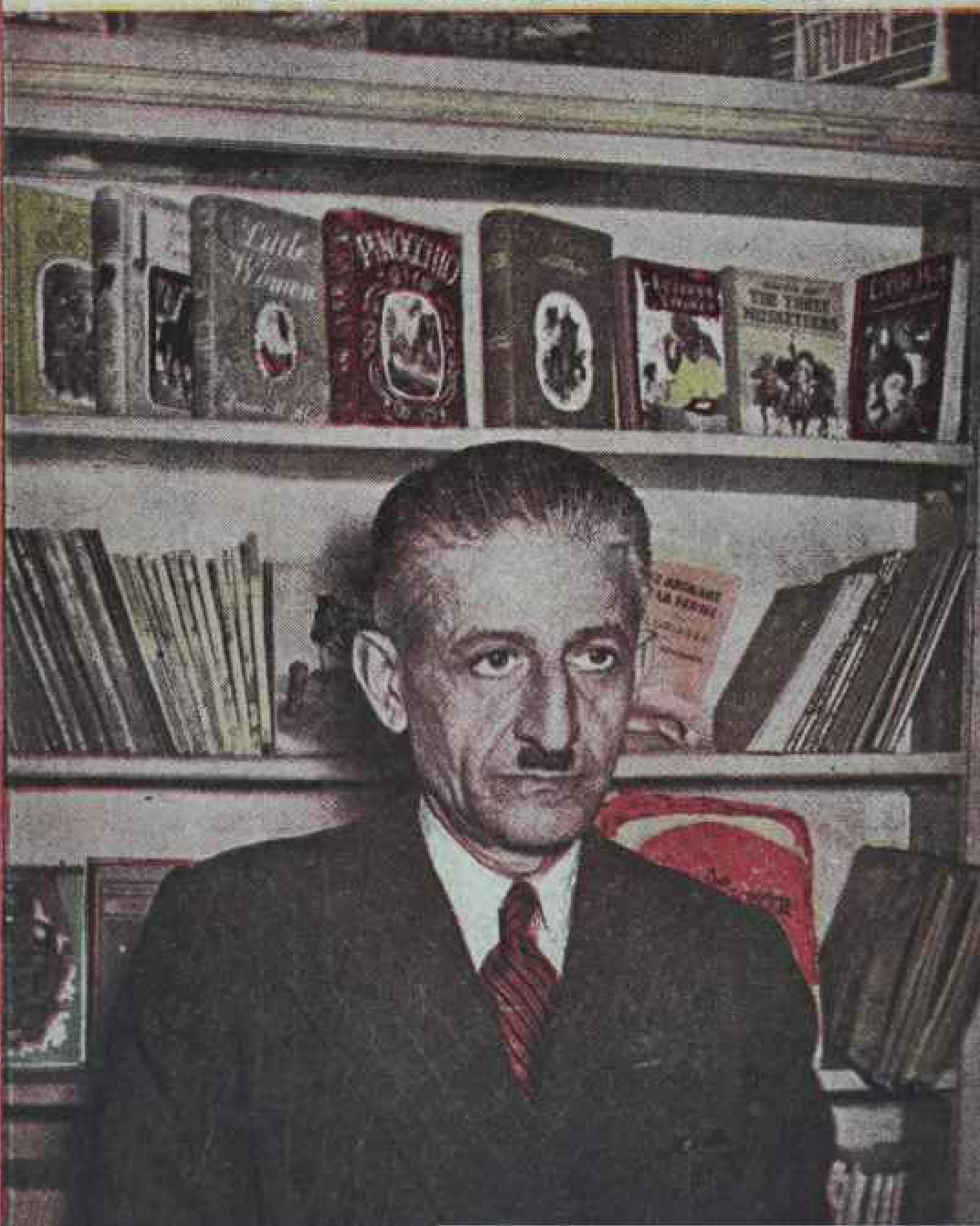
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

1956 YILINDA

15

Ev ve Apartman Dairesi

— İkramiye ve kredili —

Ayrıca zengin para ikramiyeleri

AKBANK

(Tafsilât gişelerimizde)

pecya

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : VI, Sayı : 94

Rüzgarlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel : 15221 (Başyazar)
18992 Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCA YÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlan Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz:

Cahit Zamangil

Bir namus erbabı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Şimdi bizim muhalefet iktidara dönüp te şöyle dese ne olur:

1 — Sovyet Rusyada yeni almalar iş başına geçince vaktile politikasını alkışladıkları, elini öptükleri, ilahlaştırdıkları eski devlet adamlarını vatan haini ilan ederler,

2 — Sovyet Rusya komünist me todlarını kullanan bir devlettir,

3 -— Yeni simaların iş başına ge çince vaktiyle politikasını alkışladıkları, elini öptükleri, ilahlaştırdıkları eski devlet adamlarını vatan haini ilân etmeleri bir komünist metodudur.

Bu evvela, mantık lisanıyla bir sillojizma olur; ama böyle bir sillojizmanın dahi altından Demokrat parti liderleri ve onların sözcüsü Zafer gazetesi kolay kolay kalkabilir mi? O Demokrat Parti liderleri ki muhalefeti mütemadiyen komünist metodlarına benzeyen metodlar kullanmakla suçlandırırlar, o Zafer gazetesi ki gün aşırı bir muhalif politikacıyı vatan haini ilân eder. Allahtan vatana hiyanet ithamı demokrat kalemşörlerin elinde öylesine dejenere olmuş, öylesine müptezelleşmiştir ki kimse aldırmaz bile... Daha doğrusu kimse ciddiye almaz, bilakis kendisine reklam sayar ve gülüp geçer.

İhtimal ki ateşli bir D. P. il başkanının Kasım Güleğin vatan haini ilan edilmesini isteyen telgrafını Zafer; gazetesi birinci sayfasında günlerce ilân ettiği sırada Sovyet Rusyada Kruçef ve arkadaşlarının bizzat Stalini aynı şekilde damgalamaları iktidar için hakiki bir talihsizliktir. Zira böylece efkâr bu gibi tedhiş usullerinin hangi diyarlarda revaç bulduğunu müşahhas şekilde görüp anlamak fırsatım ele geçirmiş tir. Demokrat liderlerin muhalefeti komünist metodlarına benzer metodlar kullanmakla suçlandırmaları fiili bir misale dayanmıyordu. Ama muhalif liderler Stalinin afarozu hadisesini ibret diye göstererek D. P. yi Demir perde gerisi usullerini andıran usullere baş vurmakla itham etse kolay kolay cevap verilebilir mi? Hakikaten iktidardan ölüm veya her hangi başka bir sebeple uzaklaşan dev let adamlarının omuzlarına dünyanın bütün suçunun yüklenmesi, yapıldıkları zaman lüzumlu olan bazı hadiseleri ele alıp onlardan cürümlerin çıkarılması batı memleketlerinde rağbet gören metodlardan değildir. İkinci Dünya Harbinin sonunda Attlee başbakan olduğunda selefi Churchil'i şu veya bu hareketinden dolayı vatan haini ilan etmeye kalkmamıştır. Aynı şekilde Churchill'in de hatırından, iktidara avdet ettiği zaman Attlee'nin kabahatlerini anmak geçmemiştir. Siyasî liderlerin hasımlarım kötülemek için onları vatan haini diye damgalamaları ancak totaliter idarelerin taktiğidir.

Hem bu gibi damgalamaların kelimenin tam manasıyla diktatörlükle idare edilmeyen memleketlerde damgalananları değil, damgalayanları gülünç hale düşürdüğünü görüp anlamamak için ya kör olmak, ya da iktidar hastalığına müptela bulunmak gerekir. Demokrat liderlerden bir çoğunun seneler senesi elini öptükleri, methü senasında birbirleriyle yarıştıkları İnönüye ikide bir vatan haini demeleri ancak İnönüye yaramıştır. Kasım Güleğe gelince bu alamerikan politikacının böyle ithamlar altında kalmaktan, mahkemelere verilmekten, tevkif edilmekten ne derece hoşlandığı kendisini tanıyanlar tarafından gayet iyi bilinmektedir. Bunlar C. H. P. Genel sekreterinin en kıymetli koz larıdır. O halde?.

Aynı şekilde, parasız kalan yahudi bakkalın eski defterleri karıştırması gibi itham barutu tükenen iktidarın kendisine mazinin hadiselerinden sermaye toplamaya çalışması da anlaşılmaz bir harekettir. Hele liderleri, o mazinin mesuliyetlerinde müşterek bir iktidarın... Zira yarın öbür gün İstiklâl mahkemelerinin bazı kararlarının hukuki olup olmadığının münakaşasına girişilse, yahut o kadar uzağa gitmeden Dersim harekâtında gayrıkanuni cihetlerin bulunduğu iddiasıyla Meclis tahkikatları istense bu, memleketin aleyhinde mi olar,, yoksa lehin de mi? Belki eski defterleri karıştırmak tehdidinin muhalefeti 6-7 eylül hadiselerinin hakiki mesullerinin meydana çıkarılmasını talepten vaz geçirebileceği kanaati bazı Demokrat çevrelere hakimdir? Belki Kasım Güleği "vatan haini ilân ederiz, ha" diye susturmak ümidi aynı mahfillerde mevcuttur. Ama altı senelik tecrübeler, bu gibi koru gürültülere memlekette pabuç bırakılmayacağım göstermiş olmalıdır. . Bilakis millet böyle tedhiş usullerinden hiç hoşlanmıyor ve mağdurlara daha fazla sempati gösteriyor. Mağdurlar kuvvetleniyorlar, devleşiyorlar. Hele bir parti iktidarının başında değil sonunda "devr-i sabık yaratmak" hevesine kapılırsa karşısında bütün milleti bulur.

Siyasi liderler için hasımlarıyla mücadele etmenin yolları belki Sovyet Rusyada budur ama, bizde maalesef değildir. BU bizde, üstelik, ters işleyen bir silâhtır: atam yaralar. Onun için silahı elinde tutan çok dikkatli olmak mecburiyetindedir.

Saygılarımızla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Hükümet

Cepheler belli olurken!

Pazartesi günü saat 15 den bu yana Türkiye Büyük Millet Meclisinde bilhassa Demokrat milletvekilleri ve liderleri cephelerini • tayin etmekle meşgul bulunuyorlar. Bu balamdan 1956 yılı bütçe müzakereleri belki de son beş bütçenin müzakeresinden dana mühim bir mâna taşıyor. Artık iktidar partisi içinde başlıca iik cereyanın bulunduğu inkar kabul etmez bir hakikat olarak biten hafta içinde ortaya çıktı. D.P. Meclis Grubunda iki büyük sınıf mevcut: halin adamları ve istikbalin adamları. Halin adamları son kozlarım oynuyorlar. Fakat bugünkü konjonktür içinde zaferin, eğer dayanır ve iyi mücadele ederlerse istikbalin adamlarında olduğunu görmemeye imkân mı var? Bu zafer, işin tuhaf tarafı, sadece bazı fikirlerin ve bazı temayüllerin değil, aynı zamanda D.P. nin de zaferidir. Zira bir zamanlar "milletin sevgili partisi" olan iktidar partisinin şimdi tek ümidi ve tek kurtuluş çaresi istikbalin, yeni bir gidişin adamlarının halin silahşörlerine galebe çalmasından ibarettir. Zira 1950 den evvelki devrin C.H.P. li müfritleri sanki bazı demokratların şahsında hortlamışlar ve gelip D.P. grubunda yer almışlardır.

Pazartesi günü bütçe müzakereleri saat 15 de başladı. 15.05 de kürsüye çıkan iri, gözlüklü bir adam beş dakika güzel konuştu. Konuşan Maliye Bakanı Nedim Ökmendi. Beş dakika müddetle umumi lâflar etti. Saat 15.10 da kekelemeğe, elindeki metni doğru dürüst okuyamamağa, mütemadiyen mendiliyle terini silmeye başladı; sesi cansızlaşmış ve soğuklaşmıştı. Her şey gösteriyordu ki ağzından çıkan kelimelere ne fikri inanıyordu, ne kalbi. Buna rağmen itidalli, insaflı sözler söylüyordu ve bilhassa hilafı hakikat bir beyanda bulunmamaya çalışıyordu. Bu hal tam aaat 16.15 e kadar sürdü. O saatte Nedim Ökmen şöyle dedi:

" —Şimdi arkadaşlar 1055 bütçesinin tatbikine ve 1956 bütçesinin tahlillerine geçiyorum."

Maliye Bakam her zamanki tok ve kesin edasını o andan itibaren yeniden aldı, mendilini cebine soktu, sesine hararet geldi. 15.10 dan 16.15 e kadar ilk üç Menderes hükümetinin icraatım hikaye etmiş, maziyle bazı mukayeseler yapmış, "vatan sathı" gibi sahibi pek belli tabirler kullanmıştı. Bunları yaparken Menderes kabineleri için en avantajlı rakamları seçtiği, en iyi seneleri ele aldığı doğruydu. Ama onlardan beylik neticeleri çıkarmadı ve bilhassa aklı selimle alay etmemek aklı selimini gösterdi. Konuşma tarzı ise bu sözlerden aslında ne anlamak lâzım geldiğinin ve o faslın hangi icapların neticesi olduğunun gizli tutulmak istenilen işaretiydi. Ancak anlayan anladı. Anlayanların başında Adnan Menderes geliyordu.

Hakikaten Başbakanın son derece Sinirli bulunduğu seziliyordu. Gerçi cuma akşamı Hükümet Başkaniyle Maliye Bakam arasında dramatik bazı sahneler cereyan etmiş ve bütçeyi takdim konuşmasına Nedim Ölkmenin okumakta güçlük çektiği ilaveler yapılmıştı. Ama Adnan Menderes, Maliye Bakanının istikbalin adamları safından ayrılmıyacağını hissetmişti. O kürsüde konuşurken burnunu sağ elinin ikinci ve üçüncü parmakları arasına alması bilhassa o yüzdendi. Her şey gösteriyordu ki bir çekişme cereyan etmişti. Nedim Ökmen zaferi kazanamamıştı, hattâ bazı tavizler de vermek zorunda bırakılmıştı. Nihayet bütçenin çıkması zarureti vardı. Ama halat kopmamış veya halatın bir ucundaki, öteki ucun dakinin çekişi neticesinde rakibinin ayaklan dibinde yere kapaklanmamıştı.

Muhalefet konuşuyor

Nedim Ökmenin konuşmasından sonra Menderesi ikinci bir sürpriz bekliyordu: muhalefet partileri belki de son yılların en güzel bütçe tenkidlerini yaptılar. Doğrusu istenilirse Menderes hükümetlerinin icraatı bu tenkidlerin hakiki yaratıcısıydı. Zira CHP. adına Nüvit Yetkin, Hür. P. adına Ekrem Alican konuşurlarken dışarda bir kilo elma 480 kuruşa satılıyordu. 480 kuruşa Ur kilo elma.. C.H.P. sözcüsünün konuşması belki biraz kuruydu ama çok iyi hazırlanmıştı ve ilmiydi. Buna mukabil Ekrem Alican mikrofona mükemmel şekilde giden tok sesiyle Hür. P. nin fikirlerini daha rahat dinletti. Ekrem Alican D. P. nin medarı iftiharı rakamlarla nasıl oynanabileceğini öylesine hoş bir tarzda gösterdi ki iktidar grubu dahi adeta büyülenmiş gibi kendisini hatibin tesirine kaptırdı. Başlıca iki muhalefet partisinin görüsü bir çok noktada olduğu gibi esasta da birleşiyordu: Adnan Menderese artık itimat etmeğe imkan yoktur. Doğrusu istenilirse D. P. Grubunda da bir çok milletvekilinin fikrinin bundan başka bir şey olmadığı hemen herkes tarafından biliniyordu. Ancak halin adamlarıdır ki durumu müdafaa etmek cesaretini kendilerinde buldular.

Halûk Şaman D. P. Grubu adına , altı yıllık milletvekilliği zamanında şahsen yapmış olduğu şöhreti bir anda yok edip kendisini halin adamları arasına katan öyle sözler söyledi ki gülmek mi, yoksa ağlamakmı lazım

Demokrasinin Şartı Açıklıktır

Demokrat Parti ve bu partinin eski Milli Savunma Bakanlarından Hulusi Köymen kendilerini mutlaka ve mutlaka temize çıkarmakla mükelleftirler. Eğer, İtham muhalefetten veya basından gelseydi üzerine belki kolaylıkla "iftira" damgası vurulabilirdi. Ama D.P. Meclis Grubunun sabık başkanına saç yükleyen, mensubu bulunduğu partinin Yüksek Haysiyet Divanıdır. Hakikaten bu Divan Erzurum Milletvekili Hamid Şevket İnceyi partiden "nüfuz ticareti" yaptığı mucip sebebiyle ihraç ederken Hulusi köymeni de onun âleti vaziyetine düşürmüştür. Zira Haysiyet Divanının iddialarına cevap veren Hamid Şevket İnce bir müvekkilinin işini Millî Savunma Bakanlığında o zamanki Bakan Hulusi Köymen nezdinde takip ederek menfaat temin ettiğini saklamamış, fakat yaptırdığı İş hukuki ve kanunî olduğundan bahis mevzuu menfaatin de meşru sayılması gerektiğini bildirmiştir. Ancak Haysiyet Divanı bu müdafaayı kabul etmemiş ve ortada bir "nüfuz ticareti" bulunduğu neticesine vararak Menderesin şiddetli muhaliflerinden olan Erzurum Mületvekilini partiden ihraç etmiştir.

Zina veya "nüfuz ticareti" gibi saçları tek bir şahsın - hem alıcı, hem verici olmadığı takdirde - yalnız başına işlemiş olmasına imkan yoktur. Eğer Hamid Şevket İncenin Milli Savunma Bakanlığındaki işini Bakan Hulusi Köymen gayrı kanuni bir şekilde neticelendirdi ve Erzurum Milletvekilinin gayrı meşru kazanç sağlamasını temin ettiyse en azından onun kadar kabahatlidir. Hem kabahatlidir, hem de' kanun karşısında mesul.. Hakikaten eğer hadise D.P. Haysiyet Divanının iddialarına uygun şekilde cereyan ettiyse Millî Savunma Bakam Hulusi Köymen Bakanlık makarnamı nüfuzunu kötüye kullanmış olmakla suçlandırmalı ve hakkında Meclis tahkikatı açılmalıdır.

Şimdi yapılacak ilk şey Hamid Şevket İnce tarafından Milli Savunma Bakanlığında takip edilen işin ne olduğunun ve nasıl intaç edildiğinin derhal açıklanmalıdır. Bu husus açıklandıktan sonra sabık Bakan Hulusi Köymenin mesuliyet derecesi daha iyi anlaşılacak ve hareketin gayrı kanunî bir ciheti bulunup bulunmadığı ortaya çıkacaktır. D.P. ve Hulusi Köymen unutmamalıdırlar ki demokrasilerde partileri ve şahısları zedeleyen bu neviden sis perdeleridir. Hamid Şevket İnce hadisesinde mutlaka aydınlığa lüzum verdir. Eğer ortada Haysiyet Divanının iddiasına uygun bir suç mevcutsa bunun bütün mesulleri hakkında harekete geçilmelidir. Sadece Menderesin muhalifi olanı hakkında değil...

geliyordu, anlaşılamadı. Hükümeti ise üç bakan asası hakkında bir meclis tahkikatı devam eden meşhur Döviz Komitesinin dördüncü bakan azası Samed Ağaoğlu savundu. Niçin İşletmeler Bakanı konuşuyordu? Söz Başbakanda, Maliye Bakanında veya Devlet Bakanlarından birinde olmak gerekirdi. Nedim Ökmenin Samed Ağaoğlu tarzında konuşmak istemiyeceği tabiiydi. Fakat ya ötekiler ? Samed Ağaoğlu da artık ezberlediğimiz edebiyattan parçalar verdi: parlak ufuklar, vatan sathı, iktisadi istiklal... Bunların yerine 300 lira aylık alan memur ailesine bir geçinme reçetesi verse daha iyi ederdi. Ama hayır! DP. iktidarı büyük işler, ondan da çok büyük lâflar peşindeydi. • Bakın, insan unutuyor; Allah selâmet versin "Satılmış Nişanlı operasından bir arya okuyor edasıyla" Server Somuncuoğlu da konuşup iktisadi istiklâl savaşımızı methetmez, basına, ilim adamlarına, muhalefete, envestisman politikasının tatbikatını tenkid edenlere çatır çatır çatmaz mı? Somuncuoğlu ikinci defa kürsüye çıktığında eski C. H. P. li arkadaşları "Cavuris'ten ne haber?" diye genç üstada lâf atıyorlardı.

Ancak bütün bunlarda Genel Başkanın bir taktiği öylesine kendini belli ediyordu ki çocuklar bile kanmazdi: Muhalefeti D.P. Grubuyla karsı karsıya bırakmak * ve aradan çıkmak!

Talihsiz tir gün

Fakat Başbakan için çarşamba günü bahtsız bir gün oldu. Bahtsızlığının başlangıcı dayanamayıp kürsüye çıkmasıydı. Ekrem Alican, Halûk Şamanın "siyasî ahlâk" mevzuundaki telmihlerine cevap vermişti. Hükümet adına söz isteyen iki bakan vardı: Nedim Ökmen ve Şamed Ağaoglu. Ekrem Alican kürsüden inerken kabineden üç kişinin birden ayağa kalktığı görüldü. Başkan İhsan Baç:

"— Hükümet adına İşletmeler Bakanı" dedi.

Sonra düzeltti:

"— Hayır, Maliye Bakanı".

Nihayet karar kıldı:

"- Hükümet adına Başbakan".

Menderesin ikinci bahtsızlığı kullandığı üslup ve takındığı tavırdı. Doğrusu istenilirse - biraz sonra Hür. P. adına Fethi Çelikbaşın belirteceği gibi - bu üslûp ve bu tavır bir Meclis kürsüsünde bir başbakana pek yakışmıyordu. Hür. P. ni çetecilikle suçlandırdı, bir ara İnönüye sataştı, fakat onun söz istediğim görünce gönlünü alıp yumuşatmak lüzumunu hissetti, ona buna isimleriyle hitap ederek söz attı. Elhasıl bu bir garip konuşmaydı. Üstelik AKİS'in geçen hafta bahsettiği siyasi edebiyata "güzelim", "kantarın topu" gibi yem tâbirler hediye etti!. Başbakan yerine oturur oturmaz Edirnenin Demokrat Milletvekili Cemal Köprülü hışımla onun yanına gitti ve sinirli bir eda ile bir şeyler söyledi: Söylediği şuydu:

"— Dünkü arkadaşlarımızı çetecilikle itham ediyorsunuz. Bu ne biçim lâf. Ben böyle bir parti de artık duramam, gidiyorum".

Cemal Köprülü daha sonra da bir türlü sükûnet bulamadı. Fakat Menderes ikinci konuşmasında bu sözden dolayı bir nevi tarziye verince istifadan vazgeçti.

Üçüncü bahtsızlığı arkasından hemen Nedim Ökmenin kürsüye çıkıp bir devlet adamına daha iyi yaraşan sükûnet, ciddiyet ve itidal ile Ekrem Alicanın konuşmasında bir noktayı tavzihiydi. Böylece aradaki fark tekrar belli oldu. Milletvekilleri Maliye Bakanım alkışladılar.

Dördüncü bahtsızlığı Hür. P. nden cevabı iyi bir gününde olan Fethi Çelikbaşın ağzından almasıydı. Fethi Çelikbaş hakikaten çok güzel, dolgun, tok ve alâkayla dinlenen bir konuşma yaptı, Menderesin ithamla» rını teker teker ve mukabil ithamlarda bulunarak karşıladı. Belki sadece Menderesin sözlerine cevapla yetinseydi ve başka mevzulara temas etmeseydi daha iyi ederdi ama o da kendini tutamadı.

Menderes tekrar kürsüye çıktı. Sükunet bulmuş ye biraz daha cid-

Radyoda Meclis

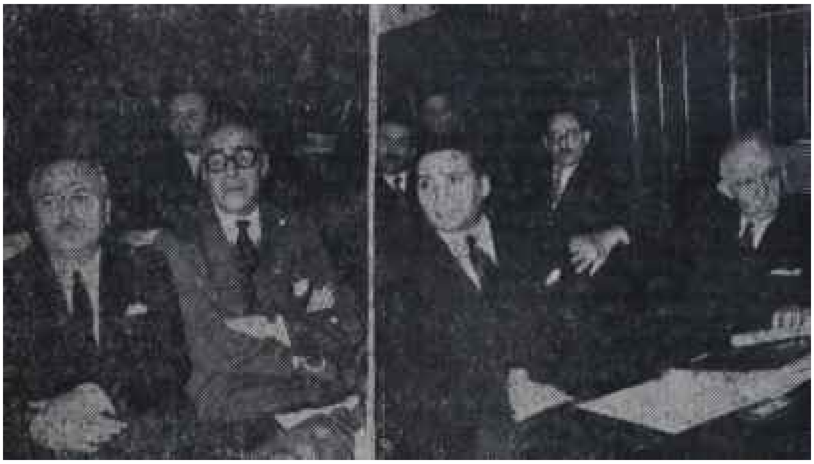
Kalafat modeli devlet radyosunun Sarol modeli devlet radyosundan hayli farklı olduğunu hissetmemek elbette ki imkânsızdır. Partizan neşriyata karşı mümkün mertebe mukavemet edildiği adeta gözle görülüyor. Bu arada "Meclis saati"nde bütçe müzakerelerinin bir nisbet dahilinde hakikate uygun şekilde aksettirildiği de muhakkak. Muhalefet hatiplerinin sözleri naklediliyor, sıraya riayet ediliyor, hatipler atlanmıyor. Çok iyi. Ama tenkid ihtiva eden konuşmalardan bahsedilirken, dikkat ediniz, kullanılan tâbirler daima şunlar: ileri sürdü, iddia etti, böylece iddialarım ispata gayret etti, fikrinde bulundu, mütalealarını ileri sürdü, hatip kendi görüşüne göre... Buna mukabil iktidarın lehinde konuşan oldu mu tâbirler derhal değişiyor: açıkladı, kaydetti, söyledi, bildirdi, zarureti üzerinde durdu, belirtti, işaret etti, ifade etti, beyan etti, müdellel bir şekilde ortaya koydu...

Bu tefrike ne lüzum var? Eğer bir kudretli zata taviz verilmiyorsa, kendi kendimizi aldatır vaziyete düşmüyor ve yaptığımız iyi bir hareketin kıymetini azaltmıyor muyuz? Biraz daha gayret ve hüsnüniyetin yanında biraz daha cesaret lütfen!.

Kabine Bütçe müzakerelerini takip ediyor

Kimse gülümsemeyi yüzünden düşürmüyordu

Muhalefet sıraları
Komşu kapın

dileşmişti. Gerçi başta kahkahalar atan eski ideal arkadaşı Dr. Sarol olmak üzere muvafıkı muhalifi bir çok milletvekiline neşeli dakikalar geçirtti. Ancak söylediklerinin kendi grubunu dahi tatmin etmediği seziliyordu. Zira bir incir çekirdeğinin bunlarla dolup dolmadığı tamamiyle meçhuldü. Bilhassa memleketin içinde kıvrandığı dertlerden küçümser bir edayla bahsetmesi, "yok hayat pahalıymış, yok köylü sıkıntı içindeymiş, nedir o efendim bahsettiği iktisad ilmi" gibi cümleler kullanması bir ay evvelki vaadlerinin samimi olmadığı endişesini uyandırıyordu.

Çarpışma öğleden sonra Nüvit Yetkin, Same d Ağaoğlu, Fethi Çelikbaş arasında bazan eğlenceli, bazan trajik devam etti. Samet Ağaoğlu, Fethi Çelikbaşa karşı öyle yakışıksız hücumlarda bulundu ki bu biz zat Emin Kalafatı bile galeyana getirdi. Devlet Bakam koridora fırladı VB İsletmeler Bakanı hakkında çok ağır sözler sarfetmekten kendini alamadı. Arkadaşları onu da güç yatıştırdılar. Zaten biraz sonra da Çelikbaş, Ağaoğluna ayniyle cevap verdi. Evet, bütçe müzakereleri bu yıl hakikaten beş senelik bütçelerin müzakeresinden daha ateşli bir hava taşıyordu. İspatçıların muhalefet saflarına geçişleri münakaşaların kalitesini bir anda yükseltmişti. Tabii, maalesef D.P. nin aleyhine olarak...

İstanbul

Belediye başkanlığı savaşı

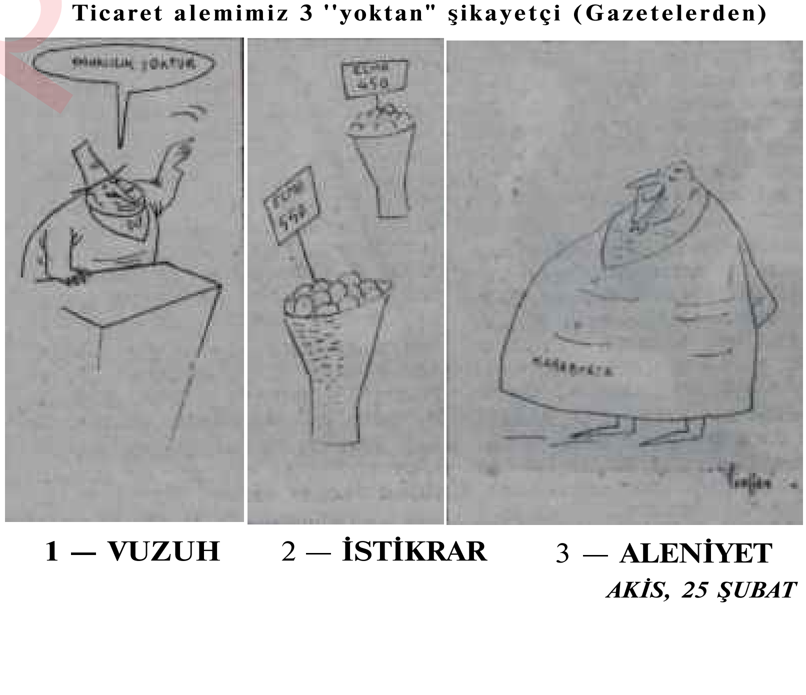
Geçen haftanın sonunda pazar günü Mithat Paşa stadyumunun şeref locasında ayağa kalkmış kısa boylu bir adamın, elinde şapkası çırpındığı görülüyordu. Maç bitmiş, goller atılmış, milli takımımız dünyanın en namlı futbolcularını yenerek zafer kazanmıştı. Kısa boylu adamın çırpınışları gol için değildi. Halkın kendisini alkışlamasını bekliyordu, Halbuki locanın hemen altındaki bir kaç alaycı vatandaş hariç, hiç kimse dönüp te İstanbulun altı yıllık valisi Prof. Fahreddin Kerim Gökay'a - kisa boylu adam oydu - dönüp te bakmadı bile... Vali maçtan evvel de, elinde dört bir yanma salladığı şapkası, sahaya çıkmış, oyuncuların ellerini sıkmıştı. Gene aldıran olmamıştı. Halbuki bundan bir kaç sene evveline kadar halk küçük valiye tezahürat yapar, onu alkışlardı. Hele stadyum gibi kalabalık kütlelerin bulunduğu yerlerde Prof. Gökay başlıbaşına bir hadise yaratırdı. Pazar günü ise üstad, derin bir hayal kırıklığına uğradı.

Aslına bakılırsa, bu tabii bir neticeydi. İstanbullu ıstırap çekiyordu; hem de görülmemiş ıstıraplar.. Buna mukabil Demokrat iktidarın valisi Prof; Gökay hayat pahalılığını inkâr ediyor, her şeyin mükemmel olduğunu söylüyor, gösterişli bir kaç hareketle esaslı tedbirler isteyen işleri hallediyormuş edası takınıyordu. Bu tutuma tutulmamak imkansızdı. İstanbulluya, kendisile eğleniliyormuş hissi gelmişti. Elbette ki Prof. Gökaya kimse dönüp de bakmazdı bile.. Zira vali, bütün popüler tarafım - bunun çoğu zaten fizikîydi - çoktan kaybetmişti.

Ama pazar günü Prof. Gökayın üzülmesine başka bir sebep vardı. Ankarayla, İstanbul Belediye başkanlığı için adeta mutabakata varmıştı. Ankarada valiyi hâlâ nallan tuttuğu zehabı hâkimdi. Üstelik muhtelif adaylar arasında zıddiyeti önlemek için Prof. Gökayın bir müddet daha makamında bırakılması fikrinin taraftarı çoktu. Sonra D. P. nin İstanbul teşkilatı yabancı ellerde sayılıyordu. Belediye başkam olarak Prof. Gökay gibi daima "iktidarın adamı'' olmak sırrına vakıf bir zatın başa getirilmesi D. P. kurucularından bazılarına emniyet verecekti.

Ancak bu planın tatbiki güçtü ve Prof. Gökay da bunu biliyordu. Tertip şuydu: İstanbul Belediye Meclisi başkanlığa Prof. Gökayı seçecek, bunun üzerine Prof. Gökay valilikten istifa edecek, fakat istifası kabul edilmeyerek kendisinden daha bir müddet vali vekaleti vazifesini deruhte etmesi istenilecekti. O da bu arzuya boyun eğerek. Doğan Nadinin belirttiği gibi kartvizitinde ufak bir değişiklik yapacak ve bundan böyle sıfatı "İstanbul vah vekili ve Belediye başkanı" olacaktı. Tertibin bir espri içinde de olsa Doğan Nadi tarafından açığa vurulması . Prof. Gökayı fena halde kızdırmıştı. O zamana kadar her şey kulislerde.cereyan etmiş ve dışarıya bir şey sızdırılmamasına çalışılmıştı. Zira pek ala biliniyordu ki İstanbul Belediye başkanlığı makamına talip olanlardan bazıları bu tertibi bozmaya çalışacaklar ve emri vakii önleyeceklerdi. Nitekim İs-

Ticaret alemimiz 3 ''yoktan" şikayetçi (Gazetelerden)

1 — VUZUH 2 — **İSTİKRAR** 3 — **ALENİYET**

İstanbulun sevimli valisi evvela Doğan Nadiye haşin bir cevap gönderdi, müteakiben fikrini soran gazetecileri de tersledi. İşini mi altüst etmek istiyorlardı, ne?

Mithat Paşa stadyomu fiyaskosu bunların üzerine tuz biber ektiği için dir ki hayal sukutunu arttırdı. Prof. Gökay pek âlâ biliyordu ki başta başkan Orhan Köprülü olmak üzere D. P. nin İstanbul teşkilâtı kendi adaylığına şiddetle muhaliftir. Muhalefet edenlerin bir kısmı Belediye baş kanının Belediye Meclisi içinden seçilmesine taraftar olanlardır. Bu görüşe "dar görüş" demek kabildir. Zira Belediye Meclisine bakıldığı takdirde İstanbul gibi Türkiyenin en büyük ve en münevver şehrini tatmin edebilecek simalara pek rastlanılmamaktadır. Prof. Gökayın öteki muhalifleri Belediye başkanlığına ciddi, vatandaşa emniyet ve itimat telkin edecek, rabıtalı bir şahsiyetin getirilmesini isteyenlerdir. Bunlara göre va

li, tamamile yıpranmış haldedir ve İstanbul halkının, bırakınız sevgisini, alâkasını dahi kaybetmiştir. Onu, bu sefer üstündeki etiketini değiştirerek eski yerinde bırakmak zaten kaybolmuş İstanbulu bir daha ele geçmez şekilde feda etmek olacaktır.

Hakikaten İstanbul Belediye başkanlığı bugün, önümüzdeki seçimler hesaplanarak düşünülmektedir. D.P. liderleri hissetmektedirler ki bir zamanlar partilerinin kalesi olan bu şehir artık muhalefete geçmiştir. Osu yeniden kazanmak ancak pek mahir bir Belediye başkanının seçilmesile kabildir. Ama böyle bir sima ne Belediye Meclisinde vardır, ne de bu zat - yaptığı bütün vaadlere rağmen- Prof. Gökaydır. İstanbul valisinin şehri yeniden demokrat yapacağı vaadine nasıl inanılabilir ki şehri muhalif yapanlardan biri de bizzat kendisi, icraatı, daha doğrusu icraatsızlığıdır.

Tertiplerin açığa vurulmuş olması, şimdi işleri bozmuş vaziyettedir. Bu bakımdan Belediye başkanlığı seçimlerinin bir tehire uğraması kimseyi şaşırtmamalıdır.

D.P.

3 müfettişler

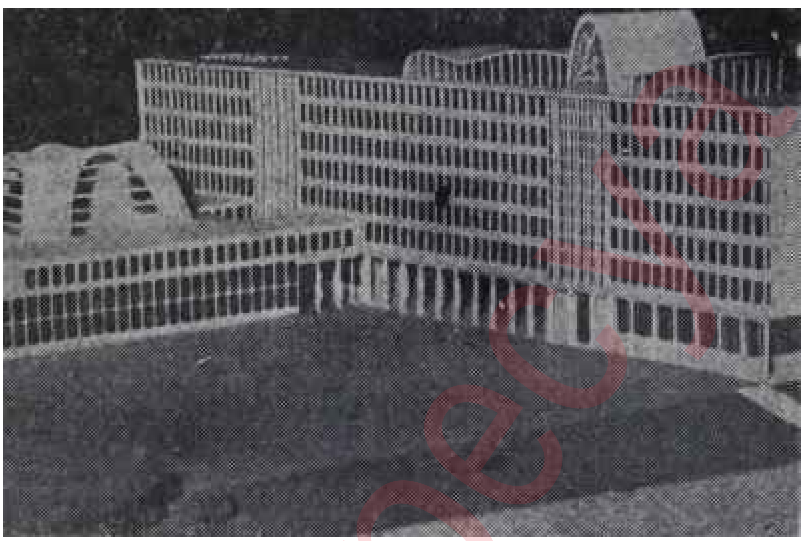
Geçen haftanın sonlarında Demokrat Partinin İstanbul il başkanı Orhan Köprülü şehri bir neyi "parti müfettişi" sıfatıyla şereflendirdiklerini gazetelerden öğrendiği üç eski bakanın kendisini ziyaretlerine intizar ediyordu. Beklediği boşa, çıktı, bakanlar süratle Ankaraya döndüler. Ankaraya döndüler ama, İstanbulda hiç temas yapmamış da değillerdi; ancak, il başkanına uğramamışlar, teşkilatın başka ileri ge lenleriyle görüşmüşlerdi. Bunun garip bir vaziyet olduğunda zerrece şüphe yoktu. Ankaradan Hulusi Köy men, Hayreddin Erkmen ve Osman Kapani gibi birbirlerine denk kıymette üç eski bakan gönderiliyor. Bunlar geliyorlar, teşkilat mensuplarıyla temaslarda da bulunuyorlar, fakat il başkanını ziyaret etmek, onunla görüşmek hatırlarına gelmiyor. Bunun sebebini anlamak D.P. nin içinde neler olup bittiğini bilenler için o kadar güç değildir. Orhan Köprülü maalesef Genel başkana, sempatik gelmemektedir. Halbuki Or han Köprülü gayet efendi, sevimli üstelik okuyup yazmış bir gençtir. Kusuru acaba ne ola? İhtimal ki soyadı!. Hakikaten P. P. nin İstanbul il başkanı bir müddet evvel Adnan Menderesle görüşmek, müfettiş istemek üzere Ankaraya gelmiş, faka sayın Genel Başkan kendisine haftalar ve haftalar kısa bir zaman dahi ayıramamıştır. Halbuki bu arada Menderes bir kaç defa İstanbula gitmek fırsatını bulmuştur. Vaziyet böyle olunca 3 müfettişin İstanbulda Orhan Köprülüyü atlayıp temasları başkalarıyla - bilhassa sarolistlerle - yapmış olmalarında şaşacak taraf kalmamaktadır. Zira eş kıymette sabık bakanlar İstanbul teşkilatını teftişe bizzat Genel başkan Adnan Menderes tarafından gönderilmişlerdir.

İstenilen nedir?

İstanbulda şimdiye kadar iki hizip birbiriyle çarpışır ve bu arada Genel başkan kârlı çıkardı. Hiziplerden biri Köprülüye, diğeri Sarola bağlıydı. Fakat Sarolun fiiliyatta tamamen, görünüşte kısmen tasfiye edilmesi İstanbulu olduğu gibi Köprülüye bırakmıştı. Bu, muvazeneyi fena halde zedelemişti, İstanbulu kur tarmak lazımdı. Bilhassa Belediye başkam seçimlerinin arefesinde Adnan Menderes bu en büyük teşkilatın durumunu yalandan bilmek istiyordu.

Aslına bakılırsa mesele, İstanbula inhisar etmiyordu. D. P. kurucuları arasında bir şüphe ve itimatsızlık havası çoktan esmeye başlamıştı. Genel başkan etrafının sağlam olmadığını biliyordu. D. P. grubundaki meşhur kabine düşürme hadisesinden sonra kürsüye çıkıp ta Allah lillah aşkına şahsına itimad oyu istemesi bu kanaatinin neticesiydi. Adnan Menderesin altı yıl evvel sapasağlam devraldığı partiyi bugün ne vaziyete getirdiği elbette ki öteki kurucuların da gözünden kaçmıyordu. Bu gidişle iktidarı kaybedeceklerini de pek âlâ müdriktiler. Kurucuların yanında Meclis grubunun ekseriyeti: de, umumi kanaatin aksine, Genel başkan tarafından tekrar ele geçirilmiş değildi. Bilakis milletvekillerinin büyük kısmı ne yapacaklarına henüz karar vermemiş vaziyetteydiler. Sar sıntı temellerden geliyordu.

Partinin Menderesten gayrı lider leri de henüz tamamile kararlı bir vaziyette değillerdi. Üstelik bunların çoğu alaturka politikacılar olduğundan hislerile fikirlerini fazlasıyla ka rıştırıyorlardı. Bunun yanında Adnan Menderesin hepsinin şahsiyetinden üstün olduğunda zerrece tereddüt ol mayan şahsiyeti de bir nevi "Menderes kompleksi"nin doğmasına yol açıyor ve hareketleri geciktiriyordu. Ama Ankaradakilerin haricinde büyük demokrat kütle seçimleri yeniden kazanabilmek için bir tek ihtimalin kaldığını görüyordu: iş başındaki ekibi, liderinden başlayarak değiştirmek. Ondan sonra her şey yeni gelecek ekibin işleri tutum tarzına bağlı kalacaktı. Şimdi, Meclisin tatile girmesinden istifadeyle seçmenleriyle temas edecek milletvekilleri memleketteki havanın bu okluğunu gördüklerinde Ankaraya daha kararlı ve azimli döneceklerdi.

İstanbul'un müstakbel Belediye Safrayı
İçinde kim oturacak?

Osman Kapanı
Bir değerli demokrasi

Adnan Menderes Hürriyet Partisinin kurucularını Demokrat Partiden ihraç ederken bunların başbakanlıkta gözleri bulunduğundan şikâyet ediyordu. Fevzi Lutfiler atılmışlardı ama D. P. Genel başkanı Şikayet sebeplerinin ortadan kalkmadığını, başka gözlerin makamına çevrildiğini hissediyordu. Parti içindeki son hareketler hep bu endişelerin neticesiydi. Muhalefetin bütün topları kendisine çevrik olduğu gibi dahilden de hazırlık yapanlar mevcuttu.

Genel başkan böyle düşünürken yanılmıyordu; hakikaten yerine bir başkasını getirmek fikri partisinin yüksek çevrelerinde gün geçtikçe daha fazla taraftar buluyordu. Yanıklığı taraf şundan ibaretti: işgal ettiği makamı kendisinin ebedi malı zannetmesi! Demokrasilerde böyle şey yoktu.

B.M.M.

Gelişen tahkikat

Geçen cumartesi akşamı Ankara Palas salonlarındaki Gazeteciler balosunda Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Munis Faik Ozansoyu eski bakanı Sıktı Yırcalı ile bir arada görenler iki mesai arkadaşının neler konuştuklarını meraktan kendilerini alamadılar. O sırada, bakan müsteşarım teselli ediyor ve kendisine üzülmemesini tavsiye ediyordu. Hakikaten Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının yeni patronu Fahrettin Ulaş Munis Faik Ozansoya Meclis tahkikat komisyonunun bir kararını bizzat tebliğ etmişti: Komisyon, üç sa-

Dış İşleri Bakanlığına Giriş Asıl Bay Zorluya Menedilmelidir!

A *K İ S geçen halta D.P. liderleri arasındaki* bası *vehimlerden* bahsetmişti. *O yazıda adı geçen Coşkun Kırca bize son derece alaka uyandırıcı bir mektup göndermiştir. İçinde AKİS'e de serzenişler ihtiva etmekle beraber dikkatli okunduğunda mânası kolaylıkla anlaşılacak bu güzel mektubu aşağıda bulacaksınız.*

Ankara, 19 Şubat 1956

Geçen sayısında çıkan bir yazıyla Derginizin okuyucuları, kat'iyyen layık olmadığım halde, nâçiz şahsıma birkaç dakikalarını ayırmak külfeti altında bırakılmışlardı. Bu sebeble, yazınızdaki bası noktalan cevaplandırmama müsaadenizi rica ediyorum:

1. — Hariciyeden, Sayın Zorlunun Vekillikten istifasından sonra 27 Ocak 1956'da ayrıldım. Bundan da anlaşılacağı üzere Hariciyeden ayrılışımın kendisiyle ilgisi yoktur. Müşarünileyhin temsil etmekle tanımım olduğu iktisadi politikanın taraftarları arasında hiçbir zaman bulunmadığım beni tanıyanlarca malumsa da kendisinin şahsıma karşı daima nazikane hareketle daha son zamanlara kadar Hariciyeden ayrılmamam için ısrarda bulunduğuna belirtmek doğruluk icablarındandır. Bir Vekil olarak, siyasetinin tatbiki dolayısiyle ortaya çıkan basa meselelerde Vekâletin noktai nazarını doğru bulmadığını kendi sahasında resmen ifade etmiş bir memurun NATO Enfrastrüktür Komitelerinde temsilciliğe devam etmesini uygun görmemiş olabilmesi kendisinin yetkileri dahilindedir: haksızlık teşkil etmeyen böyle hâdiseler her memurun başından gelir geçer.

2. — Ekim 1952 nihayetinde NATO Dairesi İktisadi Şubesini tedvire memur edilmiştim. Vekalete birlikte katıldığım arkadaşlarım 195S ortalarında harice çıktılar; benim daha bir yıl vazifemde kalmam tensip edildi. Daha o vakit, Hariciyenin yüksek memurlarınca NATO'dakİ Delegasyona tâyinimin kuvvetle mevzuubahis edildiği hariciyecilerce bilinen bir hakikattir. Eşimle Mart 1964 sonunda evlendim. Çok daha önce derpiş edildiği şekilde Parise Eylül 1954 ortasında hareket ettim. Bu izahatımdan anlaşılacağı üzere bu vazifeye tâyinimde Sayın Köprülünün dahil olabileceği iması yersizdir.

S. — Hariciyeyle ilişiğim kesildiğinden bari mahrem vesikalarla alakam olmamıştır. Ancak, herkesçe bilinen bu kaidenin, bir vatandaşın, girilmesi omuma ayrıca yasak edilmemiş servislerdeki zevatı ziyaret etmesini önlemediği muhakkaktır. Ben de herkes gibi simdi de bu gibi zevatı Hariciyedeki makamlarında ziyaret edebilmekteyim.

Diplomatik vesikaların gizliliğinin diplomatlarımıza hatırlatıldığını bilmiyorum. Böyle bir hatırlatma yapılmışsa bunun alelade bir vatandaşa müteveccih addedilmesindeki sebebi anlamak müşküldür. Şayet varitse bunu, daha ziyade, hakkında tahkikat açılmış olan ve bir meb'us sıfatiyle dahi mahrem vesikaları müsaadesiz göremernesi gereken eski bir Vekilin Devlet Dairelerinde, istişare hududunu aşan icrai vazifeler gördüğü yolunda muhtelif gazetelerde yayınlanan ve birçokları gibi benim de - sırf âmme hukuku ve idare prensipleri bakımından inanmak istemeyerek - okuduğum havadisler karşısında, bunların doğruluğa ihtimaline binaen alınmış pek yerinde bir tedbir olarak telâkki etmek daha münasip olmaz mıydı?.

4. — Memleket meselelerindeki umumi fikir temayülleriyle sempati kazanan Derginizin, misallerine çok kere rastlandığı gibi mevkilerini ehliyetten ziyade dış görünüş ve opportünizme borçlu kimseler tarafından hakkımda pak evvelden beri çıkardan seviyesiz lâkırdılara yer vermemesi, dedikodudan çok memleket davaları üzerine eğilen, kendi mesuliyetini kendisi müdrik ciddi bir gazete olarak, zannedersem, daha ziyade sizin bakımınızdan sayanı tercih olmalıydı.

5 — Bazı tâyinlerde müessir olnyormuşum. Yetkili olmadığım bu hususlarda sorumla kimselerin gereken iz'ana sahip bulundukları muhakkakta*.

6. — Eşim vasıtasiyle Prof. Köprolü ve kuzinim vasıtasiyle Doç. Aydın Yalçınla sıhriyet rabıtaları na mâlik olmak benim için sadece bir iftihar vesilesidir.

Sıhriyet rabıtalarından hareketle, benim şu veya bu şahsiyetin idaresinde muhayyel tertipler için çalıştığımdan - hiç tahmin etmemekle beraber - şüphelenenler varsa bu, bir vesvese tezahüründen başka blrşey olamaz. İnsanların fikir ve fiilllerini akrabalarınınkilerin bir işareti saymak, insanın müstakil bir şahsiyeti olabileceğini anlayamayan "fikir ırkçılarından" başka kimseden beklenemez.

Coşkun Kırca
Siyasal Bilgiler Fakültesi
İktisat Asistanı

bık bakan hakkındaki soruşturmayla ilgili olarak müsteşara işten el çektiriyordu. Munis Faik Ozansoyla beraber sabık bakan Sıtkı Yırcalının en yakın diğer iki mesai arkadaşı olan memura da - Selçuk İnan ve Fahir Savran - aynı muamele tatbik edilecekti. Bu, tahkikat komisyonunun aldığı ilk tedbirdi.

Cumartesi gecesi Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşarının üzüntüsünün sebebi böyle bir kararın hiç bir mucip sebep bildirilmeden, sadece "görülen lüzum üzerine" alınmış olmasıydı. Munis Faik Ozansoy, eğer iş başında kalması mahzurlu görülüyorsa, kendisine pek âlâ mecburi izin verilebileceği kanaatindeydi. İşten el çektirme, bir itham mânası taşıyordu. İthamın ise bir sebebe dayanması gerekmez miydi?

Ankarada balo, devam ederken Meclis tahkikatı tali komisyonu Halil Özyörüğün başkanlığı altında İstanbulda faaliyet halindeydi. Komisyon ham Polatkan - Yırcalı - Zorlu meselelerini inceliyecek, hem de Sarolün dosyasına el atacaktı. Şimdilik ilk mevzu komisyonun zamanını alıyordu. İkinci davaya geçildiğinde azaların arasına Hür. P. ve C.M.P. mensupları da karışacaklardı. Zira iki muhalefet partisi döviz komitesinin üç eski azası hakkındaki tahkikatın açılış şekline itiraz ederek çalışmaları boykot etmişlerdi. Yoksa sabık devlet bakanı aleyhindeki kararın alınmasına bir itirazları yok tu ve onunla ilgili çalışmalara elbette ki katılacaklardı.

Geçen haftanın sonundan bu haftanın ortalarına kadar komisyon İstikikat evvela şüphe ile karşılanmıştı; fakat zamanla görüldü ki komisyon işleri ciddiye almaktadır. Nitekim bir çok tüccar, ithalâtçı, iş adamı dinlenildi. Eğer piyasaya emniyet verilirse cereyan eden bazı muameleler hakkında ağızların açılacağında zerrece şüphe yoktu. Bu emniyet teessüs etmek üzereydi. Tahkikatın başında bir şeyin çıkarılmıyacağı kanaatinde olanlar bile şimdi fikirlerini değiştirme yolundaydılar. Tahkikat bu şekilde devam ederse, bir suistimal bulunduğu takdirde mutlaka ucu ele geçecekti. Örtbas etmek ise, kolay değildi. Zaten komisyondaki C.H.P. temsilcisi böyle bir teşebbüs vukuunda mükemmelen karşı koyabilirdi. Üstelik komisyonu teşkil eden bazı üyelerin şahsiyeti buna karşı en emin garantiyi teşkil ediyordu.

İstanbulda diller çözülmüştür ve tahkik edilen mevzularda bilhassa mağdurlar bildiklerini komisyona anlatmaktadırlar. Bu arada dosyalar ve deliller hazırlayanlar da eksik değildir. Böylece ümitsiz şekilde başlayan tahkikat canlanmıştır. Bakanlığın müteşarı ve yüksek memurları hakkındaki zecri tedbir bu canlanışın neticesidir. Bunu başka tedbirlerin takip etmesi beklenilmelidir.

Hamit Şevket İnce
Nüfuz ticaretinde hakem

Sarol hakkında ihbarlar

Meclis Tahkikat komisyonunun İstanbula yerleştiğini gazetelerden iğrenen bir çok vatandaş - bunların çoğunu D. P. liler teşkil ediyordu - uzun zamandan beri bildikleri, fakat nakledecek merci bulamadıkları bazı hakikatleri ifşa saatinin geldiğini hissettiler. Hakikatler Dr. Mükerrem Sarol'un bir takım icraatıydı. Ancak bu icraat Devlet bakanlığının vazifeleri meyanında değildi. Bilâkis, sabık bakanın ve başbakanın ideal arkadaşının ticari dehasını ortaya koyan hadiselerdi.

Hakikaten Dr. Mükerrem Sarol'un gözde bulunduğu devirde öyle bir zaman olmuştu ki iş sahibi hemen herkes, nedense kıymetli kadın doktorunu bu işine ortak etmek hevesine kendisini kaptırmıştı. O kadar ki artık hangi taşı kaldırsanız, altından Dr. Sarol'un mütebessim çehresi çıkıyordu. Krom işi mi yapacaksınız; Dr. MÜkerrem Sarol ile ortaklık kuruyordunuz. Bir havacılık şirketine mi teşebbüs edeceksiniz; Dr. Mükerrem Sarolu aranıza alıyordunuz. ithalat, ihracat, sanayi... Dr. Mükerrem Sarolun bu faaliyetini görüp te üstadın hakiki kabiliyetlerini Tıbbiye sıralarında ziyan etmiş bulunması karşısında üzülmemek kabil değildi. İşte, İstanbulda Tahkikat komisyonuna ihbarda bulunmaya hazırlananların bahis mevzuu edecekleri ha dizeler bu neviden bazı icraatı alakadar ediyordu.

Bu haftanın ortalarında Vatan gazetesi böyle iki meseleyi daha ortaya attı. İddiaya göre bir krom ithalatından Dr. Sarolun ortakları mil yonlarca liralık kâr temin etmişlerdi. Diğer taraftan mütemadiyen el değiştiren arsalardan bahsediliyordu. Nihayet Dr. Sarolun eski zevcesinin ve çocuğunun Almanyada kim tarafından gönderilen dövizle kalabildikleri soruluyordu. Bu son sual sabık Başbakan yardımcısı Fatin Rüştü Zorluya da sorulacaktı. Zira bayan Zorlu - sabık Başbakan yardımcısının resmi zevcesi - kızıyla beraber çok uzun senelerden beri Pariste ikamet ediyordu. Hatta sayın bayan bir de Cadillac marka otomobile malikti. Kerimeleri orada tahsil ediyorlardı. Acaba bu büyük masrafların karşılığı olan döviz ne suretle gidiyordu?. Zira 1954 senesinden beri Bay Zorlu memur değildi, milletvekili ve bakandı. Bu bakımdan Pariste bir tahsisata sahip olamazdı. Ama sayın bayan ve sayın küçük ba yan da elbette ki güzel Parisin havası ve suyuyla geçinmiyorlardı. Üstelik Zorluların fransız başkentinde çok lüks bir hayat sürdükleri, sayın bayanın Parisin en meşhur terzilerinde - Fath, Dior - giyindiği de biliniyordu. Peki, dövizi kim veriyordu? Fatin Rüştü Zorlunun NATO delegeliği tahsisatının kesilmesinden bu yana resmi zevcesinin ve kızının Pariste nasıl geçindikleri hakikaten Meclis. Tahkikat komisyonunu yalandan alâkadar eden bir meseleydi. Tıpkı, eğer Vatan gazetesinin havadisi doğruysa, sabık bayan Sarolun Almanyada geçinmesi gibi...

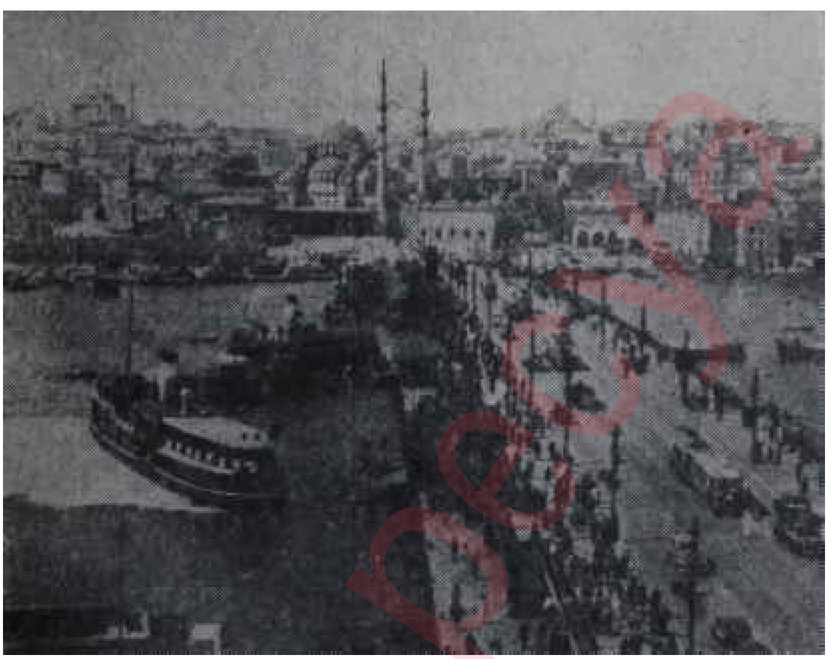
Munis Faik Ozansoy
İlk *kurban*

Bütün bu suallerin cevabi, hiç şüphe yok, son derece alâka uyandırıcı olacaktır.

Örfi idare

7 Mart yaklaşırken

Bu hafta içinde, geçen hafta içinde olduğu gibi İstanbulda Adliye binasında garip hadiseler cereyan etti. Kalabalık bir genç grubu orada bütün dünyayı alâkadar eden bir suç tan sanık olarak muhakeme ediliyor, isteyen gelip duruşmayı takip ediyor, yabancı gazete ve ajans muhabirleri gördüklerini, duyduklarını yazıyor fakat bu muhakemenin safhaları türk basınında neşredilemiyordu. Neler olup bittiğini anlamak için ya bizzat gidip duruşmayı takip etmek, ya da yabancı dil bilip yabancı gazeteleri okumak lazımdı. Zira Örfi İdare komutanlığı 6-7 eylül hadiseleri sanıkları aleyhindeki iddianameyi aynen ilân fakat duruşmanın neşrini yasak etmişti. Allahtan ki 7 mart tarihi yaklaşıyordu.

İstanbul'dan bir görünüş

Normal rejime doğru

7 mart, İstanbulda bile artık varlığı ile yokluğu hemen hemen ayırdedilmez hale gelen, fakat bir kılıç gibi asılı bekleyen Örfi İdarenin resmen sona erme tarihiydi. Meclis, hükümet tarafından 7 eylül tarihinde ilan edilen bu idarenin altı ay sürmesini kabul etmişti. Altı aylık müddet 7 martta hitam buluyordu. Bu hesaba göre normal rejimin o tarihte geri gelmesi icap ediyordu. Her yıl, bütçe müzakerelerinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi tatile girer. Eğer bu tatil 15 gün olursa 7 martta Meclis toplu halde bulunmayacak, böylece Örfi İdare kendi kendisine kalkacaktır. Zaten 7 mart tarihi çarşambaya rastlamaktadır. Tatilin fiilen başlayacağı 1 mart ise perşembedir. Tatil bir haftalık dahi olsa tatilden sonraki ilk toplantının 9 mart cuma günü saat 15 de yapılması gerekecektir. Bu bakımdan hükümetin Örfi İdareyi uzatmak gibi garip bir arzusunun bulunup bulunmadığı Bütçe müzakerelerinin sonunda Meclisin tatile girmesi kararının ilanında belli olacaktır. Ancak D. P. li milletvekilleri arasında, hissedilmese bile ismi itibarile sevimsiz bir rejim olan Örfi İdarenin devamına taraftar olanlar pek az sayıdadır. Zaten aslına bakılırsa Örfi İdare işini yapmış, şehirde normal hayatı ve sükuneti yerleştirmiş, gazeteleri kapatma adetinin ve tevkif hadiselerinin dışında kütleye fazla eziyet de vermemiştir. Simdi hiç lüzum yok ken bu askeri rejimi devam ettirmek Örfi İdare müessesesini büsbütün dejenere etmekten başka bir işe yaramayacaktır. Zira Örfi İdare işin başında endişe edildiği gibi muhalefeti susturmak ve parti faaliyetleri" ne son vermek gayesi güdülerek çıkatıldıysa bu niyetleri güdenler hayal sukutuna uğramışlardır, Örfi İdare komutanı esas itibarile böyle oyunlara rağbet etmemiş, gazetelerin üzerindeki baskı da D. P. grubunun enerjik hareketleri neticesinde kendi kendine kalkmıştır. Hatta denilebilir ki meşhur tabirle "vatan sathı"nda hava tam Örfi İdare devam ederken ferahlığa kavuşmuştur. Tabii bu, doğrudan doğruya Örfi İdarenin sayesinde olmamıştır. Ama belki de gazetelerin birer birer kapatılması bardağı taşıran damla yerine geçmiş ve milletten Demokrasiyi kuracağız diye rey alan bir partinin milletvekilleri nihayet harekete geçmişlerdir.

Şimdi Örfi İdarenin ikinci bir garip kararı aleni yapılan duruşmaların neşrinin Türkiye dahilinde yasak edilmesidir. Gazetecilerin takip ettikleri, görüp dinledikleri bir duruşmanın safhalarını gazetelerine yazamamalarındaki faydayı, doğrusu istenilirse Orgeneral Aknozdan başkasının anlaması son derece güçtür. Bilindiği gibi mahkemeler Türk milleti adına icra-i kaza eder. Eee, o halde duruşmaların bilhassa Türk milletinden gizli tutulması nedendir 7 Nitekim ilk duruşma akşamı Londra Radyosu o gün olup bitenleri dinleyicilerine pek ala büdirmiştir. 7 martta Örfi İdare kalkarsa duruşmalar sivil mahkemelere intikal edecek ve o zaman ya gizlilik kararı alınacak, ya da Anayasadaki aleniyet prensibine uyularak berraklık iade olunacaktır.

İstanbulda duruşmaların 5 marta kadar tamamlanması yolunda bir gayret vardır. Ancak bunun kabil olup olmayacağı elbette ki bugünden kestirilemez. Karar Örfi İdarenin kalkmasından önce askeri mahkeme tarafından verildiği takdirde sanıkların veya iddia makamının itirazı Askeri Temyize yapılacak, eğer kararlar bozulursa duruşmaya sivil mahkemeler el koyacaklardır. Hâdise o bakımdan da ayrıca alâka uyandırmaktadır. Fakat bu mevzuda Ankaradaki kanaat ve hava bir temdit yoluna gidilmesi hatasının işlenmeyeceği merkezindedir. Hakikaten iktidar çevreleri dahil hemen bütün siyasi mehafil Örfi İdarenin lüzumsuz hale geldiğinde, işini tamamladığında ve şimdi kazai organların çalışmalarının kâfi geleceğinde âdeta ittifak halindedir. Zaten doğrusu istenilirse Adnan Menderesin böyle bir vesile yaratarak bu hâdiselerin yeniden ve enine boyuna hem D.P. grubunda, hem de Meclis umumi heyetinde görüşülmesini arzu etmeyeceği muhakkaktır. Görüşülse bile Örfi İdarenin uzatılması lehinde bir karar çıkarmak kolay olmayacaktır.

Bu bakımdan Orgeneral Aknozun Örfi İdare komutanlığı son günlerini yaşamaktadır.

A K İS

Bu hafta 37,250 adet basılmıştır.

ÜNİVERSİTE

Talebe Bankası

Talebelerin teşebbüsü

Bundan en az bir yıl önce, Başbakan Adnan Menderes uzatılan kağıdı imzalamak için bir şart koşuyordu:

"— Yeni teşebbüsün kurucu üyeleri arasında bulunmaz ve heyeti umumiye toplantısına katılmazsam, fahri üyeliği kabul etmeme imkân yoktur.."

Bu sözler talebeler arasında dalga dalga yayılmış. Başbakan Adnan Menderes'in şahsı etrafında, talebelere müzahir bir insan olarak, geniş sempati toplamıştı. Mesele diğer Avrupa memleketlerinde olduğu gibi, talebeleri kendi imkânlarıyla tahsillerini temin edecek bir teşekkülün kurulması idi. Avrupa memleketlerinde talebeler, kendi imkânlarını' kendileri temin etmekte, aralarında kurdukları ve iyi bir iş bölümüne dayanan bir teşekkülün yardımları ile tahsillerini tamamlamakta idiler. Bugüne kadar Türkiye'de tahsilini kendi imkanları ile yapamıyan gençlerin devlet elinden geniş bir yardım görmeleri icap ediyordu. Halâ bu sistem değişmiş değildi. Nüfusunun yüzde doksan beşinin okumağa muhtaç olduğu bir memlekette, Devlet yardımının faydaları ortada idi. Çünkü, Devletin geniş yardımlar yapmadığı anda, kitleyi eğitinle sevketmek için gene halkın kendisine bir şans vermek lazım geliyordu. Halbuki, bu imkânsızdı. Esasen halk kitlesi cahil idi, okumanın bu memleketin kalkınması bakımından inceliğini kavrıyacak halde değildi. Bilfarz bir köylünün hesabı bir erkek evlâdın bir an önce büyüyerek tarlada kendisinin yanında vazife almasından başka bir şey değildi. Eski hükümetler bir ilkokul seferberliğini bunun arkasından gelecek bir ortaokul seferberliğini bu sebebten düşünmüşlerdi, devletin zorladığı bu eğitim sistemi muhalefet Demokrat Partisi tarafından türlü şekiller ile istismar edilmişti. Bugün durumu islah için iş başında olan hükümetlerin aldıkları tedbirler daha teşvik edici, daha ışık verici değildir.

Çünkü, büyümüş, liseyi türlü imkânsızlıklar içinde tamamlamış bir talebenin, bugün yapacağı yüksek tahsilin anahtarları elinde değildir.

AKİS bundan evvelki sayılarında bursların arttırılması teşebbüsünün bütün teferrüatını vermiş, yapılacak zammın bile yetmiyeceğini açıkça ortaya koymuştu. Bursların her talebe için yüz elli liraya çıkarılması teklifi Büyük Millet Meclisinin Milli Eğitim komisyonundan geçmiştir. Komisyon teklifi - hükümet teklifini - uygun bulmuştur. Kafi olmıyan bu miktar üzerinde önümüzdeki günlerde Bütçe Komisyonunda 1956 mal! yılının gelir fasılları müzakere edilirken konuşmalar olacaktır. Tahmin edilir ki, miktarın bu kadar az da olsa yükseltilişi bütçe komisyonundan da geçecektir. Fakat bütçe komisyonundan bu miktar burs çıkarılsa bile talebenin normal ihtiyaçlarını karşılayacak bir bünyeye sahip olmıyacaktır. Bunun yanında bütün medeni âlemin tasvip ettiği ve benimsediği diğer bir yolu tercih etmemenin manası yoktur. Madem ki, bütçe komisyonu memleketin her türlü derdinin müzakere edilip, karara bağlandığı bir yerdir, Meclis'in bu bakımdan en sağlam koludur, öyle ise, talebelerin yeni teşebbüsünün burada konuşulup, karara varılması lâzımdır. Talebeler, bursların durumunu göz önüne alarak vardıkları bir kararı iki senedenberi seslerinin bütün gücü ile haykırmaktadırlar: Bir talebe bankasının kurulması...

Hükümet vaad ediyor..

İki, hatta üç senedenberi ortaya atılan bu dava resmî çevrelerde de yakın bir ilgi görmüştür. Başbakan Adnan Menderes, umumi heyet toplantısında ve kurucular arasında bulunmadıkça, fahri üyelik için asla imza atmıyacağını söyleyerek davayı ne kadar benimsediğini ortaya koymuştur. Fakat ne çare ki, Başbakan Menderes'in heyeti umumiye toplantısına ne zaman gelebileceğini bir türlü beyan etmemesi - bu kadar işler arasında - teşebbüsün bir türlü kuvveden fiile çıkmasına imkân vermemiştir. Talebeler buna rağmen bir karıncanın sabrı ile her gün kendilerine müzahir olacak insanları, bilhassa teşrii hayata atılmış, talebe dâvasını tutmuş birçok kimseleri aralarına almağa devam etmişlerdir. Meclis'in üçte dördü böyle bir bankanın teşkiline ön ayak olacak teşekkülün kurulması için imzalarını vermişler ve kurucu üyelik vasıflarını kabullenmişlerdir. Talebeler ilk önce, "Türk Üniversiteleri borçla okutma cemiyeti"ni kuracaklardır. Bu cemiyetin gayesi Türk üniversitelerinde, yüksek okullarında ve yabancı memleketlerde okuyan talebelerin tahsillerini tamamlıyacak parayı faizsiz "borç" olarak vermektir. Hatta, üniversite ve yüksek tahsilde olmıyan, fakat tahsil yapmak istiyen gençlere de aynı ölçüler içinde para verilecektir. Kuruluşun ilk fikri budur. Böyle bir cemiyeti bütün üniversiteleri - bir araya getirerek kurmak ve her üniversitedeki borç ile tahsil görmek istiyenlere yardım edebilmek için başlangıçta altı milyon liraya'ihtiyaç vardır. Fakat bu altı milyon lira, bir senelik ihtiyacı karşılamak için değildir. Altı milyon lira, bir kaç senenin ihtiyacım karşılayacak ve bu suretle dönen bir sermayenin ilk unsurları ortaya konulmuş bulunacaktır. Eğer, bu altı milyon lira verilecek olursa, cemiyetin ilk uraumi heyetini müteakip, bir talebe sandığının kurulmasına, daha sonra da bir Talebe Bankasının faaliyete geçmesine imkân hasıl olacaktır.

Bir talebe bankasının kurulması eldeki imkânları iyi kullanamadığımıza, muhtaç talebelere daha geniş imkânlar veremediğimize göre, zaruri bir hal almaktadır. Devletin de iştiraki ile bir talebe bankası ödünç para vermek sureti ile talebenin daha rahat tahsil görmesini, her sınıf yükselişinde ihtiyaçlarına karşılık olan parayı kademeli bir şekilde alabilmesini temin edecektir.

Talebe bankasından borç para alarak okuyan bir talebe, hayatını kazanmağa başladığı anda, bu parayı ödemeye başlıyacaktır. Muayyen taksitler ile yerine getirilen bu ödeme keyfiyeti yeni hayata atılmış genç bir insanı sıkmıyacaktır.

Madem ki, bir burs. meselesini bu kadar muğlak hale getirip, olur ile olmaz arasında mücadeleli bir hale sokuyoruz, o halde talebelere kendilerini idare edebilecek imkânlar saklamak sureti ile bu isin içinden daha rahatça sıyrılmamız lazım gelir. Bütçe komisyonu bu meseleleri ele almak zorundadır, bir defa verilecek altı milyon ile talebelerin kendi davalarını kendilerinin halletmesi daha elverişli bir yol olacaktır.

Üniversiteli talebeler

Göbeklerini kendileri kesmek istiyorlar

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Sovyet Rusya

"Stalin bir haindir".

Geçen haftanın başından itibaren dünyanın gözü Moskovaya çevrilmişti. Rusyayı idare eden komünist partinin XX. büyük kongresi toplanıyordu. Rus komünist partisi» nin büyük kongresi İhtilalden bu yana topu topu yirmi defa toplandığına göre bu toplantıların muntazam olduğu iddia edilemez. Hakikaten partinin başındaki şefler çok zaman bu kongreyi ya kendileri için en münasip zamanda, ya da bir büyük karar almak maksadıyla toplamışlardır. İşte bilhassa bu yüzdendir ki batı ile doğu aleminin arasındaki münasebetlerin gelişme tarzını dikkatle takip edenler XX. büyük kongre münasebetiyle Rusların yeniden bir sulh taarruzuna geçmesini ve bunun havasının kongrede yapılmasını bekliyorlardı. Fakat doğrusu istenilirse hiç kimse geçen haftanın sonunda bir bomba gibi patlayan "Mikoyanın nutku"nu beklemiyordu. Rus Başbakan muavini Stalini, o bir zamanlar ilâh mertebesine yükseltilen, hatta XX. büyük kongrenin başında hatırasına saygı durusu yapılan büyük Stalini, Rus ihtilalinin 2 numaralı liderini vatan hainliği ile itham ediyordu. Totaliter idarelerde ilahlık ile vatan hainliğinin arasında bir kıl farkı vardır.

Mikoyan konuşmasını geçen haftanın ortasında yapmıştı. Fakat Başbakan muavininin sözleri cumartesi günü açıklandı ve ancak pazar günüdür ki dünyanın bütün büyük gazeteleri bu haberi kocaman başlıklarla verdiler. Mikoyana göre Stalin bir sahtekârdır. Zira bütün iddiaları mayan uydurmalardır. Stalin aynı zamanda bir haindir de. Zira 1918'den beri ne yapılmışsa, hepsine ihanet etmiştir. Nihayet Stalin fena bir politikacıdır. Zira "kötü ve manasız bir sert politika" ile Rusyayı bugünkü müşkül durumda bırakmıştır. Mikoyanın nutkunu okuyanlar bu üçüncü maddeye geldiklerinde Stalinin niçin tahtından alaşağı edildiğini anlamakta gecikmediler. Komünist çar lığın bugünkü hakimleri yeni bir sulh taarruzunu, en kuvvetli silahlarım kullanarak yapıyorlardı. önümüzdeki günlerde doğu-batı münasebetlerinde yeni bir yumuşama başlarsa, bundan hiç kimse şüphe etmemelidir.

Stalin
Vatan ***haini***

Lodos başlıyor

Gerçi doğu ile batının sulh içinde beraberce yaşamaları bir hayaldir. Zira bunun için her şeyden evvel açıklığa ve güvene ihtiyaç vardır. Halbuki Rusya, iç rejimi bakımından Demir Perdeyi kaldıramaz. Dünyada hiç bir diktatörlük, hür fikirlerin hudutlarından içeriye sızmasına musaade edemez. Bu olmayınca da batı ile doğunun kardeşçe geçinmeleri imkânsız hale gelir. Ancak başta Kruçef olmak üzere yeni rus liderlerinin istedikleri, daha ziyade bir "statüko muhafazası"dır ki, Stalinin dahi tel'ini bu yolda atılmış yeni bir adımdır. Şimdi ruslar politikalarını yeniden değiştirirken kendilerini Stalin politikasının doğurduğu şüphe ve endişeden masun kılmak istemişlerdir. Mikoyanın nutkunda Rusyayı bugünkü müşkül mevkie Stalinin düşürdüğü iddiası ve sabık diktatörün kötü politikacı olarak tavsifi siyasi havada yeni bir ısınma devrinin başlangıcını teşkil etmektedir.

Her halde açıkça anlaşılan nokta hakikî sebep ne olursa olsun - iç çekişmeler mi, dış güçlükler mi, yeni bir sosyal nizamlama gayreti mirus liderlerinin serbest kalmak ve rahat bırakılmak ihtiyacım duyduklarıdır. Bu yolda yeni yeni taviz vermeleri şimdi daha mümkün hala gelmektedir. Fakat bu neticenin alınmasında en esaslı unsurun batı tarafından son sekiz yıl içinde takip edilen enerjik politika olduğu gözden uzak tutulmaz ve harbi takip eden senelerdeki ihtiyatsızlıklar yapılmazsa yumuşamama daha uzun ömürlü olacağında zerrece şüphe yoktur.

Cehennemden seslenenler

Bundan aşağı yukarı dört buçuk sene önce, sisli bir Haziran sabahı İngiltere'nin Tatsfield şehrinden hususi otomobilleriyle yola çıkan iki İngiliz diplomatı, İngiliz Dışişleri Bakanlığı Amerika işleri dairesi başkanı Donald Maclean ile Washington Büyükelçiliği ikinci kâtiplerin* den Guy Burgess, Southampton'dan Fransaya geçmişler ve oradan da sırra kadem basmışlardı. Fransaya geçtikten sonra bir müddet Rennes'ne doğru yol alan Maclean ve Burgess'in oradan nereye gittiklerini kimse bilmiyordu. Gerçekten koca Fransada kaybolan iki insanın ne tarafta bulunabileceğini kesin olarak kestirmek çok zordu. Ancak, diplomatların, haklarında Sovyet Rusya hesabına casusluk yapmak suçu ile tahkikat açılacağı günün arifesinde ortadan kaybolmaları bazı tahminler yapılmasına imkân vermiyor da değildi. Yapılan bu tahminlere göre Burgess ve Maclean demirperde gerisine geçmişlerdi. Geçen sene Avustralyaya sığınan Rus diplomatı Petrof'un yaptığı bazı açıklamalar da bu tahminleri doğruluyordu. Petrof'a göre Burgess ve Maclean Sovyet Rusya'ya sığınmışlardı. O zaman başta İngiliz Hükümeti olmak üzere bütün dünya efkârı tarafından ihtiyatla karşılanan bu tahmin ve açıklamaların doğru olduğu nihayet geçen hafta anlaşılmıştır. Geçen hafta, Moskova otellerinden birinin küçük bir. odasında birkaç Batılı ve Rus gazeteciyi kabul eden Burgess ve Maclean, dört buçuk yıldanberi ilk defa, seslerim bütün dünyaya duyurmuşlardır.

Mikoyan
Öptüğü eli ısırıyor

Gazetecilere söylediklerine göre, Burgess ve Maclean eğer kendilerinin Rusyada bulunmaları keyfiyeti Rus-İngiliz münasebetlerine bir gerginlik getirmek tehlikesini arzetmeseydi bu basın toplantısını daha uzun müddet yapmak niyetinde değillerdi. Ancak şu günlerde hu meselenin İngiliz - Rus dostluk bağlarına bir zarar getirebileceğinden korktukları için ki bazı zaruri açıklamalarda bulunmak lüzumunu hissetmişlerdi. Tapacakları açıklamalar da şunlardı: Kendilerinin Rusyaya sığınmalarında Sovyetlerin hiçbir taksiri yoktu. Her iki İngiliz diplomatı da, Sov-

yet Rusyaya, Batılılar ile bir karşılıklı anlayış havası yaratmaya hizmet için, kendi istekleriyle gelmişlerdi. Böyle bir hava yaratmaya hizmet, iki ahpap çavuşa göre, en iyi Sovyet Rusyada yapılabilirdi. "Zira, diyorlardı Burgess ve Maclean, elimizden geçen resmi dokümanlardan İngiliz ve Amerikan hükümetlerinin karşılıklı bir anlaşma havasının yaratılmasını istemediklerini anlıyorduk".

Burgess ve Maclean "Böyle bir karşılıklı anlayış havasının barışın korunması için gerekli olduğunu da bilecek durumdaydık, diye devam ediyorlardı. Elimizdeki vesikalardan Sovyet Rusyanın böyle bir gaye için çalışmakta olduğunu öğrenince buraya gelmekte bir dakika bile tereddüt etmedik."

İki diplomat sözlerini şöyle bitirmişlerdi: "Sovyet Rusyada geçirdiğimiz günler sonunda yaptığımız işin doğru olduğuna inanmış bulunuyoruz".

Madalyonun ikinci yüzü

İki kayıp diplomatın senelerden sonra yükselen sesi dünya efkarını sanıldığı kadar şaşırtmamıştır. Geçen aylar içinde İngiliz parlamentosunda bu konuda yapılan tartışmalardan ve İngiliz halk efkârının gösterdiği hassasiyetten sonra Rusyanın da bir harekette bulunması esasen beklenmekte idi. Sovyet liderleri olayın İngiliz izzeti nefsini indittiğini ve bu yüzden, İngilterede, Sovyet Rusyaya karşı bir kırgınlık meydana geldiğini anlamışlardı. Sovyet Rusya, Mareşal Bulganin ile Kruçef'in İngiltereyi ziyaret-etmek üzere oldukları şu günlerde, kayıp diplomatları konuşturarak, iki Devlet arasında, hiç olmazsa bu konudaki gerginliğe bir son yermek istemişlerdi.

Guy Burgess
Cehennemden seda!

Bununla beraber, Burgess ve Maclean'in yaptığı açıklamalar İngiltere ile Rusya arasındaki bu gerginliği pek kaldıracak mahiyette de değildir. İngiliz makamları bu açıklamalarda komünist propagandasından başka bir şey görememektedirler. Kayıp diplomatlar, açıklamalarında, bilinen teraneleri tekrarlamaktan öteye gitmemişlerdir. Fransadan nasıl ve hangi yolla Rusyaya geçtikleri, şimdi ne gibi bir görevde bulundukları, ailelerinin durumu halâ meçhuldür.

Burgess ve Maclean'in açıklamaları Amerikada daha başka bir tefsire uğramıştır. Amerikalılara göre, Ruslar, pek de başarı ile neticelendiği söylenemeyen Eisenhower ve Eden görüşmelerinden hemen sonra bu iki kayıp diplomatı konuşturmakla Batılıların arasım açmak istemişlerdir. Amerikan basınına göre, bu jest, geçenlerde Batılılara tevdi edilen iki Sovyet "barış mektubu" nun tamamlayıcısıdır.

Moskovadaki siyasi mahfillerin tefsirleri ise Amerikan tefsirlerinden de farklıdır. Moskovadaki siyasi çevrelere göre, dört buçuk yıla yakın bir zaman geciktirilen bu açıklama, doğrudan doğruya, şu günlerde toplanmış bulunan Sovyet Komünist Partisi yirminci genel kongresi ile ilgilidir. Sovyet idarecileri, iki İngiliz diplomatım konuşturmakla, Kongre üyeleri üzerine tesir yapmak istemişlerdir. Gerçekten, Sovyet halkına şimdiye kadar İki İngiliz diplomatının kendi memleketlerine sığındıklarına dan* hiçbir bilgi verilmemişti. Burgess ve Maclean'in Rusyaya gelişleri, ancak kendi açıklamaları vesilesiyle şimdi Sovyet halkına bildirilmiştir. Olaydan tam Kongrenin arifesinde haberdar olan Üyelerin memnunluk mu, yoksa hayret mi duyacakları pek kestirilemez. Ancak sulha hizmet için Moskova'ya sığınanın aklından şüphe etmek gerektiği Sovyet Komünist Partisi üyelerince bile takdir edilebilecek bir gerçektir.

Söyledikleri ve niyetleri ne olursa olsun, Burgess ve Maclean'in, bilerek veya bilmeyerek Sovyet emellerinden başka birşeye hizmet etmedikleri, bu açıklamalar için seçilen zamandan bir kere daha anlaşılmaktadır.

İspanya

Diktatör ve karşılaştığı güçlükler

Geçen haftalar İçinde, İspanyol başkenti Madritte büyük karışıklıklar çıktı. Falanjist öğrencilerle sözde kralcılar birbirlerine girdi, yaralananlar, hatta ölenler oldu, okullar kapatıldı, bir kısım profesörler nezaret altına alındı.. Şu satırların yazıldığı sıralarda da Madrit Üniversitelinin faaliyeti üç ay müddetle tatil edilmiş bulunuyordu.

Görünüşte İspanyol yüksek tahsil gençliğini birbirine düşüren bu karışıklıklar, aslında yeryüzünün ünlü

Donald Maclean
Hürriyeti hazmedemedi

diktatörlerinden birinin daha sonuna yaklaşmakta olduğunu gösteriyordu. 1939 dan buyana, 17 yıla yakın bir müddet İspanyanın alınyazısını kendi kalem ve kılıcıyla çizmeye çalışan General Franko'nun bu karışıklıklarla memleket içindeki prestijinin gittikçe azaldığını anlamamasına imkân yoktu. Ancak İspanyadan gelen haberler, onun da, karışıklıkların arkasına gizlenen gerçekleri araştırmaya çalışacağına, kurtuluşu - tıpkı ilim düşmanı her diktatör gibi - öğretim ve öğrenim üyelerini susturmakta bulduğunu göstermektedir.

Karışıklıkların görünür sebebi aslında pek de önemli olmayan bir seçim mücadelesidir. Madrit Üniversitesi Hukuk öğrencileri talebe birliği seçimleri içinde bulunduğumuz ayın ilk haftasında yapılmış ve bu seçimlerde, Hükümetin desteklediği adaylar bozguna uğramışlardı. Hükümetin seçimlerin neticesini tanımak istemeyen bir tavır takınması ve Falanjist talebe birlikleri vasıtasıyla Hukuk öğrencileri Üzerine baskı yapmağa kalkışması, "Kralcı" etiketi arkasına sığınanlar kadar aslında öyle olmaktan uzak İspanyol gençlerini de Falanjistlere karşı harekete geçirmiştir.

Gerçekten, geçen haftalar içinde Falanjistlere karşı harekete geçenler sadece kralcılar değildi. Falanjist talebelerin İspanyol tahtına bir kral gelmesine müsaade etmiyecekleri yolundaki sözleri kralcı talebeleri ötedenberi kızdırıyor, onları bir karışıklık için vesile aramaya sevkediyordu. Ancak kralcıların sayısı İspanya sanıldığı kadar fazla değildi. Eğer kendilerine geçen haftaki karışıklıklar sırasında İspanyanın halihazırda

General Franko
Çanlar çalacak

ki sosyal ve ekonomik durumundan, Franko'nun diktatörlüğünden memnun olmayan gençler de katılmasaydı, kralcıların seslerini duyurması çok güç olurdu. Ünlü diktatör Franko'nun totaliter idaresine baş eğmek istemiyenlerin, İspanyanın bugünkü gidişini beğenmiyenlerin kralcılara iltihakı geçen haftalar içinde cereyan eden olayların bu kadar geniş yankılar uyandırmasını sağlamıştır.

Kralcılarla, gayrimemnunlar arasında kendiliğinden meydana gelen bu fiilî anlaşma, Franko'yu bir kere paha büyük zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır. Esasen Falanjcıların büyük bir kısmı ile de İspanyol Krallığının ihyası konusunda fikir ayrılığı halinde bulunan Franko, bunlan böyle, şimdiye kadar dost bildiri kralcılarla birleşen gayrimemnunlarla da uğraşmak zorundadır. Gerçekten Franko. şimdiye kadar, rejim aleyhtarlarının büyük bir kısmını kazanabilmek ümidiyle, İspanya tahtına bir kral getirilmesine muhalif değildi ve tahtın varisini de keendi eliyle seçmiş bulunuyordu. Ancak İspanyol. Faşist teşkilâtının büyük çoğunluğunun Prens Juan Carlos'un şahsında devam ettirilmesi düşünülen krallık rejimine muhalif olması, bu çoğunluğu yakın zamanda Franko aleyhine çevirmiştir. İpanyol faşist teşkilâtı ile Franko arasındaki sessiz mücadele, had safhasını, geçen kasımda geçirmişti. Falanj teşkilâtının kurucusu Jose Antonro Primo de Riyera'nın ölüm yıldönümünde yapılan törende, General Franko'nun parti üniforması yerine askeri kıyafetle görünmesi o zaman büyük tenkidlere yol açmıştı. Franko'nun parti prensiplerine ihanet ettiği yolundaki söylentilerin o günden beri ardı arkası kesilmemiştir. Bugünkü söylentiler ne olursa olsun son zamanlarda Franko'nun Falanj içindeki, Falanjın da memleket içindeki prestijlerinden büyük bir kısmım kaybettiklerine şüphe yoktur.

Son gösteriler, artık Franko'nun kralcılar arasında da sempati yaratmadığını açıkça ortaya koydukları için çok önemlidir. Kraldan ziyade kral taraftarı göründüğü halde Falanjist çoğunluğunun arzusu hilâfına cüretli bir hamle yapmaya cesaret edemiyen Franko, kralcıların güvenini de kaybetmiştir. Diğer yandan bu gösteriler sırasında, fırsattan faydalanan gayrimemnunların da açıktan açığa Franko'ya cephe almaları, diktatörün sadece iki taraflı değil, fakat üç taraflı bir kapana sıkışmış olduğunu açıkça göstermektedir.

Ancak, son tepkiler eğer gençlik saflarından gelmeseydi, Franko'nun böyle üç taraflı bir kapana düşmüş olmaktan o kadar gocunmayacağı kolayca söylenebilirdi. Zira Franko da, tıpkı her diktatör gibi, rejiminin kuvvetini gençlerden almak istiyor ve aldığını da zannediyordu. Onun için geçen yıl Madrit Üniversitesinde yapılan bir yoklamanın sonuçlarına asla inanmamıştı. Hükümetin isteği üzerine Madrit Üniversitesi Psikoloji Profesörü Sr. Pinillos tarafından yapılan bu yoklamaya göre öğrencilerin yüzde 70 den fazlası halihazır idarecileri yetkisiz ve ehliyetsiz buluyor, yüzde 60 dan fazlası krallık veya cumhuriyet rejimi istiyor, ancak yüzde 20 kadarı totaliter bir rejime taraftar görünüyordu. Son gösteriler Profesör Pinillos'un yaptığı yoklamanın gerçeğin ta kendisi olduğunu isbat etmiştir. Franko bu acı gerçeği kavrayıp İspanyollara iste-

Prens Joan Carlos
Kralsız veliaht!

diğini vermektense, gerçekleri yayan Üniversiteyi kapatmayı, Rektör ve Dekanları isten atmayı şanına daha uygun bulmuş, diktatörlerle başını kuma gömen devekuşları arasında büyük bir fark olmadığım bir kere daha göstermiştir.

İspanyada şu sıralarda içine ot tıkanan çanlar, öyle görünüyor ki. ilk fırsatta Franko için çalacaktır.

CEZAYİR SAVAŞININ YENİ SAFHASI

Aydemir BALKAN

Paris - Şubat

Cezayir hadiselerinin ertesi günü, Fransa meclisinin "mutedil" mebuslarından biri aynen şöyle demekteydi:

— "Catroux'nun istifası için bir haftadır uğraşıyoruz. Halbuki Cezayirde mümayişçiler bunu yarım saatte temin ettiler..."

Guy Mollet kabinesine en muarrız olanlar - şimdilik - "bağımsızlar" "Köylüler", "Mutediller". "Poujadiste"lerdir. Bunlar Fransa meclisinin sağ ve aşırı sağ gruplarını teşkil etmektedir. MRP partisi ise ilk fırsatta darbeyi vurmak için beklemektedir. Bu bakımdan "mutedil" mebusun Catroux'nun istifası hakkında söyledikleri, hakikatte, Mollet'nin bugünkü ve yarınki muhaliflerinin bütün hislerini aksettirmektedir.

Bir başbakanın başına gelenler

Guy Mollet, Cezayire vardığı gün görülmedik nümayişlerle karşılaşmıştı. Cezayir Fransızlarının Mollet'ye ve Cezayir hakkındaki tasarılarına sempati göstermedikleri biliniyordu. Fakat bu husumet tezahürünün bu kadar azgın ve tehlikeli bir şekil alacağını tahmin eden azdı. Başbakan Guy Mollet ve maiyeti bir infial ve nefret dalgasıyla karşılaştılar. Mollet hava alanından Cezayirin merkezine kadar askeri birliklerin ve jandarmaların himayesinde geldi. Bir kin ve gazap rüzgârı her yerde yüzüne esmekteydi. Ölüler abidesinde"ki merasimde kudurmuş mümayişçilerin hamleleri tehlikeli bir şekil aldı. Her taraftan üstüne taş, demir, şişe savrulan başbakan muhafızların gerisine sığmıyor, elleriyle başını koruyordu. Paraşütçülerin CRS'lerin ve jandarmaların kıyasıya "karşı taarruzları" olmasaydı, Fransa başbakanı, yine Fransızlar tarafından Cezayirde linç edilecekti. Cezayirli müslümanlar ise Fransızlar arasındaki bu kardeş kavgasını İbrette ve tevekkülle seyrediyorlardı. Bahis konusu olan post kendi postları idi. Bunun için ayrı fikir ve kanaatte iki Fransız kütlesi birbirine girmişti. Neticenin ne olacağım kestirmeye imkân yoktu,

Guy Mollet nümayişçilerin elinden kurtularak valilerin yazlık Sarayına sığındı. Nümayişçiler buraya da saldırdılar. Bahçede ve merdivenlerde ordu birlikleri ile mütearrızlar arasında çarpışmalar oldu. Yabancı bir toprakta Fransız ordusu, başbakanı kendi vatandaşlarından, Fransızlardan, kurtarmak için ateş açıyordu. Gece geç vakit, Sarayın civarı temizlenip, tehlike kalmadıktan sonra, Guy Mollet, telefonla Parisi aradı. Cumhurbaşkanı Coty ile başbakan arasında Hitchcock filmlerine yakışır patetik bir konuşma oldu. Mollet'nin sesi hala heyecandan titriyordu. Dışarda ise 20.000 nümayişçi gazapla uluyordu. Cezayirdeki Fransızlar ile, anavatan birlikleri arasında her an yeni bir çatışma olabilirdi. Karşı taraf da silâhlı ve azimli idi. "Eski muharipler" in milliyetçi ve ırkçı teşkilatların, aşırı sağ cereyanların şampiyonları bu kıyamı desteklemekte idiler. Cezayirde rejim ve devlet bir faşizm tehdidiyle karşı karşıya idi. Mollet'nin kabinesindeki Catroux ise Cezayir'deki Fransızlar için terk politikasının sembolüydü. Suriyede, Fasta vaziyet Fransızların aleyhine döndükçe bu ihtiyar askerin hizmetine müracaat edilmiş, • tavizler verilmişti. Onun için birinci hedef General Catroux idi. Mollet telefonda Catroux'yu buldu. İstifasını kabul ettiğini bildirdi. Nümayişçilere birinci "kelle" verilmişti.

Faşizmin yeni metodları

AKİS son Fas kıyamları dolayısile Fransanın, Fas ve Cezayirdeki politikasından ve bu politikayı idare eden unsurlardan bahsetmişti. Cezayir politikasına asıl hakim olanlar, rejimin yıllardır oraya yerleştirdiği, toprak ve sanayi feodaliteleridir. Bu feodaliteler zararsız hale getirilmedikçe Cezayirde esaslı bir değişikliğin olacağını beklemek beyhudedir. Bunu Cezayirin egemenliği için çarpışan vatanseverler de bilmektedir. Uzun müddetten beri Cezayirin geniş topraklarına büyük yatırımlar yapan, Cezayirlilerin emeklerini hünerle istismar eden Fransız şirketleri, iş muhitleri, bankalar, zamanla memleketin idari cihazını ellerine geçirmişler, politikasında en faal unsurlar haline gelmişlerdir. Fransa Meclisinde bu unsurlar birçok grupları ellerinde tutmaktadırlar. Hatta zaman zaman çoğunluğu elde edip kendileri için zararlı "anti-kolonyalist" devlet adamlarını devirebilmektedirler. MRP nin suç ortaklığı ile düşürdükleri Mendes-France kendileri için en tehlikeli liderlerden biridir. Mollet'yi Cezayirde karşılayan bu grupların şampiyonları, Borgeaud, Blanchette, Cuttoli, Froger, Achiary, Susoni, Boyer-Banse gibi "Cezayir Fransız kalmalıdır" politikasının her planda müdaf iliğini yapanlardır.

Fakat bu gruplar şimdi Cezayir de faşist metodlarını kullanarak, eski muharipleri, gençliği, kışkırtıp, Fransız üstünlüğünden, büyüklüğünden bahisle Cezayirde müslümanlara karşı kuvvetli bir cephe kurmuşlardır. Bu cephe kuvvetlidir. Bir gün İçinde Mollet'ye, hem de sosyalist başbakan Mollet'ye; kabinesinden Catroux'yu feda ettirecek kadar tazyik çarelerine sahiptir. Bu cephe Cezayirde devlet içinde devlettir.

Çabuk unutulan vaadler

Cezayirli vatanseverler 14 aydır yeni bir ölüm dirim savaşanladır. Cezayirin tarihinde Fransızlara karşı kıyamlar sayısızdır. Bunlar adet ve makinayla insafsızca boğulmuştur. Fransa her iki dünya savaşından sonra kendi saflarında harbeden Cezayirli sipahilere, nişancılara vaadettiği reformları getirmemiş, sözünü tutmamıştır. Cezayirliler her iki savaşta da Fransa için kan dökmüşlerdir. Flandres'dan Ardennes'lere, Ren boylarından İtalya'ya kadar sayısız Cezayirli düşmüş, savaş sahalarını hilalli mezar taşları doldurmuştur. Bugün Cezayirliler artık "Hürriyetin verilmeyeceğini, ancak alınabileceğini" anlamışlardır. Onun için, bilhassa Faslıların mücadelelerinde muvaffak olduklarını gördükten sonra amansız bir kavgaya girişmişlerdir. Silahları yoktur. Müttefikleri yoktur. Coğrafi vaziyetleri yardıma, müdahaleye imkân vermemektedir. Davaları, Güvenlik konseyinde, Birleşmiş Milletlerde Fransanın vetosuyla geri itilmiştir. Cezayirlilerin sesi dünya da duyulmamakta, vaktiyle aynı dava uğruna kan döken nankör milletler tarafından bilinmemezlikten gelinektedir. Cezayirdeki 9 milyon müslüman kendi yağıyla kavrulmaktadır.

"Zulmün topu var, kal'ası varsa..."

Fakat Cezayirli vatanseverlerin kavgaları ümitsiz değildir. Hürriyet için mücadeleyi göze alan bir milletin eninde sonunda, er geç, tan ışığını göreceğine inanmaktadırlar. "Hakkın da dönmez yüzü.." olduğunu bilmektedirler. İkinci bir inançları da Fransa ve Fransızlardaki, büyük inkişaftır. Doğrusunu söylemek lazım gelirse Cezayirliler için en sağlam ümit de budur. Fransızların artık hiç biri "Cezayir "efsanesine inanmamaktadır. Hükümet ne kadar, "polis harekâtı" derse desin Cezayirde bir "İstiklal Savaşı'nın cereyan etmekte olduğunu bilmektedir. "Asiler" ve "Kanun dışı tethişçi'ler Fransızların büyük çoğunluğunun gözünde kurtuluş ordusunun, fedakâr neferleridir. Onun içindir ki, Fransızlar harekâta "Pis harp" demekte, silâh altına çağırılan erleri, garlarda. trenlere binmeyi reddetmekte, "vatandan evvel beşeriyet karşı vazifenin daha kutsal" olduğunu ileri sürecek kadar anlayış göstermektedirler. Knzey Afrikada nüfuzlu, müfrit takat küçük bir zümrenin mal daletsizliğini, bütün Fransaya mal etmek haksızlık olur. Fransadan bu satırları yazabilmek dahi kafi bir alamet değil midir?..

Laiklik

Görünen manzara

Memleketimizde aydın sınıfına rahatça girebilecek iki kişi konuşuyorlardı. Biraz zayıfça uzun boylusu diyordu ki:..

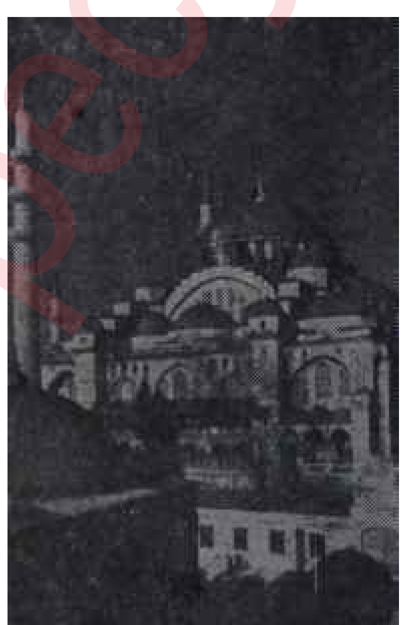
"İnkılâplara kargı durmak aklımdan geçmez. Yani, sana bu sözlerim benim geri, yobaz zihniyette bir adam olduğum intibaını vermesin. Yalnız, bir takım gerçekler var ki, bunları serin kanlılıkla düşünmek, incelemek ve bir karara varmak gerekir. Din meselesi de böyle. Cumhuriyetin ilânından bu yana otuz yıldan fazla bir zaman geçti, memleketin kaderi üzerinde söz sahibi olabilecek bir nesil yetişti. Bu neslin ve yetişmekte olanların dini eğitimden mahrum olduklarını kabul ve teslime mecburuz. Bu, bana göre mühim bir eksikliktir. İnkılaplar manzumesini bozmadan bu meseleye bir hal çaresi bulmak zorundayız. Yetişen ve yetişmekte Olan nesillerin manevi hayatını ihmal etmek, ileride bir takım ihtilatlara yol açabilir. İnkılapçılık ve laikliği dinsizlik şeklinde anlamıyorum. Yobaz zihniyetin yemden hortlamasına, memleketin kaderine hükmetmesine taraftar değilim. Yalnız, bir dini eğitimin de zaruretini duyuyorum. Bu bakımdan, önce bu zarureti kabul etmek, sonra da, bunun ne şekilde halledilebileceğini düşünmek icap eder."

Ufak tefek yapılı, gözlüklü, karşısındakini dinlerken mütemadiyen bıyıklariyle oynayan öbür aydın kişi, biraz sinirlice' görünüyordu. Karşısındakinin sözünü bir an önce bitirmesi için sabırsızlandığı belliydi. Öne eğik başını kaldırdı:

"Bitti mi?" diye sordu. Sonra da, cevap beklemeden konuşmaya başladı:

"Ben bu kanaatte değilim. Ben, memlekette yobaz zihniyetin, irticaın tekrar ayaklanamıyacak şekilde, kökünün kazındığını sanmıyorum. Dâva bir kaç büyük şehir meselesi de--ildir. Bütün bir memleket meselesidir. Henüz ilköğretim davasının gereğince halledilemediği, yıllarca kafa taassubun pençesinde yaşamak zorunda kalmış bir memlekette, senin tabirinle, ihtilata meydan verebilecek bir harekete girişilmesine taraftar olamam. Bu, bir dinsizlik anlayışından gelmiyor. Ben, dini inanıçlı insanın kendi arzu ve dileğine bırakmayı doğru bulurum. Bu memlekette, bilhassa Cumhuriyetten bu yasakla, namaz kılan, oruç, tutan, camietiden hiç kimseye neden bunları yasaklıyorsun denmemiştir. Vicdan hürriyetine bir tecavüz olduğunu kabul etmem. Dini terbiye, ailede verilmelidir. Herkes inanmakta serbest bırakılmahdır. Devletin, dini öğretim yaptırmasını ve hele bunu mecburi tutmasını, laiklik anlayışına taban tabana zıd bulurum. Memleket menfaatlerine aykırı sayarım. Böyle bir hareket müsbet netice veremez. İrticai okşamak olur. Tâviz vermek olur. Yobazlık yeniden palazlanmaya başlayabilir. Anadoludaki şehir, kasaba ve köylerde din istismarcılığının nasıl sinsi sinsi alıp yürüdüğünden haberin var mı? Hiç bir politik endişe ve düşüncenin, bu mevzuda hoşgörür davranmasına kayıtsız kalamam. Bunca emekle meydana getirdiğimiz Cumhuriyeti, en küçük şekilde bile olsa, zedeleyebilecek veya böyle bir şeye niyet edebilecek, bir te, şebbüsün tohumlarını serbestçe atmasına müsaade edilmemelidir."

Konuşma, bu minval üzere bir kaç saat devam etti. İkisi de birbirini kandıramadılar. Zaten, mevzu, o derece çeşitli anlayışlara müsaitti ki, ve üzerinde o kadar düşünülmemişti ki, kimsenin, ilk hamlede, karşı tarafa en doğruyu kabul ettirmesi de beklenemezdi. Har ileri sürülen fikirde, bir parça gerçek, bir parça doğruluk payı vardı. Ama, bu parça parça gerçekleri bir bütün hâline getirmek, doğruları birleştirmek, meseleyi dört yönüyle, en objektif, şekilde incelemek gerekiyordu. Bu yapılmadıkça, meselenin halline imkan yoktu. Olamazdı. Geçmişden ders almak, ilmin, müsbet bilginin ışığından faydalanmak zaruriydi. Günlük düşünceler, hissi davranışlar, bir takım küçük politika hesaplariyle, bu son derece önemli memleket meselesini, büsbütün içinden çıkılmaz bir hale getirmemek gerekiyordu. Bu gerçeğin, anlaşılması, kabul ve teslim edilmesi de, evveliyetle lâzımdı. Yaraya neşter ancak bundan sonra vurulabilecekti. Görünen manzara ise, kimsenin meseleyi bu şekilde ele almak istemeye yanaşmamasıydı. Asıl tehlikeli olan da buydu. Zira, "Din Meselesi" böylece ele alınmadıkça, hiç bir zaman en doğru ölçüler içinde halledilemiyecekti. İşi oluruna bırakmak ve idare-i maslahat zihniyeti bu işe de burnunu sokmuştu, çıkarmaya da hiç niyetli değildi.

Süleymaniye camii
Herşey yerinde gerek!

Tarihe kısa bir bakış

Avrupa, engizisyon mezalimin tüyler ürperten vahşeti ve zulmeti altında inlediği zaman, Katolik Kilisesi, devlet hâlini almıştı. Batı memleketleri için bugün bir şeriatçılık, ümmetçilik tehlikesi yoksa, onların, bu tehlikeyi 18. yüzyılda atlatmış oldukları içindir. Batı memleketlerinin, böyle bir tehlikeyi nasıl atlatmış olduklarım incelemek, bizde bir şeriatçilik ve ümmetçilik tehlikesiyle karşı karşıya gelmeksizin, böyle bir şüphe ve endişe içinde kalmaksızın, din bahsinde nasıl bir yol tutacağımızı göstermeye yarar. Kilisenin hakimiyeti devrinde, yüzbinlerin ızdırabını bilmekte fayda vardır.

Milletler korkunç bir karanlığın ve eziyetin mahkûmu olmuşlardır. Avrupanın bu karanlıktan kurtuluşunun sebeplerim incelemek, bizim yolumuza ışık tutar. Kilisenin hakimiyetine ilk büyük darbe, fikir sahasında rönesansla, din sahasında reform hareketiyle, vurulmuş oldu. Hıristiyanlıkta yapılmış olan reformlar, yetişmiş olan, gerçek ilahiyat filozofları, bu neticeyi sağlamışlardı. Martin Luther'in hareketi, hıristiyanlıktaki en büyük reform hareketiydi. Luther, fikir ve içtihat serbestisine dayandığından, Batıya itilâ yollarını açmıştır. Luther'in yaptığı en büyük iş, İncil'i Almancaya tercüme etmesiydi. Yani, en kısa ifadesiyle dini millileştirmesiydi. "Alman milleti ibadetini kendi diliyle yapmalı, Tanrısına ne dediğim, Tanrının kendisinden ne istediğim, vasıtasız öğrenebilmelidir" diyordu. Bu hareketin büyük mânası üzerinde düşünülmelidir. Bizde Ziya Gökalp bunun hasretini çekmiş, şiirini söylemiştir. Gerçekten de, milletler ibadetlerim kendi dilleriyle yaptıkları, kabul ettikleri kitapları kendi dillerinde okuyabildikleri zaman, yani arada bir takım mutavassıtlar bulunmadığı zaman dini istismarın önüne geçilebilir.

İslâm dininde şartlar daha başka değildir. Hoca'nın tahakkümü, taassub, irtica hareketi, bütün bunların hepsi, Türk cemiyetini bilgiden, ilimden, ışıktan uzaklaştıran, hamlelerine köstek olan ne varsa, hepsi, böyle bir sebebe bağlanabilir. Bu balamdan belirecek tereddütleri izale için gözlerimizi tarihe çevirmek kâfi gelecektir, Müslüman olan insanların, kendi dilleri ile ibadetlerinde hiç bir mahzur yoktur. Hatta cevaz vardır. Şöyle ki:

8-9. Yüzyılda, İran ve Türkistanı fethe memur edilen Emir Kuteybe, oralara gittikten sonra görür ki, bu insanların müslüman olmaları için Arapça bilmeleri gerekir. Bunları daha kolay ve rahat şekilde müslüman yapmanın yolu, dini kendi dilleriyle öğretmektir. Bağdada sorar, izin ister. Bağdad medresesinin verdiği fetvaya göre, herkesin ana diliyle ibadetine cevaz vardır. Cevap böyle verilir. Nerşahi'nin Buhara Tarihinde Emir Kuteybe'nin bu mektubundan, Fetavayi'nin Giyasiye'sinde de Bağdad Medresesinin fetvasından bahsedilir. Demek ki, yapılması gereken ilk iş, Kur anın ana dilimize çevrilmesidir. Biz, dinimizi, kendi dilimizle bellemek imkânına sahip olamadıkça, irtica tehlikesinden yakamızı kolay kolay sıyıramayız. Tarihi hakikatler, bunun böyle olduğunu göstermektedir.

Ve ma erselna min resulin illa bilisani kavmihi liyübeyyine lehüm" yani "Biz bir Resul göndermedik ki, kavminin lisanını bilmesin."

Ayetinden şu açık gerçeği anlamamak mümkün müdür? Hasreti Peygamber, Arap Kavmine geldiği için, Kur'an Arapçadır. Kavminin dilini bilmeyen Resul göndermedik demek, her kavm kendi diliyle ibadet edebilir demek değil de nedir ? Görüyor musunuz, Türkçe ezanın tekrar Arapçaya çevrilmesi, ucundan başladığımız bir işde nasıl yüzgeri dönmektir.

İslam dininde laik anlayış mevcuttur. İslam dini bir Ruhban sınıfı kabul etmemiştir. Hatta hiç bir sınıf kabul etmemiştir. "La ruhbaniyyete fid din" hadisi, bunu gösterir. Bu hadis, "Dinde papazlık, ruhbanlık yoktur" manasındadır.

İslam dini, dini terbiyeden cemaati değil, aileyi mes'ul tutmuştur. Yani, vicdan hürriyetine saygılıdır. Bu tutumu ile lâik anlayışta olduğunu göstermektedir.

Gene İslam dinine göre, Allah yalnız Arapların Allahı değildir. Peygamber Efendimiz de yalnız Arap kavmine gönderilmemiştir. Bütün insanlara doğru yolu göstermek için gönderilmiştir. Bu, İslâm dininin beşeri yönünü göstermesi bakımından mühimdir. Peygamber Efendimiz, bir kavmin değil, bütün insanlığın yol göstericisi olduğuna göre, her millet topluluğu, kendi diliyle ibadetinde serbesttir.

Bunların yanısıra, ilahiyat filozoflarına olan ihtiyacımız aşikârdır.

İslam dinini bir irtica unsuru olmaktan kurtarmak istiyorsak,' çok kısa ve topluca belirtmeğe çalıştığımız, bu gerçekler üzerinde düşünmek zorundayız. Mesele, ilkokul veya ortaokullara din dersi koymak, İmam-Hatip Okulları açmak ve bir takım küçük politika hesaplariyle tâviz vermekle halledilemiyecek kadar ciddi, bir o kadar hayatidir. Bu davayı bütün ehemmiyet ve şümulü ile ele alacak kimseleri, daha fazla gecikmeden, bekliyoruz.

K İ T A P L A R

ÇAĞDAŞ AMERİKAN ŞİİRLERİ
—Antologie —

Özdemir Nutku
Çevirenin biri

(17 Amerikan şairinden çevrilmiş şiirler. Hazırlayanlar: Özdemir Nutku - Tarık Dursun K. Şairler Yaprağı Yayınları: *2, 72 sayfa, 150 kuruş).*

Son yıllarda, hikâye ve romanın yanı sıra şiir tercümesine de geniş ölçüde önem verilmektedir. Bilhassa genç sanatçıların bu işi ciddiyetle ele aldıkları görülmektedir. Şiirin bir dilden başka bir dile çevrilmesi, aslındaki bütün özellikleri muhafaza etmek suretiyle, mümkün müdür? Bu, uzun zaman bir tartışma konusu olmuştur. Ne var ki, son yıllardaki denemeler bu işin pekâlâ yapılabileceğini göstermiştir. Memleketimizde şiir tercümesinin bir çeşit "İş" haline gelmesinde, Orhan Velinin, büyük emeğini belirtmemek haksızlık olur.

Orhan Veli'nin, Melih Cevdet'in, Oktay Rifat'ın, Cahit Sıtkı'nın, Ahmed Muhip'in, Sabahaddin Eyüboğlu'nun, Memed Puad'ın, Suat Taşer'in, ve daha bunlara eklenecek bir çok sanatçımızın yaptıkları şiir tercümeleri, bizde tercüme şiirin sevilir, okunur hâle gelmesine yardım etmiştir. Ayrıca, bu hareket yetişen şairlerimizin çalışmaları, dünya şiiri hakkında derli toplu fikir edinmeleri bakımından da son derece faydalı olmuştur.

Ancak, bu tercüme hareketi umumiyetle dağınıktı. Dergi sayfalarında kalıyordu. Tercüme Dergisi'nin Şiir Özel Sayısı, Orhan Veli'nin Varlık Yayınları arasında çıkan Fransız Şiirleri Antolojisi Ve Kaynak ve Yeditepe yayınları arasında çıkan Walt Withman'ın Çayır yapraklarından başka daima el altında bulundurulacak şekilde, derli toplu eserlere raslanmıyordu. Tercüme şiir hareketinin faydalı olabilmesi için, tercüme şiir antolojilerine gerçekten ihtiyaç hissediliyordu. Genç neslin biri şair, biri hikayeci iki sanatçısı, bu ihtiyacı zamanında hissetmişler ve bir "Çağdaş Amerikan Şiirleri" Antolojisi hazırlamışlar. Özdemir Nutku ile Tarık Dursun K. nın, hazırladığı bu antoloji, daha ilk bakışta, faydalı bir eser olarak kabul edilebilir.

Kitapta, Ankara Üniversitesi Amerikan Edebiyatı Profesörü Robert H. Ball'un bir önsözü var. Şairler doğum tarihlerine göre sıralanmış, sanatları ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmiş ve bir ile Uç arasında değişen şiirleri tercüme edilmiştir. Bu suretle 17 Amerikan Şairinin 38 şiiri kitapta yer almış. Kitaba giren şairler şunlar: Conrad Aıken, W. H. A uhden, Hart Crane, E. E. Commıngs Ricard Eberhart, T. S. Eliot, Robert Frost, Langston Hughes, Vachel Lındsay, Robert Lowell, Archibald Mazleish, Marianne Moore, Kenneth Patchen, Ezra Pound, Edwin A. Robınson, Carl Sandburg, Wallece Stevens.

Kitaba değişik sanat anlayışındaki şairlerin seçilmiş olması, çağdaş Amerikan şiiri hakkında daha geniş bir fikir edinmek imkânım vermiş. Tercümelere gelince: Bu son derede güç ve çetin işi, iki genç sanatçı yüz akı ile başarmışlar. Kitaptaki şiir tercümelerinin, şimdiye kadar okuduklarımızın en başarılıları olduğu muhakkak. Bir kere, pırıl pırıl, yepyeni bir dilleri var. Hiç bir şiir tercüme kokmuyor. "Tercüme zarureti" bahanesiyle işin kolayına kaçmamış oldukları belli. Mısraların kuruluşu, ahenk o derece güzel.

Bizlere çağdaş amerikan şiirini umumi havası itibariyle tanıtan, tercüme şiirin en başardı örneklerini veren iki genç sanatçı Özdemir Nutku ile Tarık Dursun K. çetin bir işten yüz akı ile çıkmışlardır.

ARAYIŞ

Aylık Sanat ve Edebiyat Gazetesi

*

1 MARTTA YENİDEN

ÇIKIYOR

*

Haberleşme Adresi :
P. K. : 193 - Ankara

MUHABANK MUHABANK MUHABANK

MUHABANK

HER NEVİ
BANKA
MUAMELELERİ

VE HER HESABA
BİR EV

MUHABANK MUHABANK MUHABANK

MUHABANK MUHABANK MUHABANK MUHABANK

F E N

Atom

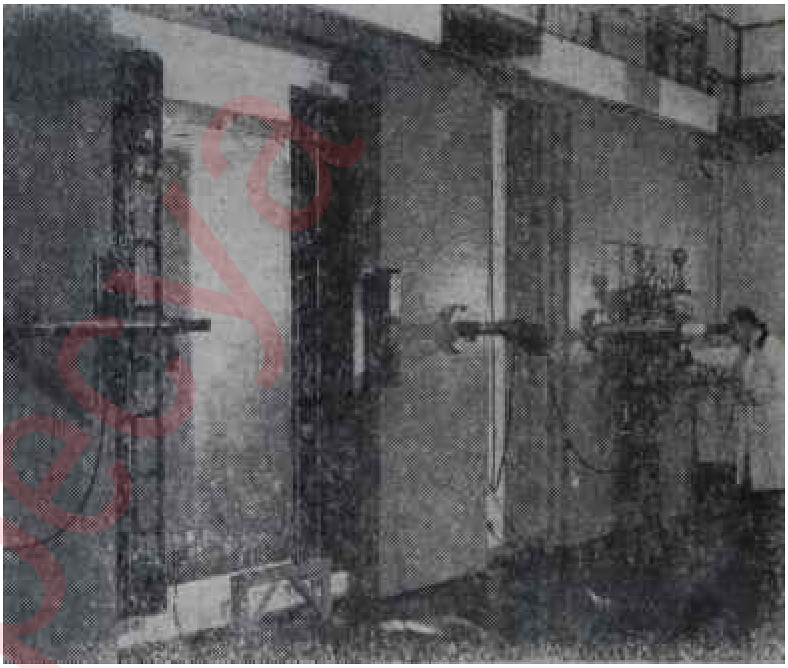
Gök yüzü

Yıldızlı, güzel bir gecede gök yüzüne başınızı kaldırdığınız zaman, Samanyolu veya Kehkeşan denilen yıldızlardan müteşekkil bir manzume göreceksiniz. Bunların iki bin kadarım gözle ayırd etmek ve saymak mümkündür. Modern rasathanelerin muazzam teleskoplarıyla tetkik edilince bunun sayılamıyacak kadar çok, belki de 100 milyon yıldızdan müteşekkil olduğu anlaşılır. Hatta bazı astronomlar daha da ileri giderek bu adedi on milyara kadar çıkarmaktadırlar. Bu yıldızların teşkil ettikleri âlem muazzam bir tekerlek halinde fezada dönüp durmaktadır. Bu diskin kutru 60000 ışık yılı kadardır. Bir ışık yılı, ışığın bir senede ulaştığı mesafe demektir. Ortalama 10^{13} kilometre kadardır. Güneş ve güneş sistemine dahil yıldızlar bu diskin çevresinde bulunurlar. Kâinatta buna benzer daha birçok sistemler vardır. Bunlardan bize en yakın olanı Andromede adile anılan nebüloz M 31 bizim sistemden 900.000 ışık yılı uzaktadır. Gözle hafif bir sis halinde görülür. M. 81 denilen nebülöz ise bizden 1.600.000 ışık yılı uzaktadır. Modern teleskoplar bu sistemlerden 100 milyon kadar mevcud olduğunu göstermektedir; Her bir Samanyolunun (galaxie) birkaç bin milyon 10^{9} yıldızdan müteşekkil olduğunu tasavvur edin. Kâinatın ne muazzam miktarda yıldız ihtiva ettiğini anlayacaksınız. Bu miktar 10^{17} ile ifade edilmektedir. Edington ise fezadaki total yıldız sayısını 10^{22} ile göstermektedir. Pratikte böyle bir adedi yazmakta zorçekilir. 1 in önüne 22 sıfır koyacaksınız. Bir fikir vermek için misal gösterelim: Bütün Avrupaya iki yıl hiç kesilmeden yağmur yağdığım farzedelim. Düşen yağmur tanelerinin sayısı 10^{22} olacaktır. Yeryüzünde yaşıyan 2,4 milyar insanın kanındaki alyuvarların sayısı yukardaki adedin ancak yarısı kadardır. Tabiat üstü bir mahlûk tasavvur edelim ki kainat yaratıldığındanberi gökteki yıldızları saymakla meşgul olsun. Saniyede bin yıldız saymak üzere dört milyar senedenberi işine devam etse bütün yıldızların ancak % 1 ini saymağa muvaffak olabilecektir. Bu üç misal yukarda söylenilen 10^{22} adedinin büyüklüğü hakkında bir fikir verebilir.

Atom dünyası

Atom anlamı maddenin en küçük parçası olarak ders kitaplarına girmeden ilk Yunan filozofları 2500 yıl önce maddeyi dört unsura (anasırı erbaa) irca ederlerdi. Sonradan yine Yunan filozofları maddenin en küçük ve taksimi imkânsız parçasına atom adım verdiler. Bu hususta kafa yoranların başında Leucippe ve Democritte vardır. Bunlara göre maddenin aslı su, hava, güneş değil daha ufak parçalara ayrılması imkânsız ve gözle görülmesi kabil olmıyan atomlardır. Maddeler atomların bir araya gelmesinden teşekkül eder. Onların fikrince kâinat teşekkül etmeden önce bir tarafta atomlar bir tarafta da büyük bir boşluk vardı. Atomlar bu boşluğa atılmış ve orada tanrıların iradesine tabi olmaksızın rasgele birbirlerile birleşerek kâinatı ve muhtelif cisimleri meydana getirmişlerdir. Ruh da atomlardan müteşekkildir. Teneffüsle ruhun hayatı idame edilmezse atomlar birbirlerinden ayrılır ve dağılırlar. Ölüm de ruh atomlarının dağılmasından ibarettir. O halde ruh baki ve ebedi değildir. Yunan filozoflarının atom düşüncesi laboratuvar deneylerinden ortaya çıkmış, değildir. Onlar maddenin namütenahi bölünmesinin mümkün olamıyacağı kanaati ile atomu tasavvur etmişlerdir. Atom nazariyesinin ilk ilmî esaslarım' kuranlar arasında John Dalton vardır. Onun kurduğu esaslar halâ kimya kitaplarında kullanılmaktadır. Sonradan atomu fizikçiler de ele almış ve onun yapısını tetkike koyulmuşlardır. Bugün atom deyince merkezde müsbet elektrikle yüklü bir çekirdek le bunun etrafında dönen menfi elektrikle yüklü elektronlardan yapılmış bir sistem anlıyoruz. Bu kuruluş güneş ve yıldızlarıyla bizim alemimize pek benziyor. Bu elektronlar muayyen bir mahrek üzerinde hareket ediyorlar. Bu mahrek üzerinde döndükleri müddetçe enerji vermiyorlar. Ancak bir mahrekten öbürüne atlarlarsa enerji intişar ediyor. Bu hadiseyi 1913 te fizikçi Niels Bohr göstermiştir. Bu enerji intişarı devamlı değildir. Aralıklı olarak, zaman zaman vuku bulur. Buna da basitçe "quanta" nazariyesi deniliyor. Elektronun bu hareketlerini herhangi bir aletle göremiyoruz. Heisenberg formülüne göre hareket halindeki elektronun yeri tayin adiline sürati meçhul kalmakta, sürati tayin, edilirse yeri meçhul kalmaktadır. Buna atom fiziğinde "Principe dincertitude" deniliyor. Görülüyor ki atom fiziğinde muayyeniyet yani determinizm yoktur. Bunun yerine ihtimaller hakim bulunmaktadır. Atomu teşkil eden parçalar da gittikçe çoğalıyor. Elektronlar, pozitronlar, neutronlar, protonlar, mesonlar gibi bir takam yeni terimler ortaya çıkıyor. Bunlara Ypsilantis, Emilio Segre, Logren. Owen Chamberlain, Herbert Steiner, Berkley, Ernest Orlando, Lawrence gibi atom alimlerinin Cyclotron, Bevatron gibi atom parçalayıcı cihazların isimleri karışıyor. Bevatron'un içinde mucizelerin en korkuncu cereyan ediyor. Enerji mad de oluyor. Yaratmanın fizik mekaniz ması kuruluyor.

Atom da ne acaip isimdir? Bu bölünemez, taksim edilemez manasına geliyor. Halbuki atom parçalanıyor. Hatta taksim edilemez gibi görünen merkezî çekirdek bile bugün bölünüyor. Namütenahi büyük bir mesafede namütenahi küçük korpüsküller. İşte atomun merkezi ve muhiti. Üst tarafı boşluktan ibaret. Atomun ağırlığı elektron miktarına değil, atomun hacmine göre pek küçük olan merkezi nüveye tabidir. Yani cisimlerin ağırlıkları atomun

Bir Atom araştırma istasyonu
İnsanlığa hizmet!

merkez çekirdeği ile ilgilidir. Eğer Democrite'in sandığı gibi madde parçaları mütemadi olsaydı, yani boşluklar bulunmasaydı, kesme şeker kadar bir demir parçasının ağırlığı 24 milyar kg. yani 600 zırhlı kadar olacaktı. 1932 de Chadwick, neutron'u buldu. O halde atomun merkezi çekirdeği sade protondan değil proton ve neutron'dan teşekkül ediyordu. Protonların adedi her cisimde başka başka idi. Fakat tabiatın ahengi merkezdeki protonların çevredeki elektronlar kadar olmasını gerektiriyordu. Elektronlar menfi, protonlar müsbet elektrikli idi. Kitleler farklı, elektrik yükleri eşitti. Bu durum atomun dengesi için şarttı. Neutron'a gelince elektrik balonundan sıfırdı. Bu merkezi nüvenin harcı, kıtığı mahiyetinde idi. Protonları bir arada tutmağa yarıyordu. Aksi halde müspet elektrikle yüklü olan protonlar birbirlerini uzaklaştırırlardı.

Dünyada kimse bir atom görmemiştir. Bundan sonra da belki kimse göremiyecektir. Bütün bu söylediklerimiz, bütün bu akıllara durgunluk veren mimari tamamen bilginlerin kafasında teşekkül etmiş hayallerden ibarettir. Evet» atom görülmüş değildir. Fakat bir çok atom laboratuvarlarında bu korpüskküllerin izleri kovalanmaktadır. Japonya atoma teslim olmuştur. Atom topları, atom denizaltıları, atom gemileri de artık birer hakikattir.

Atomun yapısında bulunan korpüsküller sadece elektron, proton ve neutron'dan ibaret değildir. Atomistler bu korpüsküllerin sayısını 23 e kadar çıkarmaktadırlar. Bilhassa beş veya altısı üzerinde uzun münaka-

Atom infilaki
Tahrip!

şalar yapılmaktadır. Elektron, proton ve neutron esastır. Bunlara ilâve olarak neutrinos ve meson'dan bahsedilmektedir. Neutrinos, elektron emisyonunun ara maddesidir. Meson ise iki tenisçi arasındaki top gibi pro tondan neutrona giderek atom çekirdeğinin dengesini sağlar. Bir de antiproton vardır. Buna electron pozitif, positron veya antielectron da denilmektedir. Nasıl proton atom yapısında electron'un kontrpuası ise bunun aksi de vaki olabilir. Nitekim proton negatif de düşünülebilir. Belki de kâinatta bizimkinden tamamen başka türlü ve ters çalışan bir sistem daha vardır. Bu alemde müsbet elektronlar menfi protonların etrafında dönmektedir. Antiproton meselesi çok önemlidir. Bir antiproton emisyonu arkasında bir yokluk, bir boşluk bırakabilir ve kâinatı yaratılıştakinden önceki hale irca edebilir. Maddenin antiprotonla şiddetle tahribi muazzam enerji kaynakları mey dana çıkarır ve insanın ölçüsüz ihtiraslarına yeni yeni ufuklar açar.

Bir gümüş kübü

Altı su damlası ile bir demir kırıntısı takriben birbirine eşit molekül ve atomdan müteşekkildir. 18 cm^3 su ihtiva eden bir bardakta 6.10^{23} su molekülü vardır. Bu moleküller bir düz hat üzerine sıralanabilse dünya ile güneş arasındaki mesafenin bin misline ulaşır. Bütün dünya yüzeyinin milimetre karelere bölündüğünü farzedelim. 18 cm^3 sudaki molekülleri bu karelere taksim edersek her mm^2 ye yuvarlak hesap bin molekül düşecektir. Litrede 180 gram glükoz ihtiva eden bir solüsyonda da 6.10^{23} glükoz molekülü vardır. Bu solüsyonun bir litresini bütün denizlerin ve okyanusların sularile karıştırmak kabil olsa deniz suyunun litresinde 500 molekül glükoz bulunacaktır.

Kenarları 1 cm olan bir gümüş küb alalım. Bunda 6.10 gümüş atomu vardır. Atomun çekirdeğinin ve elektronlarının boylarım hesaplarsak bu kübdeki atom kitlesinin total hacmi 6.10^{-14} ü geçmez. Bu da madde olarak gümüş kübünde son derece küçük bir şey mevcud olduğunu gösterir. Halbuki biz bu gümüş kübünü tamamen maddeden ibaret farzediyoruz. Bu madde öylesine ölçülemiyecek kadar küçüktür ki gümüş kübünün mevcud olmadığını tereddütsüz söyleyebiliriz. Böyle olmakla beraber biz bu kübün kenarlarım ve köşelerim his edebiliyoruz ve onu parçalayabilmek için büyük bir çaba harcamak zorunda kalıyoruz. Şimdi de kenarları bir kilometre olan bir gümüş küb tasavvur edelim. Bunun ihtiva ettiği molekül maddesi 60 cm3. e irca edilebilir. Tam madde olarak bu büyük küb iki kibrit kutusu kadar arjan molekülü ihtiva eder. Bundan ötesi mevcud değildir. Boşluktan ibarettir.

Kâinatın tamamen yıldızlarla dolu olduğunu tasavvur etmek de hatalıdır. Kâinattan daha boş bir şey tasavvur edilemez. Mesela bizim samanyolunu düşünelim, Bu manzume içindeki yıldızların kesafeti bir katedraldeki bir kaç toz zerresi gibidir. Bu boşluğu canlandırabilmek için yıldız yerine bezelye kullanırsak bunları 100 er kilometre aralıkla dizmeliyiz ki Samanyolundaki yıldızların aralarındaki boşlukları tasavvur edebilelim. Kâinattaki 100 milyon Galaxie'nin kesafeti o kadar azdır ki bunların hepsi fezanın ancak % 0,1 ni işgal eder. Üst tarafı boşluktan ibarettir.

Bu söylediklerimiz etrafımızdaki bütün diğer maddelere de tatbik edilebilir. Önümüzdeki masa, oturduğumuz iskemle ve koltuk, kadillaklar ve yatlar hep birer boşluktan ibarettir. Vücudumuz da bir boşluktan baş ka bir şey değildir. İnsan bedenini teşkil eden bir kaç 10^{28} atom hakikatte vücud yapısının pek küçük bir parçasından ibarettir. Bütün tahayyül kudretimizi aşan muazzam astronomik atom sayılarına rağmen biz korkunç bir boşluktan başka bir şey değiliz.

Dr. E. E.

Operatör Doktor

MUSTAFA P. SOYGÜT

Göz Hastalıkları Mütehassısı
Her gün öğleden sonra hastalarını muayene eder.

Muayenehane: Samanpazarı Mey. Billûr Han K. 2 TEL: 19639
Ev: Cebeci Cad. Soygüt Ap. No. 75/7 TEL: 26590

RADYO

Ankara

LAf-ı güzaf

Büyük bir komisyonun toplanmasından, radyoda yeniliklerin, değişikliklerin birbirini kovalıyacağının söylenmesinden hemen bir kaç gün sonra, Ankara radyosunun düğmesini çevirip, neşriyatı zevkle takip etmesi gene imkânsızdı. Söylenenler ile yapılanlar birbirinden o kadar ayrı, biribirini o kadar tutmuyan şeylerdi ki, insanın radyo idaresinin ve Basın Tayın Turizm Umum Müdürlüğünün halkla alay ettiğini zannetmemesi mümkün değildi. Bir yenilikler devrine girileceğim ilân ve vaad eden bir idarenin, hiç değilse bu intikal devresinde, olan bitene şöyle bir göz atması, programların, neşriyat saatlerinin ıslahını temin edecek ilk unsurları bulup ortaya koyması lâzım gelirdi. Halbuki, Ankara radyosu şu yeniliklerin ferdasında eskisinden daha kötü, daha acıklı ve sistemsiz bir yola düşmüştü. Değişiklikleri getirecek olan komisyonun toplantılarında bilhassa radyo konuşmalarının dinleyiciyi pek çok sıktığı, bu konuşmalar üzerinde daha dikkatle durulması lâzım geldiği söylenmişti. Ama radyo idaresi bu kararın, bu temenninin tamamen aksini yapmak ile eski huyundan vazgeçmediğini belirtmişti. Nitekim, geçen hafta sırt sırta radyonun en fazla dinlenen saatlerinde - 18 ile 21 arasında - vatandaşın huzuruna bir birinden daha az ilgi çekici, biribirinden daha fazla sıkıcı bir seri konuşma ile çıkılmıştı. Mesela, o radyo röportajı adı altında verilen soğuk, ve dinleyiciyi hiç te alâkadar etmeyen konuşma serileri de neydi? Et ve Balık Kurumunun faaliyetleri sosislerin nasıl mükemmel şekilde yaptırıldığı kimin umurunda idi? Temek saatinde koyun ve kuzuların adedinden bahsederek durmadan artan et fiyatlarım vatandaşa hatırlatmak nedendi?.

Radyo konuşmaları, röportajları ile halka bazı şeyleri daha munis şekilde telkin etmenin fena bir metod olduğunu kimse iddia edemezdi. Nitekim halk, termik santraller ve büyük barajlar hikayesini büyüklerin o "muazzam" nutuklarını dinliye dinliye iyice anlamıştı ve artık böyle bir nutuk başlayınca radyoyu kapatıyordu. Hâl böyle olunca, radyonun en iyi saatlerine sıkıştırılıp, halkın beynine mutlaka çakılmak istenilen bu malumatın veriliş tarzının değiştirilmesi icab ediyordu. Şimdiye kadar radyo, hakkında malûmat verilmek istenilen müessesenin başındaki umûm müdürü ya radyoevine davet ediyordu, yahut banda alma makinesi umum müdürün makamına götürülüyordu. Bir spiker, "memleketimizin muazzam hamlelerinden olan filan veya falan termik santral ile şu veya bu barajın yapılmasının sona erişi, gene memleketimizin muazzam kalkınma hamlelerinden olan bunun ve diğerinin temel atma töreninin..." diye bir girişle söze başlıyor ve arkasından bir sual ile o müessesenin faaliyetinin . ne olduğunu soruyordu. Tam yirmi dakika bir sürü rakkam ve laf-u güzaf... Dinleyici gene radyoyu kapıyordu. Vatandaşa "bir şeyler" vermek, "bir şeyler'i muhakkak kafasına sokmak için şu "muazzam" lâfının üzerinde fazla durmamak sanki olmazdı, spiker bile bu lafa o kadar alışmıştı ki, bu kelime geldi mi, üzerine basabasa bir başka türlü okuyordu.

Bir radyofonik temsil
Radyonuzu kapayabilirsiniz

Nisan, balığı

Geçen hafta çalışmalarım tamamlayan radyoyu islah komisyonunun aldığı kararlar arasında meselâ piyeslerin daha güzel olmasına itina etmek, meselâ büyük programların daha mükemmel olmasını temin etmek, meselâ şark ve garp musikisinin daha iyi şekilde tanzim edilmesini sağlamak gibi esaslar vardı. Bütün bunların yapılması için Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü komisyonun önüne bir tarihle çıkmıştı. Her şey 1 Nisan tarihinden itibaren mükemmel şekle sokulacak, komisyonda alman kararlar tatbik edilecek, radyo güllük gülüstanlık, vazgeçilmez bir nesne haline soku* lacaktı. Fakat komisyon toplantısı bitti, ne radyonun piyeslerinde kalite itibariyle bir düzelme, daha iyiye giden bir anlayış, ne büyük program ların tertibinde bir başka hava, ne de şark ve garp musikisinin tertibinde bir başkalık, değişiklik olmadı. Bir defa büyük program olarak elde kalan daldandala - ki en iyisi o idi - kırpıla kırpıla kuşa döndürülmüştü, ilk önceleri bir buçuk saat ile başlamış, bir saate inmişti, nihayet yarım saat içine sığdırılmıştı. Bir kaç keman solosu, bir çok piyano gürültüsü ve daldandala programına son veriş... Esasen, bu programı hazırlayan genç insanı Ankara'da vazifesi başında bulmak kolay olmuyordu, idare de böyle büyük bir yükü üzerine almış bir insanı - şahsının faydaları için rahat bırakıyordu. Türk musikisi de kendi havasında alabildiğine gidiyordu? Şef Muzaffer İlkar, istediğine radyoda imkân veriyor, istemediğini siliyor, radyo sanat kârları bir arada programı da bir karışıklık içinde devam edip gidiyordu. Garp musikisinin ise, bir anlayış içinde tertip edildiği, bilen bir insanın eli ile programa sokulduğunu hiç kimse söyliyemezdi. O kadar ki, radyo idaresi bile bu meselelerdeki zaafını kabullenmiş, radyonun plâk ve notalarının "güzelce" tanzim edileceğini komisyona bildirmişti. O radyo idaresi ki, elinde mevcut imkânlar bile bir karışıklık içindedir.

Bütün bunları takip edebilmek, radyoya geleceği hakkında bir not vermek irin 1 Nisan'ı beklemeğe lüzum yoktu. Şu yenilik devresinin arefesinde bile, hiç bir derlenip toparlanma emaresinin mevcut olmadığı ortadadır. Esasen radyo "yenilikler yapacağız, bize 1 Nisan tarihine kadar müddet veriniz" demek zorunda kalmaması icab eden bir müessesedir. Her an, yenilik, şekil ve güzellik arayan bir teşkilât olmalıdır. Dinleyicinin, her dakika meşgul olduğu bir vasıta için böyle bir pazarlığı kabul etmeye de gönlü asla razı gelmiyecektir.

Nihayet 1 Nisan memleketimizde de bir "aldatmalar ve şakalar" günüdür.

4 YENİ KİTAP

1) KİRALIK ODA - *Ataç'ın* temiz Türkçesiyle *George Simenon'*dan. 2) SANIK - Rus toplama kamplarında geçen *korkunç macera*. 3) ŞU BABAMIN İŞLERİ - Filipin'li *Carlos Bulosan'ın* en güzel eseri. 4) BİR DÜNYA Kİ - *Suat Tager'in* Tiyatro yazıları.

SHD. KİTAPLARI ARASINDA

Yakında Çıkıyor.

P. K.: 133 - Ankara

Ankara

Kadının sosyal hayatı

Türk Hava Kurumunun geniş salonunda o akşam oldukça kalabalık bir kadın topluluğu vardı. Dinleyiciler arasında kadın milletvekillerinden. Edibe Sayar ile Nuriye Pınar da görülüyordu. Kürsüde genç bir kadın vardı. Bu genç kadının adı Sacide Ergüder idi, tarihçiydi ve iki senedenberi "Türk Mimarisi" adlı bir eseri hazırlamakla uğraşıyordu. Konferansı Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu tertip etmişti.

"Bir milletin medeniyet seviyesi kadına verdiği kıymet ve tanıdığı haklarla ölçülür. Cemiyet ne kadar iptidai ise kadın o kadar mağdur, cemiyet ne kadar medeni ise kadın o kadar hak sahibidir. Memleketimiz da kadın siyasi ve medeni bütün haklarına sahip bulunmaktadır. Ancak kadınlarımızın bu hakları layikiyle benimsiyecek ve kullanabilecek bir duruma gelmeleri, kendilerine açılan yetişme ve gelişme imkânlarından azamî derecede faydalanabilmeleri ve memleket hizmetlerine, daha büyük çapta iştirak edebilmeleri için daha bir çok gayretlerin sarfedilmesi bir zarurettir."

İşte Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu da 1953 senesinde bu "zaruret"ler yüzünden kurulmuştu. Kurucular arasında Prof. Dr. Afet İnan, Vedide Baha Pars gibi tanınmış kadın şahsiyetlerle bir çok kadın doçent ve öğretmen vardı. Kurum, "Kadının sosyal hayatım tetkik" ediyor, kitaplar neşrediyor, konferanslar tertip ediyordu. Bir taraftan da sade kadın eserlerinden müteşekkil bir kütüphanenin kurulması için çalışılıyordu.

Sacide Ergüder
Bir tarihçi

Konferans

Sacide Ergüder önündeki kağıtlara bir göz attı. Acaba nereden başlayacaktı? Mevzu o kadar genişti ki... "Türk kadınlarının yaptırdıkları mimari eserler" dedi, durdu ve gülümsedi. Sonra önündeki kâğıtları itti. İçinden geldiği gibi, rahat rahat ve seve seve anlatmayı tercih etmişti.

Unuttuğumuz Şeyler

Jale CANDAN

Şunu inkar edemeyiz ki, bugün hayat pahalılığı her ailenin en mühim meselelerinden birini teşkil etmektedir. Geçen seneler giyim eşyaları, bir dereceye kadar ucuzdu, halk daha ziyade gıda maddelerinin, günden güne artan fiyatlarından şikâyetçi idi. Son aylarda ise gıda maddelerinin yanında, giyim eşyaları o derece pahalılaşmıştır ki, ailede bütçe diye birşey tanzim etmek artık adeta imkânsız bir hal almıştır.

Bu dorumun insanlarda bir emniyetsizlik ve ailede huzursuzluk, geçimsizlik yaratacağı muhakkaktır. Memur ailelerinde, karı koca kavgalarının, ekseriya ay sonlarına rastladığı bir hakikattir. Biribirlerini müsriflikle itham eden çiftlerin "bütçe tanzimi" meselesini sık sık birbirlerine devrettikleri ve bütün hüsnüniyetlerine rağmen, işin içinden çıkamadıkları görülmüştür.

Bu vaziyette yapılacak en mühim iş, iktisadi vaziyetini düzeltmektir, bu da hükümete, iktisatçılarımıza düşen bir iştir. Biz olsa olsa bu mevzuda, ufak yardımlarda bulunabiliriz: gözümüz kapalı mal almayız, ihtikâra göz yummayız, lüksten vazgeçeriz daha doğrusu eğer selahiyetli makamlar, bu yolda bizden bir fedakârlık isterlerse, bu fedakârlığı yapar, gösterilen yoldan yürürüz.

Fakat burada bahsetmek istediğimiz şey bu değildir. Hayat pahalılaştıkça tuhaf bir vaziyet hasıl olmuş ve ev kadınları sanki "battı balık yan gider" demek ister gibi "ev ekonomisi" denilen ve bir aile yuvasının hemen hemen esas temellerinden birini teşkil eden bilgiyi yan çizmeye başlamışlardır. Belki bunda normal ölçüleri aşan hayat pahalılığının, ümitsizliğin rolü olmuştur, ama hakikat şudur ki, bugün yeni evlenen gençler için bir "ev idaresi" prob lemi mevcut değil gibidir. Zaten hepimiz anneannelerimizin öğrettikleri çok eski tasarruf kaidelerini unutmuşa benziyoruz ve bunun yerine, bugünkü yaşayışa daha uygun olabilecek modern ev ekonomisi kaidelerini de koymuş değiliz. Eskilerin erzak odaları varmış, bugün erzak koyacak dolaplarımız bile yok. Mevsiminde turşu kurmak, salça kaynatmak her meyvanın kış için reçelini hazırlamak, sabunu kurutup kullanmak, soğanı zamanında almak bunlar, bugün birçok evlerimizde tarihe karışmış âdetlerdir. Hele büyük çocuğun küçülen paltosunu, küçüğe giydirmek üzere muhafaza etmek, eskiyi yeni yapmak, adeta terkedilmiş tasarruf kaideleridir. Eskiden yalnız orta halli za etmek, eskiyi yeni yapmak, ailelerde bile bunlara riayet edilirdi, çünkü bunlar cimrilik değil kadınlık addedilirdi ve "idareli kadın" olmak büyük bir meziyetti. Vakıa herşeyde olduğu gibi, bu mevzuda da, zamana uymak şarttır ve meselâ aynı nefasette domates salçası, reçel veya turşu hazır kavanozlar içinde, dükkanda daha ucuz fiyata satılırken, evde bunları yapmaya uğraşmak zaman israfı addedilebilir. Eski bir elbisesini bozarak çocuklarına yeni elbise yapmaya uğraşan kadın, evde veya dışarda kendisine daha çok para getirecek bir iş bulabilir

Böyle bir ekonomi sistemi kurulan memleketlerde, kadınlar sökük çorap tamir etmekle vakit geçirmez, gayretlerini ve zamanlarını daha karlı bir işe saklıyarak, bozulan giyim eşyalarını, hiç acımadan, çöp kutularına atarlar. Ama bu dünyanın heryerinde böyle değildir. Halen en medeni addedilen cemiyetlerde dahi "ev ekonomisi" kıymetli bir bilgi olarak yaşamakta devam etmektedir.

Gazetelerde okuduğumuza göre geçen sene İzmirde, ev kadınlarına, genç kızlara "ekonomi ve ev idaresi" öğreten kurslar açılmış ve büyük bir alâka toplamıştı. Bu kursların memleketin her köşesinde devam ettirilmesi muhakkak ki, hepimize büyük faydalar sağlıyacaktır. Çünkü unuttuğumuz eski ev ekonomisi kaidelerinin yerine derhal yenilerini koy mamız ve evlerimizi bütçesiz, düzensiz, gelişigüzel, "pusulasız gemiler" gibi idare etmekten vazgeçmemiz şarttır.

... Türk kadını hislerini, renk ve sanat aşkını elişleri ile ifade etmişti. Şefkatini de hayır işlerinde, yaptırdığı mimari eserlerde, abidelerde oyulan ve işlenen taşta ebedileştirdi. Zengin ve mevki sahibi kadınlarımızın ölmeden bir hayır işlemek istemeleri çeşme, sebil, medrese, cami veya darüşşifa'lar inşa ettirmeleri adeta bir görenek halini almıştı. Türkiyede ilk hastahane de bu surette yapılmıştır. Bugünlerde restore edilmek üzere bulunan Kayserideki bu Selçuk tarzı eser Kılıçarslan'ın kızı Gevher Nasibe tarafından yaptırılmıştır. Bu yapı yalnız mimari bakımından değil, ifade ettiği zihniyet bakımından da büyük ehemmiyet taşır. Bu hastahanenin bir tarafında hastalar yatıyor, diğer tarafında da tıb tedrisatı yapılıyordu. Bu suretle talebelerin hastalar üzerinde tatbikat yapmaları da mümkün oluyordu.

Türk Hava Kurumundaki konferans
İstikametler bir değil!.

İlk darüşşifa da Divrik'te bir Türk kadını, Turan Melik tarafından yaptırılmıştır. İlknazarda yekpare gibi görünen bu yapı aslında üç kısımdan ibarettir. Mimari bakımından büyük bir şefkat ve rikkat ifade eden bir üsluba sahiptir. Zamammıza kadar intikal eden eserler arasında Bursa'da Nilüfer Hatun ve Selçuk Hatun tarafından yaptırılan köprüler de vardır.

Kadının tesiri

Eski Türk kadınları yalnız çeşme, sebil, köprü ve cami yaptırmakla kalmamışlar ve medreselere de büyük bir ehemmiyet vermişlerdin Ölümden korkmadıklarını ifade eden ve ölümü güzelleştirmeye gayret eden bir zihniyetle de fevkalade güzel türbeler yaptırmışlardır. Dinî eserler hariç, bütün eserlerde "resim sanatı" na da yer verildiği görülmüştür. Dini eserlerde ise resim sanatı yerini tezyinata ve nakışa terketmiştir.

Bugün, o devirde yaşamış kadınların resimleri yoktur. Fakat o kadınlar için meydana getirilen eserlerden onlar hakkında çok şey öğrenmek kabildir. Zira bir eseri yaptıran kimse de eseri meydana getiren kadar mühimdir. Kadınlar tarafından yaptırılan eserlerin inceliğine diğerlerinde raslamak mümkün olmamaktadır. Kadın için çalışan sanatkarın eseri kadın gibi süslüdür, kadın gibi renkli, kadın gibi değişik ve yeknesaklıktan uzaktır. Eski devir sanatkârı daima kadından . aldığı ilhamla eser vermiştir.

Acıklı bir efsane

Bazan bu ilhama aşk, en ümitsiz bir aşk karışmıştır. Bazan en güzel bir eserin yanında en acıkl bir efsaneye rasgelinir.

Konferansçı bir an Sustu. Sesi asırların ötesinden gelir gibi ağırlaşmıştı:

"— Gelin sizinle Tercan'a gidelim, dedi. Tercandan Mamahatuna çıkalım. Tıpkı yıllarca ve yıllarca evvel Humahatunun yaptığı gibi... Hu mahatun ciğerlerinden hasta idi, buralara derdine çare aramaya gelmişti. Tercanın havası bu hastalar için birebirdi. Humahatun derdine çare bulamadı ama büyük bir sanatkâra Şaşı Mufattala rasladı. Mufattal çirkindi, korkunç derecede çirkindi ama çok hassas bir kalbi vardı. Humahatuna büyük bir aşkla bağlandı ve onun için bir köşk, bir köprü ve bir kervansaray yaptı. İçinde bir alayı barındırabilecek bir kervansaray, muazzam bir köprü ve Huma hatunu kırk cariyesi ile beraber içine alabilecek bir türbe... Bu eserler kar» şısında Humahatun belki Şaşı Mufattalın çirkinliğini unutabilirdi, belki de unutmuştu fakat ciğerlerinden hasta olduğunu bir türlü unutamıyordu. Belki de bu acı hakikatin tesiriyle Mufattal ona evlenme teklif ettiği zaman fena bir şaka yaptı: Kırk cariyesine emretti, hepsi birer yumurta getirdiler. Humahatun bu kırk yumurtayı birer birer Mufattala yutturdu. Sonunda:

— Nasıl, dedi. Hiç birinin arasında fark var mıydı?

Mufattal şaşırmıştı:

— Hayır, dedi. Hepsi birdi.

— İşte kadınlar da yumurta gibidir dostum. Hepsi biribirine benzer. Şu kırk cariyemden hangisini beğenirsen, onunla evlenebilirsin.

Efsaneye göre Mufattal derhal Humahatunun yanından ayrılmış ve intihar etmiş. Humahatun da bu acıya fazla dayanamamış, çok geçmeden o da son nefesini vermiş."

Diyar diyar

Sacide Ergüder tekrar sustu, kağıtlarına bir göz attı ve dinleyicilerini güzel hikâyelerle dolu Anadolu şehirlerine, kıymetli eserlerin başına sürükledi. Sanat ve kadın diyar diyar dolaşıyordu.

Hele sıra İstanbula, Haseki camiine, Üsküdarda İskele Camiine, Atik Valdeye, Eminönündeki Yeni camiye, tanıdığımız ve sevdiğimiz türbelere, Mısır çarşısına gelince, hasretten mi nedir, salonda çıt yoktu... Dinleyiciler, projeksiyonu seyretmeden, gözleri kapalı, konferansçıyı adım adım takip ediyorlardı.

Konferans bitmişti. Kurumun başkam Prof. Afet İnan misafirlere çay ikram ederken genç konferansçı etrafım saran hanımlara:

"— Ben tarihçiyim ama kızım mimar olsun istiyorum" diyordu. Bu sırada ona yaklaşan müşfik tavırlı babası Bay Alevcan da "Ben eczacıyım, dedi. Kızım tarihçi olsun istemiştim. Bunun için de küçük yaştan beri onu elinden tutarak tarihi eserleri gezdirmiştim. Emeklerimin ve arzularımın boşuna çıkmadığım gördüğüm için çok memnunum." .

Cemiyet

Yardımsevenler haftası

19 Şubat 1956 da, eski bir dost, Yardımsevenler Derneği 29 yaşına basıyordu.

Aradan 28 sene geçmişti» bir 19 Şubat günü Çocuk Esirgeme Kurumunda toplanan birkaç hanım, yaptıkları ilk para yardımları ile, bugünkü Derneğin temelini atmışlardı. Cemiyet hayatına yem katılan bu çocuk ufak tefekti: 385 liralık bir gelirle işe başlamıştı ve derneğin ilk yardımı "2 lira" olarak kayıt defterine geçmişti. Evet çocuk küçüktü, fakat gayretli çıkmıştı. 19 şubat 956 da gelir bütçesi 1.500.000 liraya yüksel-

Yardımseverlerin dikiş atölyesi

Yardımın katmerlisi !

mişti. Son bir yıl içinde yapılan yardım ise 1.000.000 lirayı geçmişti. Yardımsevenlerin çalışma sahası, bugün bütün yurda yayılmış ve mükemmelen teşkilâtlanmıştı.

Kadın teşekküllerinin, toplanıp gösteriş yapmaktan başka bir işe yaramadığım iddia edenlere bu güzel bir misaldi. "Yardımsevenler" bir kadın teşekkülü olmaktan çoktan çıkmış, bütün yurda şamil bir yardım müessesesi olarak, kökleşmişti, ama bugün dahi, orada çalışıp büyük başarılar gösteren üyelerin çok büyük bir ekseriyeti kadındır.

Bir arı kovanı

Gösterişe ayıracak hiç vakit yoktu. Yardımsevenlerin, Evkaf apartımanındaki merkez binasında da o gün büyük bir faaliyet göze çarpıyordu.

Bu binaya bir ziyaret maksadı ile giden, gazeteci bir kadın evvelâ kapıda muazzam kolileri çıkarmaya uğraşan hamallarla karşılaştı. Koridorlarda da herkes hızlı adımlarla gidip geliyordu.

Gazeteci bir odaya başım uzattı. Büyük bir masa etrafında toplanmış olan birçok *genç* kız harıl harıl dikiş dikiyordu. Burası dikiş ve sipariş atölyesi idi. Bir başka odada, genç kızlar öğretmenlerinin nezareti altında gayet ince el işleri yapıyorlardı. burası da Yardımsevenlerin nakış atölyesi idi. Büyük bir salonda ise, paketler yapılıyor, koliler kapatılıyordu. Herkes kendi isi ile meşguldü. Gazeteci, tekrar koridora çıktı. Büroda çalışan birkaç insan gördü, sessiz adımlarla oradan uzaklaştı. Koridorda yardım bekleyen fakir insanlar vardı. Bir hanım geldi, onları bir odaya alarak konuşmaya başladı. İşte bu sırada bir kapı açıldı ve gazeteci kendini, hanımlarla dolu, küçük bir odada buldu. Yardımsevenler Derneği idare heyeti genel başkanı Dr. Mediha Eldem Gazeteciyi büyük bir güler yüzle karşıladı:

"— Çok mahcubum diyordu. Bizi çok karışık bir günümüzde yakaladınız. Toplantı odamızda paketler yapılıyor."

Gazeteci güldü:

"— Cidden sizi çalışırken yakaladım dedi. Burası arı kovam gibi.."

Çeşitli yardımlar

Sosyal yardım kolu başkanı bayan Mualla Işıksel:

"— Ne kadar çalışsak az geliyor, diyordu. Yardım işinin sonu gelmez efendim. Elimizdeki yamalık, ne kadar büyük olursa olsun, daima yamanacak yere küçük gelmektedir."

Yardımsevenlerin yardım icab ettiği zaman, el atmadığı yer yok gibiydi. Bu bakımdan, mevzuları gayet genişti. Prensiplerinden bir tanesi genç kızları çalıştırarak meslek sahibi etmekti. Dikiş ve nakış atölyelerinde yetişen genç kızlar çok geçmeden kendi hesaplarına atölyeler açacak kadar işi ilerletiyorlardı. Bir başka yardım şekli paraya ihtiyacı olan kadınlara, emek mukabili yapılan yardımlardı. Meselâ bunlar sipariş atölyelerinin işlerini evlerinde yaparak, Dernekten para alıyor, geçimlerini temin ediyorlardı.

Talebeye verilen buralar da, yardım yekûnunda mühim bir yer işgal ediyordu. İlk mektepten, yüksek tahsile kadar yardıma muhtaç her çocuk yardımsevenlere müracaat edebilirdi.

Yardımsevenlerin gelirinin büyük bir kısmım temin eden çorap ve triko atölyeleri, Millî Savunma Bakanlığının da mühim bir ihtiyacına cevap vermekte ve 28 yıl Önce *2* dikiş makinesi ile işe başlıyan büyük dikiş atölyelerinde, bugün hastahanelerin, büyük müesseselerin siparişleri kabul edilmekte idi.

İş birliği

DR. Mediha Eldem "Her sene, okul çocuklarına kitap, önlük, ayakkabı yardımı yaparız, dedi. Fakat bu sene, aynı yardımı yapan Kızılay ile iş birliği yaptık ve elde ettiğimiz netice cidden iyi oldu. Binlerce çocuk giydirdik, binlerce çocuğun ihtiyacını karşıladık ve yardım müddeti bittiği halde, her talep ve ihtiyaca, cevap vermekte devam ettik.

Bu iş birliğinin ikinci bir güzel misalini de size, açtığımız rehabilitasyon atölyeleri ile vereceğim.

Rehabilitasyon kelimesi, memleketimiz için yeni bir kelimedir. Halbuki bu veremden iyi olan vatandaşlara, yeni bir hayat sahası vermek, onlara, yorulmadan hafif işlerle, hayatlarını kazanmak imkânını sağlamak bakımından gayet mühim bir mevzudur.

Bu mühim mevzuu, Sağlık Bakanlığı ve Verem Savaş Derneği ile birlikte ele aldık ve iki atölye açtık. Cebecideki atölye kadınlar içindir. Orada dikiş dikilir, nakıs ve çiçek işleri yapılır. Yenimahalledeki atölyede, erkekler saraç işleri yaparlar.

Kız talebe yurdu

Yardımsevenler yalnız para yardımını değil, bir çok bakımlardan genç kızların yetiştirilmesi mevzuunu da ele almış bulunuyordu. Atölyelerde yetişen yüzlerce genç kızdan başka, Anadoludan Ankaraya okumaya gelen genç kızlar da düşünülmüş, onlar için bir kız talebe yurdu açılmıştı. Genç ve sevimli müdire bayan Emel Vatanın nezaretinde, genç kızlar evlerinden uzakta hakiki bir ev bulmuşlardı. Yatakhaneler, dershane ve kütüphane gayet intizamlı ve temizdi ve alt kattaki geniş mutfakta, beyaz önlüklü, beyaz boneli bir ahçıbaşı çocuklara nefis yemekler hazırlamıştı. 45 talebenin ihtiyacını karşılamak üzere açılan bu yurt 75 talebeyi banndırabilmişti fakat taliplerin miktarı 150 idi.

Hepimiz yardım edebiliriz

Yardım etmek güzel birşeydir. Etrafını mesut etmeye çalışan insan, mesut olur. Her kadın yardım müesseselerinde çalışacak imkâna haiz olmıyabilir. Fakat yardım etmek hepimizin elindedir. Meselâ Yardımsevenler atölyelerinde dikilen dikişler hem güzel, hem de ucuzdur. El işleri de öyle. Nakış atölyesinde hazırlanan bir yatak örtüsü, beyaz işler cidden fevkalâde idi. Halkımızın bu atölyelere göstereceği rağbet hem bir yardım şeklidir, hem de istifadelidir. Çünkü bu atölyeler piyasaya kıyasen daha ucuz iş yapmaktadırlar.

S İ N E M A

Filmcilik

Bir mahrumiyetin başlangıcı

Bundan bir ay önce Lâle Filmcilik Şirketinin Sahibi Cemil Filmer, "Türkiyeye hiçbir muamele zorluğuna tabi olmadan giren tek ithal maddesi dolu filmlerdir." diyordu. Cemil Filmer bu sözleri söylerken 1955 senesi yaz aylarında Amerika Film Amilleri Birliği Başkanının Tür kiyeye gelip, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında, 1954 senesinden beri Transferi yapılmayan Türk sinemacılarının borçları için anlaşma çareleri aradığını muhtemelen unutmuştu. Amerika, film ihracatını bir ticaret değil ayni zamanda propoganda konusu olarak ele alıyordu. Hükümet birçok ithal maddelerinde sorumlu kısıntılar yaparken filmciliğe dokunmamıştı. Cemil Filmer'e göre bunun sebebi, her sene Türkiyeye milyonlarca dolarlık yardım yapan Amerikanın, bir milyon dolarcığın film ithaline tahsisinin çok görülmemesi için hassas davranmasıydı. Harb içinde bile film işlerinde hiçbir aksaklık olmamıştı. Üstelik sinemacılar eğlence resmi olarak devlete 25 milyon lira gibi küçümsenmiyecek bir mikdar ödemekteydiler. Bu du--uma göre film ithalâtında sıkıntı uzak bir ihtimaldi.

Fakat son gelen haberlerden evdeki pazarın çarşıya uymadığı anlaşılıyor. Amerika parayı propogandaya tercih etmiştir. 1954 ten beri biriken borçlanmız 2 milyon dolar civarındadır. Geçen yaz Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında Amerika Film Amilleri Birliği Başkanı ile varılan anlaşmada borçlarımız ayda 50 bin dolar transfer edilecek şekilde takside bağlanmıştı. Borcumuz 1957 yılna kadar ödenmezse seneye Amerikan Filmleri göreceğimiz oldukça şüphelidir.

Haberin Yabancı Film İthalâtçıları ve sinema meraklıları arasında yarattığı şaşkınlığa karşılık yerli film amilleri memnuniyetlerini pek gizliyemiyorlardı. Uzun zamandan bert en büyük dertleri, yabancı filmler ile yapılan mücadelede daima mağlûp çıkmalarıydı. Taksim sineması hariç Beyoğlu Sinemalarında Türk filmlerinin gösterilebilmesi bir meseleydi. Artık rakipsiz olarak meydan onlara kalıyordu. Çünkü Av rupa filmcileriyle olan durum da yukardakinden pek farklı değildi.

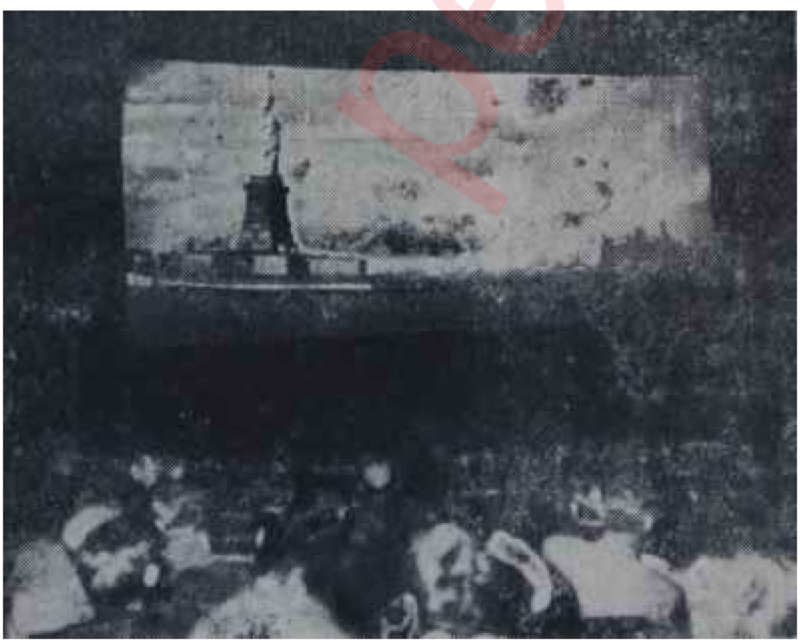
Haber Ankarada hiçbir tesir uyandırmadı. Ankara halkı iyi diye tanınan sinemaların kötü film göstermelerine artık alışmıştı. Nasıl olsa gördükleri filmler hem oldukça eski, hem kalitece çok düşüktüler. Yabancı filmlerin gelmemesi büyük bir değişiklik yapmıyacaktı. İstanbulda 8 sinemada birden ilk defa gösterilen bir film Ankaraya 8 ay sonra gelirdi. Ankaralıların bütün istedikleri, birkaç kopya halinde gelen mühim filmlerden hiç olmazsa bir kopyanın İstanbulla birlikte Ankarada da ilk defa gösterilebilmesiydi. Bir Başkent, bir kültür şehri olarak buna hakları vardı. Ama ortaya meselâ bir Büyük Sinema çıkmış halkla alay edercesine eski-kötü filmler oynatıyor ve en pahalı bileti kesiyordu. "Önce para - çok para" sinemacıların değişmez formülü haline geliyordu.

Ankaralı seyircilerin, iyi filmler görebilmek için ortaya, meselâ Turgut Demirağ gibi, idealist bir kaç sinemacının çıkmasını beklemekten başka çareleri kalmamıştı.

Min Than

*Şarklı dilb*Winer

Bir sinemaskop Amerikan filmi

Göz görmeyecek ama gönül dayanacak mı ?

Kızıl Cehennem

Kızıl Cehennem-The Purple Plain" bir Burmalı yıldızı, Win Min Than'ı tanıtması bakımından kayda değer.

Vak'a Burma'da geçer. Bir hava akınında karısını kaybeden Kanadalı Pilota, hayatı yeniden sevdirmeyi ba şaran bir Burmalı kız ve kıymetini anladığı hayat için mücadele eden Pilotun hikâyesidir. Gene Eric Amblerin bir senaryosundan Robert Parrish'in rejisörlüğü altında çevrilmiştir. Parrish genç bir rejisördür; pek tecrübeli sayılmaz. Mamafih "Kızıl Cehennemi" ele alırken iyi niyetlerle hareket ettiği anlaşılıyor. Pilotun sinir krizlerini ve kazadan sonraki durumu ifade etmek için herhangi bir yenilik yapılmamış olmakla beraber, hadiseler üstünkörü geçiştirilmemiştir. Fakat senaryonun hafifliği (ve kendisinin rejisörlükte yeni olusu ortaya tesirli bir eser çıkarmasına mâni olmuş. Filmin son sahnesinin kuvvetli olduğu söylenebilir. Bu sahnede, düşen uçaktan ve güneşin kavurduğu ovadan kendini kurtaran pilot, bitkin bir halde eve döner, ve **yatakta** sakin sakin uyuyan kızı uyandırmadan yanı başına uzanır. Burada Burmalı kız, harbin yıpratıcı bedeni ve psikolojik tesirlerinden sıyrılmak istiyen bir erkeğin sığınacağı sulh ve sükunet sembolü gibidir.

Baş rolü Gregory Peck'in oynaması da ticarî mülahazaların başka bir delilidir. Gregory Peck muhakkak ki iyi bir aktör. Sinemanın icaplarını bildiği için rahat ve temkinli oyunuyla daima muvaffak oluyor.

Win Min Than adındaki Burmalı yıldız fizikî gösterişi ile tam bir Asyalı kadın. Keşke temsil bakımından da biraz daha fazla Asyalı olabilse idi.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Belediyemizin ve başında bulunan Belediye Reisimiz Nazım Yurtsevenin Şehre ve İskenderun halkına iyi muamele ve faaliyetlerini yakinen takip ederek taktir eden İskenderun Müftüsü Ali Rıza Yılmaz Cuma günü öğle namazını müteakip Belediyemize ve Belediye Reisimize dua etmiştir.

Müftünün bu duası Cemaat tarafından Amin kelimesiyle karşılanmıştır.

(Ayyıldız - İskenderun)

*

Salon evvelâ heyecandan çalkalandı, herkes ne olduğunu anlayamadı. Fakat sonra herşey düzeliverdi.

Evvelki gün şehrimiz Belediye evlenme dairesinde çok enteresan bir hadise cereyan etmiştir. Normal müracaatlarından sonra gün alarak nikâh memurunun karşısına çıkan bir çift memurun karşısında suallerine cevap verirlerken damat, "evlenmek istiyor musunuz?" sualine: "Hayır" diye cevap vermiştir. Bu vaziyet karşısında memur da bütün salonda bulunanlar da hayrete düşmüşlerdir.

Fakat Damat heyecandan verdiği bu cevabı çabuk telafi etmiş ve memurun sorduğu ikinci bir suale "Evet, evlenmek istiyorum" demiştir. Gelin güvey ve davetliler neşe içinde salonu terketmişlerdir.

(Üsküdar - Ekspres)

*

Halkımızın Belediye vazifelerinden biri olarak üzerinde durduğu ve devamlı şikâyetlere rağmen önlenmesini temin edememenin uzun zaman ıstırabını duyduğu "Kadın Hamamları" nın temizlik ve bakım işi, Belediye doktoru Bayan Nihal Orhonun kısa zaman içindeki ciddi alâkası sayesinde hal yoluna girmiş ve sıhhi olduğu kadar da içtimai bir dert haline gelen bu uygunsuzluğun böylelikle giderilmesi her aile kadını için memnuniyet ve minnetdarhğı mucip olmuştur.

(Hürsöz - Erzurum)

*

Evvelki gün geç vakit körkütük sarhoş genç bir kadın, hükümet önünde rezalet çıkarmış ve tevkif edilmiştir.

Şehrimiz Avare pavyonunda çalışan Ş. Ş. adında genç bir artist kız, yaşının müsait olmaması yüzünden işinden polisçe menedilmesinden müteessir olarak, kendini bilmiyecek derecede içmiş ve körkütük sarhoş bir halde Zincirli han kapısı önünde sağa sola bağırmağa, cam çerçeve kırmağa başlamıştır.

Anide meydanı dolduran yüzlerce meraklı, sarhoş kadının bu halini seyretmeğe başlamışlardır.

Polisler derhal Ş. Ş. yi yakalayarak karakola getirmişler ve rezalet çıkarma suçundan dolayı tevkif etmişlerdir.

(Yeni Konya)

*

Hizmet ve gayret neticesi tarihi Kayabey ilk mektebimize ilâve edilen yeni pavyon şehrimiz için büyük bir kazançtır. Bugün bu irfan yuvasında 8-900 kadar yavru feyiz almaktadır. Fakat, şu bina yükseldiği ve içinde bu kadar yavrunun ders görmesi için bir çok fedakârlığa katlanıldığı halde nedense helaları yarı kalmıştır. Topu topu 5 kadar hela önönde sıkışarak bekleşen yavrucaklar nöbet azapları içinde kıvranmaktadır. Diğer helaların ikmal edilmesi için icabeden, bütün malzemenin tamam olmasına rağmen acaba ne maksatla beklendiğini pek merak ettik.

İlgili makamların yakın alâkasını dileyerek bu ihtiyacın bir an evvel giderilmesini yüzlerce yavru adına rica ederiz.

(Ateş - Balıkesir)

*

Ardahan köylerinden birinde enteresan bir hadise cereyan etmiştir.

Bildirildiğine göre, yeni doğan bir çocuk doğduktan on dakika sonra "Allah, Allah, anne bana meme ver" demeye başlamıştır. Bu hal köyde bulunanları şaşkınlığa uğratmış Ve durum Ardahan C. Savcılığına bildirilmiştir.

Savcılığın yapacağı tahkikatı müteakip durumun aydınlanması beklenmektedir.

(Yeni Sarıkamış)

*

Konya — Şehrimiz maliye memurlarından Receb Gürcan bugün bir mektup almıştır. Fakat bu mektup posta ile gönderilen lalettayin bir mektup olmayıp herhangi bir tütüncüden alman bir paket Gelincik sigarasından çıkan bir mektuptur. Mektuptaki adres, İzmir tütün deposudur ve şunları yazmaktadır.

"**Dul** ve çocuksuzum. Dul veya evli bulunan fakat çocuğu olmıyan birisi ile dinî nikâhla da olsa bir yuva kurmak istiyorum. Bu şartları haiz ve teklifinizde de ciddi iseniz adresime mektupla müracaat ediniz.

İmza: M. E."

(İstiklal-Hereke)

Son alınan bir kararla sinemalarda film oynadığı sırada çekirdek yemek yasak edilmiştir. Bu karar bu* kısım halkı çok sevindirmiş, fakat sinemada çıtır çıtır çekirdek yiyerek ve etrafa tükürük saçarak bundan zevk duyan bir kısım halkı müteessir etmiştir. Yasakların tatbikine başlanmıştır.

(Sakarya - Eskişehir)

Şiddetli *soğuklar* yüzünden Marne nehri dondu

Soğuk dalgası!

KAPAKTAKİ KIRTASİYECİ

Cahit Zamangil

Ankarada, Meşrutiyet Caddesinde bir apartmanın altında mütevazi bir dükkânın vitrini önünde, uzunca boylu, zayıf ve esmer bir insan duruyordu. Vitrin camına, küçük sade harflerle bir isim yazılmıştı: Hür Kırtasiye evi...

Uzunca boylu, esmer ve zayıf insan bir müddet vitrine, vitrinin camlarına yazılmış isme baktı. Küçük, büyük, renk renk kitaplar vitrinin içini süslüyordu. Hür Kırtasiye evi, faaliyete geçmişti. İnce adam cebinden anahtarları çıkardı, kapıyı açtı,. içeri girdi. Hayatının elli senelik geçmişinde bir çok acı, bir çok sevinçli günler vardı. Kademe kademe, adım adım yükselişinde hiç bir zaman gurura kapılmamış, biç bir zaman ileride karşılaşabileceği imkânsızlıkları düşünmemezlik etmemişti. Küçük yaşından bu yana, çaresizlik içinde kaldığı çok olmuştu ama zayıf bünyeli insanlar gibi kararsızlığa da düşmemişti. Her hâlin kendisine mahsus bir icabı, bir selâmeti olduğunu düşünmüş, hattâ denilebilir ki, bunu hayatın icabı olarak karşılamış, mücadele gücünden hiç bir şey kaybetmemişti.

Ufak yazıhanesinin küçük masasında otururken, geçen elli yıllık ömrünün kısa bir tablosunu gözleri önünde canlandırmamazlık edemezdi:

"— Ben artık bir tüccar, bir esnafım" diye mırıldandı.

Cahit Zamangil, gazetelerde ismi son on beş senelik müddet içinde zaman zaman okunan, halkın tanıdığı bir sima idi. 1906 senesinde Trabzonda doğmuştu. Tahsile memleketinde başlamıştı. Trabzon Sultanisinin iyi, mazbut ve çalışkan bir talebesi idi. Sultani'nin onuncu sınıfına geldiği zaman bir doktor olan babası Abdülkerim bey vefat etmişti. Genç Cahit Zamangil, babasının vefat edişi ile en büyük darbeyi yemiş saydırdı. Çünkü, bir ailenin bütün yükü omuzlarına yükleniyordu. Babasının yerini doldurmak, babasının temin ettiği geçim şartlarını ailesine vermek zorunda idi. Tahsilini bıraktı. Muhtelif yerlerde öğretmenlik yaptı, kazandığı nara ile ailesini geçindirmeğe gayret etti.

Fakat okumak, kendi kendisini yetiştirmek arzsuundan da bir an bile vazgeçmedi. Trabzonda, o günün tartları içinde, Fransızcasını ilerletmeğe çalıştı,daha çok şey öğrenebilmek için okudu, durmadan okudu. Bütün bu gayretlerini bir hedef üzerinde teksif ediyordu.İlerde birden şartlar değişebilir, birden istediği okuma imkânına kavuşabilirdi. Sultani'nin onuncu sınıfında bıraktığı tahsiline belki Fransada, devam edebilirdi. Nitekim Cahit Zamangil'in tahminleri, tasavvurları bir gün gerçekleşti. Fransa'da, Sciences Politigues'de tahsilini tamamladı. 1928 de Türkiyeye döndüğü zaman, devlet müesseselerinde istediği şekilde vazife alabilir bale gelmişti. İş Bankasında kısa bir müddet çalıştı, sonra Ticaret Bakanlığına geçti. Askerliğini yapmıştı. 1931 yılında Ticaret Bakanı Mustafa Şerif Usan bilen, mesleğinde muvaffak olmayı vaad eden bu genç insanı, özel kalem müdürlüğü bürosuna aldı. Cahit Zamangil, Mustafa Şeriften sonra da aynı büroda vazife aldı. Yalnız Bakan değişmiş, Mustafa Şerifin yerine Celal Bayar gelmişti. Celâl Bayar Cahit Zamangili özel kalem müdürü yaptı. Artık genç insanın istikbalinin çizgisi belli olmuştu. Ticaret Bakanlığında kalacaktı, orada ilerliyecekti. Özel kalem müdürlüğünden Madrid Ticaret Ataşeliğine tayin edildi, tekrar memlekete döndüğü zaman Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında önemli vazifelere verildi. İç Ticaret Umum Müdürü oldu, Dış Ticaret Başkanlığına geçti ve nihayet Cahit Zamangil'in her zaman hayatının en büyük iftihar payı olarak kalacak makama getirildi, bakanlığın, hem de Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının Müsteşarlığına tayin edildi.

Hür Kırtasiye evi

Cahit Zamangil'in Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı müsteşarlığındaki vazifesi 1060 ye kadar fasılasız sekiz sene devam etmiştir. Bu, sekiz senelik devre içinde muhtelif bakanlar ile çalışmış, memleketin ticareti ile ilgili binlerce mühim kararı hazırlamış, binlerce karan tatbik etmiştir. Bugün Meşrutiyet Caddesinde küçük bir kırtasiye dükkânının sahibi olan Cahit Zamangil, müsterih ve memnundur. Çünkü, Türkiye'nin en dertli, belâlı bir makamında sekiz sene kaldıktan sonra, 1950 de milletvekili seçilmiştir. Onun sekiz senelik idari mesuliyeti büyük mesaisi hakkında biç kimse en uf ak bir söz söylemek cesaretini kendisinde bulamamaktadır, bulamayacaktır.

Milletvekilliği

1950 senesinde doğduğu yerden milletvekili seçildiği zaman, Cahit Zamangilin takip edeceği politika hakkında herkesin kendisine has bir düşüncesi vardı. Düşünülsün ki, C.H.P. muhalefete düşüyor, her zaman en büyük koz olan ticaret işlerinde ihtisas ve söz sahibi bir elemana sahip bulunuyordu. Konuşması her zaman yıkıcı tesirler uyandırabilirdi. Fakat C.H.P. nin, Nihat Erimin elinden çıkan müfrit ve yıkıcı politikasına Cahit Zamangil asla boyun eğmedi. Hakikatleri olduğu gibi ele alıp, hiç bir istismar şekli gözetmeden tetkik, tahlil etmek, onun tek yolu oldu. Mecliste ihtisası içine giren mevzulardaki konuşmaları dikkat ile, hürmet ile dinledi. Dört senelik teşrii hayatı bu şekilde geçti. Cahit Zamangilin o zaman işaret ettiği tehlikeler bugün ticaret hayatımızda da, ekonomik bünyemizde de ortaya çıkmıştır.

1954 te seçimleri kaybetti. Hayatında hiç bir şey değişmedi. Cahit Zamangil gene o insandı, kolunun altında zaman zaman keman kutusu ile arkadaşlarının arasında görünüyordu. Çok sevdiği kemanından ayrılmıyordu. Bu arada, hayatını kazanmak, ailesini geçindirmek zorunda idi. Yaşamak için iki yol vardı: ya gidip hükümetten vazife istiyecektl, yahut kendi bulduğu bir yolda ilerliyecekti. İkinci yolu tercih etti. O küçük dükkânı açtı, malzeme bulmak, pahalı olan kırtasi eşyayı temin etmek zordu. Hele hariçten kitap getirmek başlıca müşküllerden biri idi Fakat yıl--yordu, bugün ancak masrafını kurtaran o küçük dükkânı geliştirmek için çalışıyordu.

Bundan bir, buçuk iki ay önce, Hür Kırtasiye Evi faaliyete geçtiği zaman, gazetelerin manşetleri, demokrat iktidarın üç kodaman bakanı hakkında - Maliye, Ekonomi ve Ticaret, Devlet Bakanları - bazı ticaret ve döviz işlerine müteallik hususlardan dolayı Meclis tahkikatı açıldığını bildiriyordu.

Bunlar, Cahit Zamangilin ötesinde işlerdi.

R U H Ç U L U K

Manyetizma

«Uyku, uyku, derin uyku...»

Bundan on gün kadar önce bir gece, Mustafakemalpaşa Bulvarı üzerinde Kızılay'a yakın apartmanlardan birinin misafir odasında oturanlar yavaş yavaş konuluyorlar ve sık sık, odayı bitişik salondan ayıran camlı bölmeden içeri sızan sese kulak kabartıyorlardı. Bu ses tatlı, yumuşak, o nispette de emredici ve ikna ediciydi:

"Uyku, uyku, derin uyku... Göz kapaklarınız ağırlaştı. Bir yorgunluk hissediyorsunuz... Göz kapaklarınız kapanıyor, kapandı.... Neredeyse derin bir uykuya dalacaksınız. Uykunuz geldi... Uyuyorsunuz... Derin derin uyuyunuz. Daha derin uyuyunuz.. Göz kapaklarınızı artık ben emir vermeden açamazsınız. O kadar derin bir uykuya dalmış bulunuyorsunuz ki benim sesimden başka hiçbir şey duymuyorsunuz, duyamazsınız... Artık ben emir vermeden uyanamazsınız. Uyku bütün vücudunuzu sardı. Hiçbir hareket yapamazsınız.. Derin bir uyku içindesiniz... Daha derin uyuyunuz".

Bir çatışma

O gece tesadüfen, birbirlerini tanımıyan iki aile aynı yere misafir gelmişler ve tatlı bir sohbete koyulmuşlardı. Bu arada söz sinema ve tiyatrodan açılmış ve "Medium" Operasında karar kılmıştı. Piyeste bütün konuyu «endi etrafında toplayan kadın, bir şarlatandı. Kendisinin medyum olduğunu, istediği kimseyi, bu hassası sayesinde ölmüşlerinin ruhları ile temasa geçirebileceğini söylüyor ve uşağının yardımı ile bazı hileli spiritizma celseleri tertip ediyor, buna inanan bazı zavallıları kandırıyorduk Sonradan bu hünere cidden sahip olduğuna kendisi de inanmaya başlamıştı.

Operanın konusu bir yana, bu spiritizma, hipnotizma, manyetizma demlen şeyler çok meraklıydı. Son zamanlarda, memleketimizde de bazı kimseler ruhlarla, ruhi tezahürlerle alâkalı çalışmalar yapıyorlardı. Bilhassa - Ankara'da bir çok evlerde bir fantezi ve salon eğlencesi olarak da spiritizma celseleri tertip ediliyor, masa, fincan veya bir medyum aracılığı ile ruhlarla konuşuluyordu. Acaba bu metapsişik olayların, ruhla alâkalı konuların aslı astarı var mıydı?. Bunlar iptidai bir zihniyetin mahsulü hurafeler miydi?.

Ev sahihi "maddeden ayrı ve ona tesir edebilecek ruh diye bir kuvvetin olmadığı"nı iddia ediyordu. Ona göre, kâinatta olan ve var olabilecek her şey yalnız madde ve onun hallerinden başka birşey değildi. Dünyanün dört köşesinde bir takım olaylar cereyan ediyor ve bunlar "ruhimucizevi" adı altında tellenip pullanıyordu. Aslında, bir olay bizimle alakalı değilse tesadüf, bizim için zararlı işe mukadder, işimize elveriş li ise mucize adını alıyordu.

"Medium"dan bir sahne

Ruhun tezahürü

Misafirlerden bir erkek ise, ev sahibini haksız buluyordu. Ruh vardı ve maddeden ayrı bir varlıktı. Ruhlarla konuşulabilirdi. Onlardan tebliğler almak, müstakbel olaylar hakkında bilgi edinmek mümkündü ve bunun türlü yolları vardı. Hem, ölümden sonra yok olmak fikri, insanı hakikaten üzüntüye ve ciddi bir ıstıraba sürüklüyordu. Halbuki ruhun varlığına ve onun ebedi olduğuna inanmakla insan ölçüsüz bir teselli duyuyordu. Bunlar geniş ve derin mevzulardı. İçinden çıkmak kolay değildi. Şahsî deneyler daima iyi ve inandırıcıydı. Bizzat tecrübe etmek, ondan sonra da karar vermek en makûl hareket tarzıydı. Meselâ kendisi ruhlarla temas etmeye yeltenmiş ve bunda da muvaffak olmuştu. Masa ve fincan vasıtasiyle ruhlarla konuşabiliyordu. Hatta hatta her hangi bir medyumu hipnotize ediyor, süjesini bu uykunun ruhlarla temasa müsait safhalarına somnambül - getirerek ruhlarla konuşturabiliyor, geçmişteki, haldeki ve gelecekteki hadiseler hakkında bilgi edinebiliyordu.

Misafirin bu sözlerinin hakikat olduğunu karısı ve kızı da tastik etmişlerdi. "Geçmiş, hâl ve bilhassa - gelecekteki hadiseleri öğrenmek"... Biraz önce herşeyi reddedenleri, bu sözler pek alâkadar etmişti. "Ne olur. birimizi uyutun.." diye rica ettiler. Hepsinin içini o anda İstikbâllerini öğrenebilmek arzusu doldurmuştu. Misafir, onların arzusunu kabul etmiş ve gürültü yapmamalarım rica ederek kızıyla beraber salona geçmiş ve tecrübeye girişmişti.

Tecrübe başlıyor

Kız koltuğa rahatça, serbestçe oturmuştu ve babasının gözlerine, gözkapaklarını kırpmadan bakmaya başlamıştı. Babası da karşısına otur* muştu. Süjenin başparmaklarım kendi baş ve şahadet parmağı arasına sıkıştırmış ve gözlerini de gene süjenin iki kaşının arasına manyetik nokta tevcih etmişti. Sekiz on dakika kadar bu vaziyette kalmışlar, bu arada süjenin vücudunu tatlı bir gevşeklik sarmıştı. Gözkapakları ağırlaşmaya başlamış ve kapanmaya yüz tutmuştu. Bu arada uyutan şahıs avcunu medyumun alnına dayamış, hafif ve tatlı bir sesle telkine başlamıştı. İşte duyulan ses bu telkinlerdi:

"Ben emir vermeden hiçbir hareket yapamazsınız ve uyanamazsınız. Yalnız benim sesimi işitiyor, başka hiçbir ses ve gürültü duyamıyorsunuz. Çok derin bir uyku içindesiniz" diyordu.

Bundan sonra kapıyı açtı ve odadakiler de salona geçtiler. Merak ve şüphe içinde oldukları yüzlerinden okunuyordu. Baba bu sırada süjeni?. başından ayağına kadar paslar yapmaya başlamıştı. Kız, artık hakikaten derin bir uykuda idi.

"Emirlerime aynen itaat ediniz. Kollarınızı öne uzatınız. Yetişir. Kollarınız sertleşiyor, sertleşiyor. Onları benden başka hiç kimse kumıldatamaz ve indiremez."

Kız kollarım hakikaten öne uzatmıştı. Babası, olanları hayret ve biraz da korkuyla seyreden, evin 8 ya-

ITIR
HER YERDE. HER ZAMAN, HERKESİN
KUNDURASIDIR.
ITIR KUNDURALARI
H. ALDEMİR SİPAHİ
Anafartalar Cad. Belediye altında Tel. 17734

şındaki küçük kızını süjenin kollarına oturttu. Kollar sanki demirdendi. Hiçbir hareket olmamıştı. Diğer misafirler ve evsahibi hayret içindeydiler. Tecrübecinin yüzünde ise bir memnuniyet ve gurur ifadesi dalgalanıyordu. Küçük kızı indirdi ve "Şimdi kollarınız serbesttir, derin derin uyuyunuz ve kollarınızı indiriniz, tamamen rahatsınız" dedi. Süjenin kolları dizlerine serbestçe inivermişti.

"Şimdi soracağım sorulara aynen ve doğru olarak cevap veriniz. Bu akşam tanışmış olduğumuz K... Beyin oturdukları evi, evin içini tarif ediniz ve şu anda orada insan varsa ne yaptığım söyleyiniz. Haydi söyleyiniz, bu emirleri veren benim".

Süje derin derin nefes aldı: "C...deki tahta köprüye giden yolda, sağdan ilk sokakta, iki katlı, penbe evin üst katında oturuyorlar."

"İçeriye giriniz ve gördüklerinizi söyleyiniz".

"Salonun ortasında bir masa ve üstünde mavi bir vazo var".

"Bir odaya giriniz. Ne görüyorsunuz?"

"Sağdaki odada karyolanın yanındaki sedirde ihtiyar bir kadın oturuyor. Eldiven örüyor."

Diğer misafirler hayret içindeydiler. Tanımadıkları, ilk defa burada gördükleri bir kız, evlerim aynen tarif ediyordu. "Hakikaten doğru söylüyor" diyorlardı.

Baba "Ş... Hanım kiminle evlenecek?" diye sordu. Süje cevap verdi: "Sarışın, mavi gözlü, uzun boylu bir genç..."

"Şimdi artık uyanıyorsunuz. Uyandığınız zaman kendinizi eskizinden daha iyi ve neşeli hissedeceksiniz. Uyanınca elinizi yıkıyacak ve burada bulunanların hepsine hoş geldiniz deyip, ellerini sıkacaksınız. Uykunuz gittikçe hafifliyor. Uyandıktan sonra hiçbir şey hatırlamıyacaksınız. Uyanıyorsunuz. Üçe kadar sayacağım. Üçte uyanacaksınız. Bir, iki, üç... Uyanınız."

Kız uyandı. Neşeli bir hali vardı. Musluğa gitti. Ellerini yıkadı. Misafir odasına gelerek oradakilerin hepsinin elini sıkıp "Hos geldiniz" dedi.

TİYATRO

Yeni Tiyatro

Rüya Gibi

Üzerinde ışıkların gölge oyunları yaptığı san renkteki ipek kadife perde büyük bir ihtişamla yukarı doğru kalktı. Seyirciler yerlerine daha iyi yerleşmek için kımıldadılar. Öksürükler, aksırıklar durdu ve herkes yeni piyesi seyretmeye hazırlandı. Burası Şehir Tiyatrosunun Beyoğlunda İpek sinemasının yerinde inşa ettirdiği komedi kısmı, şimdiki adıyla (Yeni Tiyatro) idi. Oynayacak Piyes te Anna Bonacci'den Tevfik Sadullah ve Mahmut Abaç'ın çevirdikleri "Rüya Gibi" komedisi!...

Altan Hanoğlu
«Aman uyanmasınlar!..»

Rüya Gibi Şehir Tiyatrosunda şim diye kadar oynanan piyeslerden bambaşkaydı. Belki hepsinden güzeldi de. Açık bir piyesti, fakat bayağı değildi. Seyirciyi güldürüyordu, fakat bu gülüş tebessümden ileri gitmiyor, kahkahalara boğmuyordu salonu!.. Bu yüzden belki de bazı komedi kısmı müdavimleri, eseri beğenmediler, hatta içlerinde uyuyanlar bile oldu. Fakat gerçek tiyatro seyircileri bu, zarif piyesten çok hoşlandılar. Perde kapandığı zaman kopan şiddetli alkışlar ve sanatkârlara yapılan tezahürat bunu belli ediyordu.

İçimizdeki bir çok İnsanlar, daha doğrusu biz hepimiz, göründüğümüz gibi miyiz?... Etrafımızdakiler, en yakınlarımız bile, bizi dış görünüşümüzle tanırlar. Bazen biz bile hakiki ruhumuzu, benliğimizi bilemeyiz. Fakat zaman ve zemin bulunca gerçek hüviyetimiz birden bire ortaya çıkar ve herkes gibi kendimizi de şaşırtır. "Rüya Gibi" komedisinin kahramanları Mrs. Sedley ve Geraldine Hubbes, işte böyle, etrafındakilerin yanlış tanıdıkları iki genç kadındır. Birincisi, küçük bir kasabada, bir Kilise Orgçusunun karısı, kocasına bağlı, evinden, yemeklerinden, reçellerinden başka bir şey düşünmeyen, daha doğrusu düşünmeye zaman ve fırsat bulamıyan bir zevce!... İkincisi kasabanın bütün erkek lerini evine davet eden, bu yüzden bölgenin müteassıp ihtiyar kızlarının lanetine uğramış, hafif meşrep bir kadın!.. Kasabanın Org'çusu Mr. Sedley'in "Ruz-ı Mahşer" adındaki. eserinin Londrada çalınması ve bunu temin etmek için de kasabaya gelen çapkın bir Lord'un gözünü boyamak için bu iki kadın - Bir gecelik - yerlerini değiştiriyorlar. İşte o vakit her ikisi de hakiki benliklerini anlıyorlar. Org'çunun masum karısı aslında hafif bir kadındır. Herkesin bir alüfte olarak tanıdığı ikincisi ise, ruhen temiz kalmış bir bakire...

Şehir Tiyatrosunun iki genç elemanı Nedret Güvenç ve Altan Hanoğlu bu iki rolün mümessilleridir. Sekiz sene evvel İzmir Şehir Tiyatrosunda sahneye adımını atan Nedret, İzmirden İstanbula geldikten sonra, biraz daha da olgunlaşarak "Rüya Gibi"nin Mrs. Sedley'yi olmuştur. Altan Hanoğlu, herkesin hafif bir kadın olarak tanıdığı, Geraldine Hubbes rolüne iyi intibak etmişti. Özlediği aile hayatını, arzu ettiği bir kocayı, Sedley'e anlatırken hislerinin samimiliğine hepimizi inandırdı. Lord rolünde H. Kemal Gürmen başarılı bir kompozisyon yapmıştı. Musikiden anlamadığı halde, sırf kadın'ın gönlü olsun diye anlıyor görünmesi ömürdü. Gözü yükseklerde olan Kasaba Kilisesinin Org'çusu Sedley rolünde Reşit Gürzap birinci perdedeki oyununu son perdede mübalagalı jestlerle bozdu.

Hadi Hün, beş köşeli nişanı almak için her türlü hareketi mübah gören Nahiye Müdürü Taylor'da fena değildi. Kani Kıpçak ve Şakir Arseven Geraldine'in evine eğlenmeye gelen iki zengin tüccar rolünde muvaffak olmakla beraber Kıpçak'ın zaman zaman bağırarak konuşması ve kahkahaları eserin havasını bozuyordu. Reha Kıral, Suna Pekuysal ve Melahat Hasanoğlu'nun oynadıkları İhtiyar Kızlar Trio'sunda Suna, nazarı dikkati çekiyordu. Bu genç istidat üzerinde işlendiği ve müsait rollere çıkarıldığı taktirde sahnemiz yeni bir san'atkâr kazanacaktır. Rauf Ulukut tipi ile oyununu bağdaştıramıyordu. Halide Pişkin, Melahat İçli, Esen Görkmen ve Fethiye Pekyücel rollerine lâzım gelen önemi vermesini bildiler. Turgut Atalay'ın dekorları iyi idi ve geçen çarşamba akşamı Yeni Tiyatro'dan ayrılan seyirciler güzel bir temsil görmenin hazzı içindeydiler-

Polatkan ve Zeytinoğlu aileleri
Beraber girdiler, beraber çıktılar

Balolar

Basın balosu

Balo müdavimleri sık sık Ankara Palasın yolunu tutarlar. Bunları her baloda büyük kapıdan girer girmez merdiven başlarında, dans pistinin ağzında bulabilirsiniz. Mütebessim, her geleni selamlar, her gelene "Ben buradayım" der gibi bir iki laf söylerler. Eğlenmekten ziyade balonun gidişatını merak eden bir halleri vardır.

Basın balosunun verildiği 18 şubat cumartesi akşamı, kapıda mütebessim, gelip gideni selamlıyan bu sevimli yüzler arasında bir yenisi vardı: Kasım Gülek...

Maamafih bu kapıdan içeriye girebilmek, cidden bir cesaret meselesiydi. Kalabalıkta ezilmemek, sıcaktan boğulmamak için bazı tedbirler almak lâzımdı ve şüphesiz bu tedbirlerin en iyisi müdafaada kalmayıp hücuma geçmekti. Yani, kapıdan girer girmez dansa başlamak: Yürümenin en iyi çaresiydi bu. Bu sakilde salonun bir ucunu bulunca soluğu ortadaki büfede, almak kabildi. Hattâ şans yaver giderse, buradaki rahat koltuklardan birine de yerleşmek mümkündü. Tehlike şurada idi ki, koltuk insana fazla cazip geliyordu ve sonuna kadar baloyu burada geçirenler oldu.

Çam ağaçlarının arkasındaki mum ışıkları ile aydınlatılan ikinci dans salonu serin ve cazipti. Piyango odasına gelince, hediyeler oldukça zengindi. Güzel lasteks mayolar, bilhassa kadınların gözünü kamaştırıyordu. Fakat biletlerin onar lira olusu, piyangoya gösterilen rağbete sekte vurdu.

Elbiseler

Balonun güzelliğine , sekte vuran da kadın kıyafetlerindeki lâubalilik oldu. Vakıa gece elbiselerinde, bilekte biten kısa elbiseler moda olmuştu ama bu kadınlar yakası biraz açık her elbise ile başlarına uydurma bir çiçek takip baloya gidebilirler demek değildi.

Ankaranın genç terzilerinden Ayşe İnceer gayet zarif "siyah kadife ve organza" karışık bir tuvalet giyinmişti, üzüntü ile etrafına bakınarak: "İşlemeli ağır elbiseler modadır ama, diyordu, bunlar iyi işçilik, güzel malzeme ister yoksa netice pek fena oluyor".

Bu güzel işli elbiselerden bir tanesini hem de pek güzelim Hasan Polatkanın eşi giyinmişti. Bu zengin etekli, çok açık yakalı, tabii kolsuz gri bir elbise idi. Üstü pembe, gri incilerle işlenmişti

Balonun en ağır elbisesini Bayan Zeytinoğlu taşıyordu. İsmetpaşa Kız Enstitüsünde dikilen bu elbise cok açık, tatlı bir kahverenginde olup, organzaya benziyen daha tok bir kumaştan yapılmıştı. Bolluklar arkada toplanıyor ve sırma ile islenmiş kahverengi geniş, fiyonklu, drapeli, bir kadife kuşak altından fışkırıyordu. Bu elbisenin gene sırma ile işlenmiş kahverengi "gece kabı" da Enstitüde yapılmıştı. Devlet Bakanının eşi Halide Bengü de beyaz lameden, dört köse yakalı, bol etekli rahat ve güzel bir elbise giyinmişti. Bayan Erkmenin boyundan askılı krem tualeti. kibar ve zarif. Harika Yardımcının beyaz, işli tualeti ise zengindi.

Neş'eli, hoş giyinmiş birçok genç kızlar da vardı ve bunların içinde açık yeşil tualet ile, Ayla Kiper nazarı dikkati celbediyordu.

Pavyon

Fakat asıl balo, aşağıda Pavyon kısmında idi. Bir dakikada karikatür çizen Faruktan, eski, yeni bakanlara, particilere, grup grup basın mensuplarına kadar herkes orada idi. Masanın birinde Refik Koraltan, Hayrettin Erkmen, Emin Kalafat vardı. Zaten masa küçüktü, başka kimseyi alamazdı. Bir başka uzun masada Nedim Ökmen, Samet Ağaoğlu, Celâl Yardımcı ve eşleri oturuyorlardı. Pek yakınlarında, . "muvafık" bir basın masasında Anadolu Ajansı mensupları hazır bulunuyorlardı ve bu masada Burhan Belge, Necip Fazıl Kısakürek ile tatlı tatlı hasbihal ediyordu. Pavyonun gene bu kısmında, fakat geride, birbirine sokulmuş bir çift nazarı dikkati celbediyordu; bu Ankaranın sevimli valisi ile eşi idi.

Karsı tarafta bir masada Fethi Çelikbaş, eşi ve Hürriyetçiler vardı. Bir başka köşede Hasan Polatkan, Kemal Zeytinoğlu, Atıf Benderlioğlu vardı. Sıtkı Yırcalı esi ile bara çok yakın bir yer seçmişti ve yüksekten aşağıya bakarak eğleniyordu.

Yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya devamlı bir akın vardı. Hele numaraları seyretmek için koşuşanlar çoktu. "Colette'in hasretini duyanlar yeni çıplak artist "Jeni" de teselli arıyorlardı. Basın balosun da bütün Radyoevi'de vardı. Yalnız "Sihirli Kemanlar"ın yerini Ekselans kemanları almıştı ve bunlar daha ziyade bir düğün toplantım hissini veren yukarki salonlarda halkı hep bir ağızdan şarkı söyletecek kadar heyecana getirmişlerdi.

YENİLİK

AYIN FİKİR VB SANAT HAREKETLERİNİ, BİBLİYOGRAFYASINI VEREN TEK DERGİ

EN GÜZEL ŞİİR, HİKAYE VE DENEMELERLE HER AYIN BAŞINDA İSTANBULDA ÇIKAR

120 Sayfa 1 lira

Müracaat:

P.K. 914 — İSTANBUL

MUSİKİ

Konser

Gitarlı konserto

Genç gitarist yanındaki orkestra Üyeleri ile kısa bir istişareden sonra dinleyicilere dönerek "İspanyol Dansı... Benden" dedi. Vivaldi'nin konsertosunu yeni bitirmiş, ısrarla alkışlanmıştı. "Bis" çalıyordu... Bu kısa, enerjik solo nihayete erdiğinde alkışlar gene devam etti. Siegfried Behrend sahneye tekrar tekrar çağırıldıkça yolda, yerlerini almakta olan diğer orkestra üyeleri ile karşılaşıyordu. Bunlar, soliste gösterilen tezahüratla ilgilenmeksizin iskemlelerine oturuyorlar, sazlarını akord etmeğe başlıyorlardı. Görülüyordu ki bunca senelik faaliyet sonunda İstanbul Şehir Orkestrasında konser disiplininin en umumi icapları dahi henüz tamamen teessüs edememişti.

Maamafih bu seferki Pazar Konserinde, icraların kalitesi bakımından aynı kayıtsızlığın bulunduğu söylenemezdi. Hatta Demirhan Altuğ'un, eserleri bu kadar iyi hazırlayabilmiş olması adeta sürpriz teşkil etmekteydi.

Program hayli dolgun sayılırdı. Siegfried Behrend'in gitarı iyi ses vermiyordu ama kendisi sağlam bir tekniğe sahipti. Vivaldi'nin Re Majör Konsertosunu klâsik bir anlayışla, gösterişe kaçmadan icra etti. Orkestra sazlarının kendi aralarında intibak vardı. Esasen Vivaldi'nin eserinde ufak bir orkestra kullanılmıştı. Sadece ilk muvmanda refakatın yer yer aksadığı görüldü. Lakin bütünü itibarı ile sempatik bir icra dinletilmişti.

Max Bruch

Proğramda yer alan diğer misafir solist Ankara'dan geliyordu: Fethi Kopuz, Max Bruch'un Sol Minör *V* inci Keman konsertosunu icra edecekti. Sert bir baş hareketi ile orkestra şefine hazır olduğunu bildirdi, sonra ön sıraya tebessüm etti ve eser tembelle başladı. Konsertonun devamı boyunca orkestradan nisbeten temiz, hattâ canlı bir refakat dinlemek mümkün olmuştu. Kontrbaslar meselesi ise bu sefer de -her zamanki gibi - mevzuubahisti. Bu sazlardan çıkan korkunç çatırtı ve gürültüler yıllardır dinleyicilerin tüylerini ürpertir, gene de bu dört eski sazı değiştirmek yoluna gidilmezdi. Son konserde de Vivaldi çalınırken bir tanesi, Bruch ve Dvorak da ise hepsi kendi partilerini çatır çutur icra ettiler.

Max Bruch konsertonun refakat partisinde viyolonsellere lüzumundan fazla önem verildiği görülüyordu. Bunlar, adeta birinci kemanların yerini alacak kadar ön plâna geçmişlerdi.

Fethi Kopuz ise bu sefer - Beethoven'e nazaran - çok daha doğru en tonasyonlu bir icra dinletmişti. Yer yer falsolar duyulmuyor değildi. Süratli pasajlarda ise bazan cümlelerin bitmediği dikkati çekmekteydi. Buna rağmen solist eserin teknik hususiyetlerinin bir kısmını halledebilmiş ti. Ancak icra pek fazla heyecanlı ve ateşli idi. Hattâ muhtelif takılmaların sebebini bu aşırı ifade gayretin de ve heyecanda aramak her halde daha doğru olurdu. Son kısımda staccato'ların o kadar sert olmasına da lüzum yoktu. Filhakika bazı cümle sonları bu duygu bolluğu içinde eriyip kayboldu. Bu arada gene aynı sebeplerle, ikinci muvmanın bir orkestra pasajı akabinde solistin erken girmeğe teşebbüs etmesi gözden kaçmamıştı.

Fethi Kopuz
Biraz da teknik

Dvorak'ın 5 inci senfonisi

Fethi Kopuz'daki heyecan bolluğunun ve ateşli hareketlerin tam aksini Demirhan Altuğ'da görmek kabildi. Şehir Orkestrasının şef yardımcısı bundan evvel de muhtelif konserler idare etmiş, her hangi bir alâka uyandıramamıştı. Son konserde ise netice bir hayli farklı idi.

Görünüşte genç orkestra şefinin sadece ölçü vermekten başka bir şey yaptığı yoktu. Eserin ruh haletini ve atmosferim orkestraya hissettirebilmek için en ufak bir gayret göstermiyor gibiydi. Ancak, bu serin kanlılık çerçevesi içinde sadece ölçü vermekle - bazı pürüzlere rağmen - bu kadar dinamik bir icranın ortaya çıkamayacağı aşikardı. O halde Altuğ'un provalar esnasında orkestrayı hakikaten çok iyi hazırlamış olduğuna inanmak lâzımdı.

Viyolonsellerdeki giriş (Adagio) fazla süratli oldu. Nitekim birinci kısmın devamı boyunca temponun sürati yüzünden bir çok detaylar kaybolmaktaydı. Muvman, aslında ihtiva ettiği çeşitli kontraslardan mahrum kalmıştı. Fakat hiç değilse icrada daimi bir enerji, beraberlik ve istikrar mevcuttu.

İkinci kısımda tahta nefesli sazlardan temiz sololor dinlemek kabil oldu. Diğer taraftan yaylı sazlar bilhassa dikkati çektiler. Esasen, bütün icra boyunca birinci ye ikinci' keman ların şimdiye kadar ender rastlanan bir enerji ile çaldıkları, aralarındaki intibakın aksamadığı müşahade ediliyordu.

Son iki kısım daha da iyi icra olundu. Bilhassa final'de temponun ağırlaşması dolayısiyle bu muvmanın ihtişamını tedai ettirebilmek mümkün olmaktaydı. Buna mukabil kontr basların hiç de müzikal olmayan sesler vermeleri ve üçüncü kısımda triangle'ın hemen bütün sesleri batırması kulakları hayli rahatsız etti.

Bununla beraber Demirhan Altuğ, kendisinden ümid edilenin fazlasını başarabilmişti. Bu durum karşısında da genç müzisyenin orkestra şefliği sanatına daha iyi nüfuz etmeğe başladığı, hattâ - orkestranın daimi şefine nazaran - işi daha ciddiyetle ele aldığı düşünülebilirdi.

Yakın zamana kadar kabahat daha ziyade orkestraya yüklenmiş, muvaffakiyetsizlik sebepleri sazların bozukluğunda veya üyelerin şahıslarında aranmıştı. Bunda hakikat payı yok değildi. Hatta İstanbul Şehir orkestrasının iyi bir yaylı sazlar topluluğuna dahi sahip olmadığı eskiden beri biliniyordu. Nefesli sazlar ise ayrı bir dert mevzuu idi. Hele madeni nefeslileri dinlemek adeta bir tahammül meselesi idi.

Lâkin bir de madalyonun öbür tarafı vardı. Bu seneki muhtelif kon serler, en fazla tenkid edilen bir topluluğun bile disiplinli bir çalışma ve iyi bir idare altında kaliteli musiki dinletebileceğim ortaya koymuştu. Meselâ Pertev Apaydın'ın konserini dinleyiciler zevkle takip etmişlerdi. Ayrıca iki hafta evvel gene bir Pazar Konserinde misafir orkestra şefi Samo Hubad idaresinde gene aynı orkestradan Beethoven'in 1 ve 4 üncü senfonilerinin her bakımdan olgun ve başarılı, icralarını dinlemek mümkün olmuştu. Buna ilâveten yakın zamana kadar Mozart icraları bile tenkid edilen Demirhan Altuğ, Dvorak'ın, geniş orkestrasyonlu koca "Yeni Dünya" senfonisinin, Şehir Orkestrasının imkânlarının üstünde bir icrasını dinletmiş oluyordu. Hatta Cemal Reşit Reyden bile ara sıra iyi icralar dinlemek mümkün olabilmişti. O halde şartları olduğu gibi kabullenmekle iktifa etmeyip, disiplinli bir şekilde, yorulmak bilmeden çalışmak lâzımdı. Orkestranın muvaffakiyetsizliğindeki hakiki sebep idarecilerin kayıtsızlığında aranmalı idi.

Bu durum karşısında da ya orkestranın başında her bakımdan iyi bir şef görebilmeyi, ya da Cemal Reşit'in işi daha ciddiyetle ele almasını temenni etmekten başka' çare kalmıyordu.

R E S İ M

Sergiler

Haritacıların Sergisi

Amatör ressamlar

Haritacıların Sergisi

Geçen hafta Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesine, bilhassa gençler den müteşekkil ufak grupların girip çıktığını görenler gene bir serginin açıldığını anlamakta zorluk çekmediler. Senede bir kaç defa sessiz seda sız açılıp kapanan bu sergilerle alâkadar olanların sayısı pek o kadar fazla değildi. Ama buna rağmen bazan tek bir sanatkârın, bazan da sanatkâr topluluklarının eserleri zaman zaman bu salonlarda umumun tetkikine arzediliyordu. 16 şubat günü Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi salonlarında açılan Haritacılar Güzel sanatlar Sergisi de böyle bir sergiydi ve sergiyi tertipliyenlerin toplayabilecekleri alâka için nikbin oldukları da söylenemezdi. Fakat Sergi, tahminlerden çok fazla bir kalabalığı çekmeye muvaffak olmuştu.

Sergide resimle beraber heykeller, tabaklar, çiniler, bakır işleri ve seramikler de teşhir ediliyordu. Ama siklet merkezi resimde idi. Bir amatör topluluğun sanat çalışmalarım bir araya toplayan serginin tertip tarzı da "amatörce" idi. Resimlere gelince, Yzb. Alaaddin Şener'in natürmortlardan ziyade peyzajlarla kafa barıştırdığı göze çarpıyordu. Bilhassa "Balkirazda Bahar" ve "Balkirazda Sonbahar" tabloları alâka çekici idi. "Kayaşta Mesire Yeri" tablosu da figürler hatalı olmasaydı başardı sayılabilirdi. İlhan Kovankaya modern görüşü ve renklerinin ahengi ile göze çarpıyordu. "İncesuda Kış" tablosunda elde ettiği renk anlayışı takdir edilmeye değerdi, ama "Haydarpaşa" ve "Sıhhiye" tablolarında görülen perspektif kayıtsızlığı bu ressamın lehinde sayılamazdı. Hele "Edirne Köprüsü" tablosu sergiye hiç konulmasaydı, seyircilerin ressam hakkında daha iyi düşünceler edinmesi mümkün olacaktı. Necati Işımer de bunun tam aksine, kartpostal anlayışı ile çalışılmış bir çok tablo yerine bunlardan tamamen fark lı bir anlayışın mahsulü olan bir tek "Dikmen Sırtlarında Kış" tablosu ile sergiye katılsaydı hakkındaki kanaatlar daha iyi olacaktı. Haydar Bora'ya gelince, belli ki bu ressam çok resim yapmış, çok fırça sallamış... Ama daha ziyade ilüstrasyon resimlerinde muvaffak olacağa benziyor. Akıp Özbek'in "Divriği Kalesi" adlı tablosu başarılı sayılabilirdi.

Serginin en alâka çekici ressamı Orhan Arel idi. Bu ressam renk meselesini halletmiş, desende oldukça kuvvetli ve modern bir anlayışa ulaşmış. "Fenerbahçe Koyu" ve "Sul tan Mahmut Türbesi" tabloları serginin en başarılı eserleri olarak sayılabilir. Muammer Heper kendisini bir yeknesaklığa kaptırmış. Bütün tablolarında hep aynı renkler, ayni mevzular ve aynı çalışma tarzı var. Bütün eserleri sanki bir büyük tablonun parçaları... Halis Üstündağ ilerisi için ümit veriyor. "Anıt Kabir" tablosunda modern anlayışın kapısına varmış olduğunu göstermiş. Hele ikinci planda kalan Anıt Kabiri bu kadar sert çalışmamış olsaydı ve ön plândaki çalışmasını semada da devam ettirebilseydi.

İzzet Çetin de çok zor ve o nispette de iddialı bir çalışma tekniği ile işe atılmış. Fakat bu iş için gereken bütün imkânlara maalesef henüz ulaşamamıştır. Bu bakımdan İzzet Çetin serginin bir şeyler araştıran ve aradığını henüz bulamamış bir ressamı olarak alâka çekicidir. "Vazo ve Portakal" denemesinde İzzet Çetinin bütün ustalığım, bütün maharetini görmek mümkün ama ne yapmak istediğini anlamak kabil değil.

Diğer ressamlardan Talat Cin şahsiyetini resimlerine koymasını bilmiş. Hakkı Algan da sadece "Glayyöller" ile varlığını gösterebilmiş.

Serginin resimlerden çok alâka toplayan eserleri çini bordürler ile tabaklar oldu. Bunlardaki işçiliği takdirle karşılamıyan seyirci yok gibi idi. Bilhassa Küçükoğlu'nun "Yeşil Tabak"ının ve Perihan Çetin'in "Laque Tabak"ının önünde durmadan geçen olmadı.

S P O R

Milli Maç

Beklenmeyen netice

Doksan dakika süren bir heyecan fırtınasından sonra Mithatpaşa stadını yorgun, fakat sevinçli terk eden seyirciler kendi kendilerine söyle konuşuyorlardı: "Allah Allah! Nasıl olur? Hakikaten 3-1 galip miyiz? Yoksa rüya mı görüyoruz. Bu ne oyundu. O Lefter'in attığı birinci gol! Ya hele Metin'in üçüncü golü. Eee... Penaltı fena mıydı? Büyük bir galibiyet kazandık. Hem de su götürmiyecek şekilde: 3-1... Dile kolay bu!"

Gerçekten bu şekilde konuşanlar haklı idiler. Çünkü Milli takımımız ümitlerin tamamen fevkinde bambaşka bir haleti ruhiye içerisinde adeta fışkıran bir enerji ile doksan dakikalık zaman içerisinde dünya futbolunda yeni bir çığır açan Macarları hezimete uğratmıştı. Ne kadar övünülse, ne kadar iftihar edilse azdı. Bu bir tesadüf değildi. Milli takımımız baştan sona kadar hakim bir durumda oynamış ye icap ettiği zaman müdafaa taktiği kurmuş, icap ettiği zaman da hücuma kalkarak kat'i neticeye gitmişti.

Kapıda bekleyenler

Cumartesiyi pazara bağlayan gece saat 22.00 sularında Mithatpaşa stadının kapılarının önü görülmeğe değerdi. Çadırlar kurulmuş, ateşler yakılmıştı. Köfteciler, salepçiler icrayı sanat eyliyorlardı. Stad bir mesire yerini andırıyordu. Kapı önünde bekleyenlerin sayısı beş binden fazla idi. Geceyi soğukta ve beton üzerinde geçiren bu insanlar, sanki ertesi günü bir muvaffakiyetin elde edileceğine inanmış gibi idiler.

Takımlar sahaya çıkıyor

Her iki takımın da sahaya çıkışı büyük tezahürata vesile oldu. Macarlar İstanbul-Peşte temsili maçında olduğu gibi halka "Kırmızı-Beyaz" karanfillerden yapılmış buketler attılar. Takım kaptanı Puşkaş'ın kolundan yakalayıp resmini çekmek isteyen bir fotoğrafçıyı mağrur Puşkaş eli ile itti. Macar futbolcuları İle sahaya giren kadınlar kıyıdaki sıralara yerleştirildiler. Elleriyle birtakım acaip hareketler yapmaları halkın alâkasını çekiyordu.

İlk nazarda bunların Macar kolonisine mensup oldukları sanıldı. Meğer Divan Otelinin müstahdemleri imiş! Otel idaresi bu taşkın hareketleri hoş görmemiş olacak ki, maçtan sonra bunların işine nihayet vermiştir. Maçtan evvel yapılan mutad seremoniye Kafile Başkanı Dr. Sebes katılmadı. Onun yerine mihmandar yer almıştı. Doğrusu bu çok garip karşılandı ve bu hareketi bir sebebe bağlamak güç oldu.

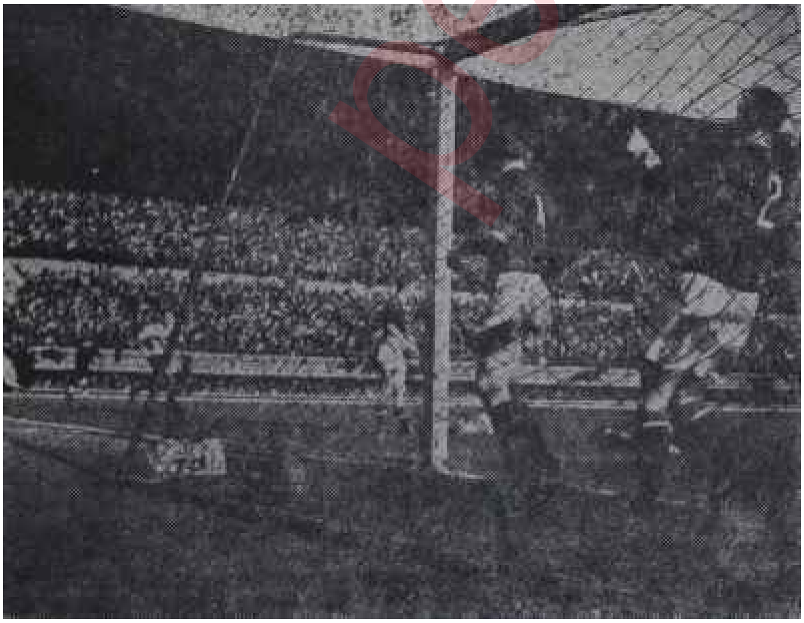
Türk Millî Takımı

Muvaffakiyetin veya uğranılacak bir mağlûbiyetin hesabım efkârı umumiyeye karşı vermek durumunda olan tek seçici, milli takımı geride bıraktığımız haftanın perşembe akşamı, Bölge binasında yaptığı bir basın toplantısında açıkladı. Hiç kimse o anda tek seçiciye karşı bir şey söylemek yetkisine sahip değildi. Vakıa bir gün evvel İstanbul-Peşte muhteliti maçında fevkalâde bir oyun çıkaran M. Alinin takıma neden alınmadığı suali zihinlere takılmıştı. Ama bu tek seçicinin selahiyetlerine bir nevi tecavüz olurdu. Onun için kimse sual sormadı. Herkes "maçtan sonra" kaydı ile sustu. Eşfak Aykaç milli takımı "WM" esası üzerine kurmuştu, müdafaaya büyük ehemmiyet vermiş bu sebeple her iki insayide ileri geri çalışabilecek elemanlar almıştı. Nitekim Kadri ve müdafaa oyuncusu Coşkun kendilerine verilen vazifeyi tam manasiyle başardılar. Czibor ve Puşkaştan müteşekkil Macar sol kanadım tutabilmek için Coşkun, daha bidayette sağ haf mevkiine kayarak oynamış, Ali Cziboru yakından takip etmiş ve Mustafa ise her ikisinden açılan gedikleri kapatmaya çalışmıştı. Hücum hattımız böylece dört kişi kalıyordu. Kadri ise müdafaa ile hücum hattı arasında irtibat kuran elemandı. Lefter ve İsfendiyar süratli ataklarla tatbik ettikleri "diyagonal sistem" icabı müdafaada fazla açık veren Macarları bir hayli yıprattılar. Ortada Metin ise, santrhaf Szoşka'nın markajından daima sol açığa deplase olması sebebiyle kendisini kurtardı. İlk dakikalarda Macarların tesirli akınlarından paçayı ucuz kurtaran Millî takımımız hemen altıncı dakikada İsfendiyarın sağdan ortaladığı topa Lefter'in kondurduğu şahane vole ile 1-0 galip duruma yükseldi. Bunu pek az sonra gene Lefter'in penaltıdan plase bir vuruşla Macar ağlarına gönderdiği ikinci gol takip etti. Sahada bir bayram havası esiyordu. Sevinçten herkes sarmaş dolaş olmuş, âdeta kendisini kaybetmişti. Sesler kısılmış, heyecan son haddini bulmuştu. İkinci devrede herkes Macarların bir azizlik yapmasından korkmakta idi. Fakat daha birinci dakika dolmamıştı ki sağdan yapılan bir akında genç futbolcu Metinin kendisinden beklenmiyecek bir soğukkanlılıkla topu kaleci Faragonun üzerinden hafif bir vuruşla aşırması zihinlerde beliren bütün endişeleri bir

Turgay kurtarıyor

Lefter'e de atmak düştü

Üçüncü golümüz ağlarda

Zafer perçinlendi

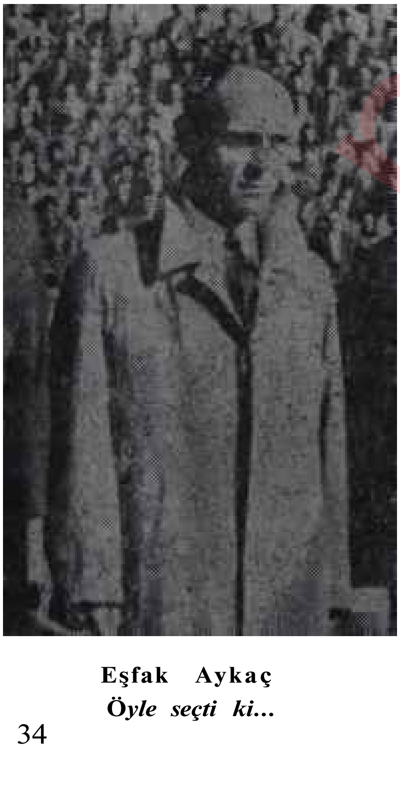
anda söküp atmaya kâfi geldi. 3-0 lık net bir galibiyetin verdiği rahatlıkla Bozsik, Puşkaş, Czibor, Lantoş gibi dünya çapındaki şöhretlere na--ire yapan futbolcularımız fantazi hareketlere baş vurdular. Hele Lefter'in bu aralarda üç dört kişiye birden topluca attığı çalım, futbolde heyecan arayanları sonsuz bir zevk içerisinde bırakmakta idi. Devre sonuna doğru Puşkaş'ın sert bir sütle kayıt ettiği golden sonra maç 3-1 Türk Milli Takımının galibiyeti ile sona erdi.

Altı sene iki mağlubiyet

Macar millî takımı son altı senelik zaman içerisinde dünya futbol piyasasını hallaç pamuğu gibi atmış önüne gelen bütün rakipleri bir silindir hızı ile ezip geçmiştir. 954 senesinde İsviçrede yapılan Dünya kupası maçlarında iki Cenubi Amerika takımlarının bulunduğu gruba düşmesine rağmen finale gelmiş ve 2-0 galip durumda iken sonradan Almanlardan peş peşe yediği 3 golle şampiyonluğu kaptırmıştı. O tarihten bu tarafa, Macar milli takımı ikinci mağlûbiyetini geride bıraktığımız hafta' Mithatpaşa stadında bizden almış bulunuyor. Hem de öyle bir mağlûbiyet ki, su götürecek bir tarafı da yok..

Macarlar ne dediler ?

Kısa boylu, şişmanca, hafif kır saçlı bir adam etrafını saranlara: "Türk takımı böyle bir oyun tutturduktan sonra hangi rakip olursa olsun onu kolayca yenebilir. Kocsis'in yokluğu netice üzerinde büyük bir değişiklik yapmaz. Eğer daha fazla çalışır, futbolcularınızı kollektif oyuna alıştırabilirseniz dünya piyasasında isminizden bahsettirmek pek güç olmaz. Bu mağlubiyet bizler için büyük bir ders olmuştur. Öyle tahmin ediyorum ki, kazandığınız başarının derecesini bugün değil 956 senesi sonunda daha iyi anlamış olacaksınız". Mithatpaşa stadında soyunma odasında dünyanın bir numaralı spor otoritesi Dr. Sebes böyle diyordu. Yüzünün rengi solmuştu. Teessür duyduğu hiç beklemediği bir akibetle karşılaştığı muhakkaktı. Eee. Meşin toptu bu.. Onun kendine, mahsus azizlikleri cilveleri vardı. Büyük söylemek basan böyle neticeler verebiliyordu. Sebesten sonra konuşan antrenör Mandi ve Kaptanı Puskas ta aşağı yukarı ayni şeyleri söylediler. Hepsi beklenmedik akibetin teessürü içinde idiler. Ama herşeye rağmen sportmence hareket ediyorlar ve iki lafın birinde "Türk kardeşlerimizden, Türk dostlarımızdan, kelimeleri kullanıyorlar ve hakkımızı teslim ediyorlardı. Doğrusu bu onlara yakışan bir spor anlayışı idi.

Eşfak Aykaç
Öyle seçti ki...

Mithatpaşa stadının hali

Maçtan sonra seyirciler Vali Gökay'a Stat yaptır, görüyorsun şu halimizi, diye bağırdılar. Vakıa Mithatpaşa stadı bugüne kadar ilâve edilen portatif trübünlerle sahaya konan, sıralar ve hasırlarla en fazla seyirci alabilecek bir hale sokulmuştu. Ama bu devede kulaktı. En az, o gün beş misli bir kalabalık turnike önünde takılıp kalmış ve maçı stada hakim tepelerden seyretmişti. Bir kısım halk ta bilet bulamıyacağını hesaba katarak maçı radyodan takip etmek yolunu tutmuştu. Bu maç için yüz bin kişilik bir stadın dahi dar geleceğini söylemek yalnış bir iddia olmazdı. Gazeteciler bermutat "L" trübününün yabancıların işgaline uğraması yüzünden gene ayakta kaldılar.

Galibiyetin akisleri

Galibiyetin akisleri sadece Türkiyede değil bütün dünyada bir bomba tesiri yarattı. Haberi zamanında alan Avrupa gazeteleri herşeye rağmen muhabirlerine itimat etmemiş ve resmî ajansları beklemek lüzumunu duymuşlardı. Neticeden en çok memnuniyet duyan İngilizler olmuştu. B. B. C. radyosu saat 20.00 de bu' başarımızı parlak kelimelerle bütün dünyaya ilân ediyordu. Ayni akşam Pariste çıkan meşhur L'quipe gazetesinin, Türklerin 3—1 galip gel diğini bildiren muhabirine verdiği cevap şu olmuştu: "İskoç şakasını bırak" İskoç şakasının soğukluğu malûmdu. Neticeye onlar da inanmamış, ve bir şaka sanmışlardı. Keza İtalyanın tanınmış spor gazeteleri de haberi zamanında almışlar fakat, bu mevzuda bir yorumda bulunmaktan kaçınmışlardı. Şu satırları yazdığımız anda bütün dünya matbuatı elde ettiğimiz bu başarıdan sitayişle bahsetmekte altı seneden beri Macarlar karşısında hezimete uğrayan milletler bu neticeyi istismar ederek artık Macar futbolünün yediği son darbe ile zirveden aşağı yuvarlandığım iddia etmektedirler.

Kapıda bekleyenler
Spor «mürid»leri

Revanş maçı

Macar idarecisi Dr. Sebes Budapeşte ile yaptığı bir telefon konuşmasından sonra Futbol Federasyonumuza hiç beklenmiyen bir teklif yaptı; Macarlar 15 Nisanda Budapeşte de Milli takımımız ile bir daha karşılaşmak istiyorlardı.

Futbol Federasyonu Başkam Hasan Polat bu teklifi hemen cevaplandırmanın mümkün olamıyacağını bu sebeple düşünmek için biraz müddet verilmesini istedi. Şüphe yok ki, Federasyon Başkam bu teklifi diğer ilgililerle yapacağı temaslardan sonra cevaplandırmak istiyordu. Son galibiyetimizle Dünya futbol piyasasında büyük bir sükse kazanan takımımızın, Macarlarla bu defa da kendi sahalarında bir karşılaşma yapmalarında elbette fayda vardır. Takımımız ayni neticeyi bu defa da Budapeşte de tekrarlarsa veya hiç olmazsa bir beraberlik elde ederse, dünya spor âlemi İstanbul galibiyetinin manasını daha iyi anlamış olacaktır.

Helikon Derneği tarafından tertiplenen
MODERN TÜRK RESİM SERGİSİ
25 Şubat - 6 Mart
Mithat Paşa Caddesi, 35
Türk - Amerikan Derneği
Sergi her gün 18.00-20.00 arası açıktır.

Ayda 1000 lira irat istermisiniz?...

İRATLI - SİGORTALI - İKRAMİYELİ
TASARRUF HESAPLARI

- **50.000** lira sermaye ikramiyesi
- Ayda **1000** lira daimi irat
  200 kişide 1 kişi mutlak kazanır
- Her hesap sahibine *Hemen* **6000** liralık hayat sigortasiyle
  6000 liralık kaza sigortası.

TÜRKİYE KREDİ BANKASI

İSTANBUL - ANKARA - İZMİR - ADANA

GENEL SİGORTA

Hayat, kaliteye bağlı olduğu zaman - Sguibb itimad edebileceğiniz bir isimdir

Bugünün yeni ilaçları çocuğunuz için daha uzun bir ömrü ifade eder.

Dünyasın her tarafında imal edilen bütün *Sguible müstahzarlan* üzerinde mevcud olan "kontrol, numaraları:
1) İptidai maddelerin nereden geldiği, 2) ilacın kimin tarafından imal olunduğu, 3) hangi testlerin yapılmış bulunduğu hakkında derhal malûmat teminini mümkün kılar. Herbir kontrol numarası gayet teferruatlı bir raporla birlikte Birleşik Devletlerdeki Sqtuibb Merkez Laborotuarlarındaki hususi bir kontrol, kütüphanesinde saklanmaktadır

Sguibb'in zerke mahsus Streptomisinli penisilin müstahzartarmın imali esnasında 117 "kontrol, muayenesi yapılmaktadır. Doktorunuz ve eczacınız Squibb Müstahzarlarının dünyanın hiçbir yerindeki hiçbir Squibb Laboratuarından en sıkı kimyevî, fiziki ve mikrobiyolojik muayene ve tahlilleri geçirmeden satışa çıkarılmadığına emin bulunmaktadır.

Hayatı bir kontrol numarasına bağlıdır.

Bugün, tam şu anda, İstanbuldaki Squibb Laboratuarı gayet dakik kalite kontrolu testleri yapmaktadır. Muayene edilmekte olan ilâç partisine de halen bir numara verilmiş bulunmaktadır.

9 gün içinde Amerika Birleşik Devletlerinde, New Jersey, New Brunswick'deki Squibb Merkez Laboratuarı da aynı ilaç partisinin İstanbuldan hava yolile 8000 kilometre kat ederek gelen bir numunesi üzerinde aynı dakik «kalite kontrol lu« testlerini yapacaktır.

Dünyanın iki ucundaki bu karışık kontrol sistemine ne lüzum vardır ?

Bütün Squibb müstahzarları, nerede imal edilirlerse edilsinler, birbirinin tamamen aynı olan yüksek kalite standartlarına sahip olmalıdır. Squibb'ın denizaşırı ülkelerdeki Laboratuarları aynı formülleri, aynı iptidai maddeleri ve aynı konrol metodlarını kullanır ve her ilâcı Birleşik Devletlerdeki Squibb Merkez Laboratuarıle birlikte iki defa kontrole tâbi tutar.

Eğer bir ilâç partisi Squibb'in yüksek standartlarına tevafuk etmezse piyasaya çıkarılmaz ve asla eczanenizin rafında yahut hastanelerde görünmez.

Squibb müstahzarlarının mutlak olarak daima aynı evsafı, safiyeti ve müessiriyetı haiz olmasını temin eden bir kontrolden -çifte kontrolden - geçirildiğini ifade etmesi itibarile Squibb -kontrol-numarası doktorunuz için bir garanti teşkil eder.

İstanbulda Squibb Laboratuarlarının tesis edilmesile, Türkiyedeki doktor ve eczacılar, bir zamanlar yâlnız Birleşik, Devletlerden gelen aynı Squibb ilâçlarını daha çabuk, daha kolay ve daha çok miktarda temin edebilmektedirler.

SQUIBB
İLAÇLARI
1858 DENBERİ